

DJELOTVORNOST ISTRAGA ZLOSTAVLJANJA U CRNOJ GORI 2020–2021.

Akcija za ljudska prava

Podgorica,
jun 2022.

DJELOTVORNOST ISTRAGA ZLOSTAVLJANJA U CRNOJ GORI 2020–2021.

Izdavač:

Akcija za ljudska prava
Human Rights Action (HRA)
Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 130/VII
81 000 Podgorica, Crna Gora
Tel: 020/232 348, 232/358; Fax: 020/232 122
hra@t-com.me
www.hracion.org

Autori:

Tea Gorjanc Prelević
Bojana Malović

Uredila:

Tea Gorjanc Prelević

Lektura i korektura:

Nađa Durković

Ambasada
Savezne Republike Njemačke
Podgorica

Izveštaj je pripremljen u okviru projekta „Suzbijanje nekažnjivosti mučenja i drugih oblika zlostavljanja u Crnoj Gori“ koji Akcija za ljudska prava sprovodi uz podršku Vlade Savezne Republike Njemačke. Sadržaj ovog izvještaja ne odražava nužno stavove donatora i za njega je isključivo odgovorna Akcija za ljudska prava.

SADRŽAJ	
UVOD	7
SAŽETAK IZVJEŠTAJA SA PREPORUKAMA	8
UKRATKO	8
PRESUDE	8
KRIVIČNE PRIJAVE I POKRENUTI KRIVIČNI POSTUPCI	9
POSTUPANJE PO PRIJAVAMA ZLOSTAVLJANJA	10
FAKTORI KOJI SU NAJČEŠĆE DOVODILI DO NEDJELOTVORNOSTI ISTRAGA	11
PREPORUKE	12
1. PRAVNI OKVIR	16
1.1. MEĐUNARODNI STANDARDI	16
1.2. PRAVNI OKVIR U CRNOJ GORI	17
1.2.1. Zakonik o krivičnom postupku	17
1.2.1.1. Opšte	17
1.2.1.2. Problem nezavisnosti i nepristrasnosti	17
1.2.1.3. Pravila o upotrebi fotografija i audiovizuelnih snimaka kao dokaznih sredstava	19
1.2.1.4. Snimanje saslušanja u policiji i kod državnog tužioca	19
1.2.2. Krivični zakonik	20
1.2.3. Zakon o unutrašnjim poslovima	20
1.2.3.1. Problem suspenzije policijskih službenika	20
1.2.4. Uputstvo Vrhovnog državnog tužioca iz 2019. godine	21
2. PREGLED SUDSKE PRAKSE	23
2.1. PRAVOSNAŽNE ODLUKE U KRIVIČNIM POSTUPCIMA	23
2.1.1. Postupci protiv zatvorskih službenika zbog incidenata u januaru 2015. godine	25
2.1.2. Postupak protiv policijskih službenika zbog incidenta u Gimnaziji u Nikšiću 8. aprila 2015. godine	26
2.1.3. Postupak protiv policijskih službenika zbog prebijanja Milorada Martinovića u Podgorici 24. oktobra 2015. godine	29
2.1.4. Postupak protiv glavnog medicinskog tehničara u Specijalnoj bolnici za psihijatriju „Dobrota“ Kotor zbog incidenta u martu 2016. godine	30
2.1.5. Postupak protiv policijskih službenika optuženih za zlostavljanje Ž. Ž. u Nikšiću u julu 2017. godine	32
2.1.6. Postupak protiv policijskog službenika u vezi sa navodnim zlostavljanjem LJ. H. u Baru maja 2017. godine	34
2.1.7. Postupak protiv policijskog službenika zbog nasilničkog ponašanja prema V. L. ispred lokala Cheers u Podgorici u decembru 2017. godine	35
2.2. ODLUKE USTAVNOG SUDA CRNE GORE	36
2.2.1. Odluka o ustavnoj žalbi Nikole Bajčetića	36
2.2.2. Odluka o ustavnoj žalbi Braslava Borožana	37
2.3. ODLUKE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U SLUČAJEVIMA MARTINOVIĆ I BARANIN I VUKČEVIĆ	38
3. POSTUPANJE DRŽAVNOG TUŽILAŠTVA PO KRIVIČNIM PRIJAVAMA	39
3.1. OPŠTI PODACI I ZAPAZANJA	39
3.1.1. Vrste i broj krivičnih prijava	39
3.1.2. Optužni predlozi	40
3.1.2.1. Optužba za zlostavljanje Predraga Perovića u Kotoru u junu 2020.	41
3.1.2.2. Optužba za zlostavljanje M. M. na benzinskoj pumpi u Herceg Novom u oktobru 2020.	42
3.1.2.3. Optužba za zlostavljanje G. S. u Kolašinu poslije privođenja zbog saobraćajnog prekršaja u decembru 2020.	42
3.1.2.4. Optužba za zlostavljanje T. N. od strane inspektora OB Tivat u februaru 2021.	42
3.1.2.5. Optužba za zlostavljanje Jovana Đerasimovića u oktobru 2021.	42
3.1.2.6. Optužba za zlostavljanje Mahira Mile u Ulcinju u novembru 2021.	43
3.1.2.7. Optužba za zlostavljanje zbog istraživanja krađe u Bijelom Polju 2017.	43
3.1.2.8. Zaključak	43
3.1.3. Procesuiranje slučajeva zlostavljanja sa protesta	44

3.1.3.1. Budva	44
3.1.3.2. Nikšić	44
3.1.3.3. Pljevlja	44
3.1.3.4. Cetinje	45
3.1.4. Poštovanje rokova	45
3.1.5. Prijavljivanje zlostavljanja	46
3.1.6. Nedostaci medicinske dokumentacije	47
3.2. STUDIJE SLUČAJA	47
3.2.1. Istraga prijave zlostavljanja „Kolašinaca“ poslije protesta u Podgorici u oktobru 2015.	47
3.2.1.1. Navodi o zlostavljanju	47
3.2.1.2. Hitnost i blagovremenost	48
3.2.1.3. Temeljnost	48
3.2.1.4. Nezavisnost i nepristrasnost	49
3.2.1.5. Učešće žrtve u istrazi	50
3.2.1.6. Zaključak	50
3.2.2. Istraga prijave zlostavljanja Stefana Markovića u Podgorici u martu 2020. godine	50
3.2.2.1. Navodi o zlostavljanju	50
3.2.2.2. Hitnost i blagovremenost	51
3.2.2.3. Temeljnost	51
3.2.2.4. Zaključak	51
3.2.3. Istraga prijave zlostavljanja Ćazima Turuskovića u istrazi „bombaških napada“ na Welder Pub i Ugoštiteljski objekat Štrudlu početkom maja 2020.	52
3.2.3.1. Navodi o zlostavljanju	52
3.2.3.2. Hitnost i blagovremenost	53
3.2.3.3. Temeljnost	53
3.2.3.4. Nezavisnost i nepristrasnost	54
3.2.3.5. Zaključak	54
3.2.4. Istraga prijave o zlostavljanju maloljetnika tokom protesta u Nikšiću u maju 2020. godine	54
3.2.4.1. Navodi o zlostavljanju	54
3.2.4.2. Hitnost i blagovremenost	55
3.2.4.3. Temeljnost	55
3.2.4.4. Nezavisnost i nepristrasnost	56
3.2.4.5. Učešće žrtve u istrazi	56
3.2.4.6. Zaključak	56
3.2.5. Istraga prijave o zlostavljanju O. M. u maju 2020. na protestima u Pljevljima	57
3.2.5.1. Navodi o zlostavljanju	57
3.2.5.2. Hitnost i blagovremenost	58
3.2.5.3. Temeljnost	58
3.2.5.4. Nezavisnost i nepristrasnost	58
3.2.5.5. Zaključak	58
3.2.6. Istraga prijava zlostavljanja Marka Boljevića, Jovana Grujičića i Benjamina Mugoše u CB Podgorica u istrazi „bombaških napada“ krajem maja 2020. godine	59
3.2.6.1. Navodi o zlostavljanju	59
3.2.6.2. Djelotvornost istrage prijave zlostavljanja Jovana Grujičića	61
3.2.6.2.1. Hitnost i blagovremenost	61
3.2.6.2.2. Temeljnost	62
3.2.6.2.3. Nezavisnost i nepristrasnost	63
3.2.6.2.4. Učestvovanje žrtve u istrazi	63
3.2.6.2.5. Zaključak	64
3.2.6.3. Djelotvornost istrage prijave zlostavljanja Marka Boljevića	64
3.2.6.3.1. Hitnost i blagovremenost	64
3.2.6.3.2. Temeljnost	65
3.2.6.3.3. Nezavisnost i nepristrasnost	65
3.2.6.3.4. Učestvovanje žrtve u istrazi	65
3.2.6.3.5. Zaključak	65
3.2.6.4. Djelotvornost istrage prijave zlostavljanja Benjamina Mugoše	66
3.2.6.4.1. Hitnost i blagovremenost	66
3.2.6.4.2. Temeljnost	67
3.2.6.4.3. Nezavisnost i nepristrasnost	67

3.2.6.4.4. Učestvovanje žrtve u istrazi	68
3.2.6.4.5. Zaključak	68
3.2.7. Istraga zlostavljanja Predraga Radetića na terasi kafića u Budvi poslije protesta u junu 2020. godine	69
3.2.7.1. Navodi o zlostavljanju	69
3.2.7.2. Zaključak	70
3.2.8. Istraga prijave zlostavljanja Stefana Kovača, jul 2020.	70
3.2.8.1. Navodi o zlostavljanju	70
3.2.8.2. Hitnost i blagovremenost	71
3.2.8.3. Temeljnost	71
3.2.8.4. Zaključak	72
3.2.9. Istraga zlostavljanja I. Đ. u Danilovgradu 25. 11. 2020. godine	72
3.2.9.1. Navodi o zlostavljanju	72
3.2.9.2. Hitnost i blagovremenost	73
3.2.9.3. Učešće žrtve u istrazi	73
3.2.9.4. Zaključak	73
3.2.10. Istraga prijave zlostavljanja Srđana Vušurovića u decembru 2020. godine	73
3.2.10.1. Navodi o zlostavljanju	73
3.2.10.2. Hitnost i blagovremenost	74
3.2.10.3. Temeljnost	75
3.2.10.4. Nezavisnost i nepristrasnost	75
3.2.10.5. Zaključak	76
3.2.11. Istraga prijave zlostavljanja Mila Jovanovića u januaru 2021. godine	76
3.2.11.1. Navodi o zlostavljanju	76
3.2.11.2. Hitnost i blagovremenost	76
3.2.11.3. Temeljnost	77
3.2.11.4. Nezavisnost i nepristrasnost	77
3.2.11.5. Zaključak	78
3.2.12. Istraga prijave zlostavljanja Jovana Đurovića u Baru u julu 2021. godine	78
3.2.12.1. Navodi o zlostavljanju	78
3.2.12.2. Hitnost i blagovremenost	79
3.2.12.3. Temeljnost	79
3.2.12.4. Nezavisnost i nepristrasnost	79
3.2.12.5. Učešće navodne žrtve u istrazi	79
3.2.12.6. Zaključak	79
3.2.13. Istraga prijave zlostavljanja vlasnika kafića na Cetinju u julu 2021. godine	80
3.2.13.1. Navodi o zlostavljanju	80
3.2.13.2. Hitnost i blagovremenost	80
3.2.13.3. Temeljnost	81
3.2.13.4. Nezavisnost i nepristrasnost	81
3.2.13.5. Odgovarajuća sankcija	81
3.2.13.6. Zaključak	82
4. DRUGI DRŽAVNI ORGANI KOJI ISPITUJU PRIJAVE ZLOSTAVLJANJA	83
4.1. ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE	83
4.1.1. Nadležnost	83
4.1.2. Opšti pregled	83
4.1.3. Nečovječno i ponižavajuće postupanje	84
4.1.4. Ponižavajuće postupanje	85
4.1.5. Pravo na djelotvornu istragu	86
4.1.6. Predmeti u kojima nije utvrđeno zlostavljanje	87
4.1.7. Zaključak	90
4.2. ODJELJENJE ZA UNUTRAŠNJU KONTROLU RADA POLICIJE	91
4.2.1. Nadležnost	91
4.2.2. Opšti pregled postupanja u 2020. i 2021. godini	91
4.2.3. Slučajevi u kojima je utvrđena osnovana sumnja da je izvršeno zlostavljanje	92
4.2.4. Zaključak	93
4.3. ETIČKI ODBOR MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA	94
4.3.1. Nadležnost	94

4.3.2. Opšti pregled postupanja u 2020. i 2021. godini	94
4.4. SAVJET ZA GRAĐANSKU KONTROLU RADA POLICIJE	95
4.4.1. Nadležnost	95
4.4.2. Opšti pregled postupanja u 2020. i 2021. godini	95
4.4.3. Zaključak	96
4.5. SPECIJALNA BOLNICA ZA PSIHIJATRIJU „DOBROTA“ KOTOR	97
4.5.1. Nadležnost	97
4.5.2. Pregled postupanja	98
4.5.3. Zaključak	98
4.6. UPRAVA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA (UIKS)	98
4.6.1. Pregled postupanja u 2020. i 2021. godini	98
4.6.2. Zaključak	99

Uvod

Obaveza Crne Gore da zabrani i suzbija sve oblike zlostavljanja, mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, proističe iz njenog Ustava i ratifikovanih međunarodnih ugovora za zaštitu ljudskih prava.

Radi se o apsolutno zaštićenom pravu od koga odstupanje nije dozvoljeno ni za vrijeme rata ili drugog vanrednog stanja. Zlostavljanje je, jednostavno, neopravdano, i država ne smije da toleriše svoje službenike koji zlostavljaju bilo koga. Rukovodioci policije, zatvora, bolnica, ustanova za smještaj maloljetnika i drugih, dužni su da sprečavaju takve povrede ljudskog integriteta, a ako do njih i dođe, ne smiju da ih podržavaju, već moraju da obezbijede da takvo ponašanje bude adekvatno kažnjeno. U svakom slučaju u kojem se jave ozbiljne, uvjerljive tvrdnje ili druge dovoljno jasne indicije da je došlo do zlostavljanja, državno tužilaštvo mora da sprovede djelotvornu istragu, po međunarodnim standardima, tako da se hitno utvrdi šta se dogodilo i da se prikupe dokazi koji omogućavaju sudu da utvrdi odgovornost i izrekne adekvatnu kaznu.

Ovaj izvještaj Akcije za ljudska prava - Human Rights Action (HRA) bavi se sagledavanjem ispunjavanja obaveze države da sprovodi djelotvorne istrage zlostavljanja u posljednje dvije godine, 2020. i 2021. godine. Najveća pažnja je posvećena krivičnim postupcima, postupanju Državnog tužilaštva i sudova. Date su i informacije o radu drugih državnih tijela, koja takođe ispituju prijave zlostavljanja, a to su Zaštitnik/ca ljudskih prava i sloboda, Savjet za građansku kontrolu rada policije, Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije i Etički odbor Ministarstva unutrašnjih poslova.

Sažetak izvještaja sa preporukama je na samom početku. Slijedi podsjećanje na relevantne propise, predstavljanje statističkih podataka i studija slučajeva.

Izvještaj je izrađen u projektu „Suzbijanje nekažnjivosti mučenja i drugih oblika zlostavljanja u Crnoj Gori“, koji je HRA sproveda uz finansijsku podršku Vlade Savezne Republike Njemačke. Ovaj projekat je omogućio HRA da nastavi istraživanje iste teme, čije je rezultate prethodno objavila 2018. godine, u izvještaju „Djelotvornost istraga u slučajevima zlostavljanja u Crnoj Gori“ i 2013. godine, u izvještaju „Procesuiranje mučenja i zlostavljanja u Crnoj Gori“.

Na pomoći u pripremi izvještaja zahvaljujemo osnovnim državnim tužilaštvima i sudovima u Crnoj Gori koji su nam dostavili podatke, Ministarstvu unutrašnjih poslova, posebno savjetnici u kabinetu ministra Lahiri Duraković, Upravi policije Crne Gore, advokaticama Mileni Brnović, Sanji Bojanović i Ani Razić, advokatima Daliboru Tomoviću, Novici Miloševiću, Branku Anđeliću i Damiru Lekiću, kao i drugim saradnicima i saradnicama Akcije za ljudska prava koji su željeli da ostanu anonimni.

SAŽETAK IZVJEŠTAJA SA PREPORUKAMA

Ukratko

S obzirom na broj prijavljenih incidenata u policiji koji uključuju neki oblik zlostavljanja, i njihove uvjerljive opise, zaključujemo da i 2022. godine stoji zabrinjavajuća ocjena koju je Evropski komitet za sprečavanje mučenja (CPT) dao poslije svoje posjete Crnoj Gori 2017. godine – **osobe lišene slobode su i dalje u značajnom riziku od zlostavljanja u policiji jer kultura policijskog zlostavljanja nije djelotvorno suzbijena**¹.

Brojne prijave iznuđivanja iskaza u posljednje dvije godine ukazuju na to da su **policijски službenici postupali bez ikakvog straha da bi za svoja djela mogli da odgovaraju**, svjesni da je malo vjerovatno da će ih iko od kolega ili starješina zaustaviti, prijaviti ili svjedočiti protiv njih, ili da će ih državno tužilaštvo odlučno i efikasno krivično goniti.

Istrage zlostavljanja u Crnoj Gori **najčešće nijesu djelotvorne**, pogotovo za najteže oblike zlostavljanja, što stvara utisak nekažnjivosti i ohrabruje da se takva djela i dalje nekažnjeno vrše.

Izuzetno blaga kaznena politika, koju karakterišu uslovne osude za mučenje i teške tjelesne povrede, nije u skladu s međunarodnim standardima i očigledno nije doprinijela suzbijanju zlostavljanja.

Imajući u vidu broj i utemeljenost neriješenih prijava iznuđivanja iskaza u Podgorici, i upozorenja međunarodnih komiteta za borbu protiv torture (CAT i CPT), **neophodno je, prije svega, hitno i nepristrasno istražiti i utvrditi odgovornost neposrednih izvršilaca zlostavljanja i njihovih starješina** u Upravi policije, koji su mogli znati za takvu praksu.

Presude

Za krivična djela koja spadaju pod međunarodnu zabranu zlostavljanja (mučenje, zlostavljanje, iznuđivanje iskaza, laka i teška tjelesna povreda, nasilničko ponašanje ili pomoć učiniocu poslije izvršenog krivičnog djela), u 2020-2021. godini je pravosnažno okončano 10 predmeta, u kojima je bilo optuženo 25 službenih lica, a osuđeno je 15 ili 60%.

Efektivnom kaznom zatvora kažnjena su samo dvojica policijskih službenika, svaki u trajanju od po godinu i pet mjeseci, za krivična djela mučenje u sticaju sa teškom tjelesnom povredom, izvršena prilikom teškog prebijanja Milorada Martinovića 2015. godine u Podgorici.

Iako su ove dvije kazne najviše ikada izrečene službenim licima u Crnoj Gori za kršenje zabrane mučenja, one su zapravo minimalne, jer su za krivična djela mučenje i teška tjelesna povreda propisane kazne od jedne do osam godina, odnosno šest mjeseci do pet godina zatvora.

Uslovne osude su izrečene za 13 osuđenih (87%), od kojih čak 12 za mučenje u sticaju s teškim tjelesnim povredama, suprotno međunarodnom standardu koji zabranjuje uslovne osude za mučenje (detaljnije u poglavlju 2.1).

¹ Izvještaj CPT o posjeti Crnoj Gori 2017. godine, st. 14.

Neprimjereno blage sankcije, i pretežno uslovne osude, službenim licima su izricane i ranije, i očigledno su ohrabrile nastavak prakse zlostavljanja. Od 2013. do 2019. godine za ova djela bilo je osuđeno 58 osoba, dok je efektivnom kaznom zatvora kažnjeno samo šest, i to blagim kaznama u rasponu od tri do najviše pet mjeseci, koliko je izrečeno jednom osuđenom za tešku tjelesnu povredu. Svoj deseterici osuđenih za mučenje u tom periodu bile su izrečene uslovne osude, koje su preovladavale i za druga slična djela – izrečene su za 49 od ukupno 58 osuđenih (84,5%).

Ovako blaga kaznena politika, kojom dominiraju uslovne osude čak i za mučenje, praktično dovodi do nekažnjivosti, ne djeluje preventivno, ne pruža odgovarajuću satisfakciju žrtvama zlostavljanja i krši međunarodni standard, na šta je Crnu Goru ponovo 2022. godine upozorio Komitet protiv mučenja UN.²

Konačno, ovakva kaznena politika izaziva i pozorenje u sudstvo koje je kreira. Umjesto da odlučno štite ljudska prava u skladu s međunarodnim standardima, sudije su do te mjere bile blagonaklone prema mučiteljima, da su ih uslovnim osudama i kaznama ispod šest mjeseci zatvora zadržale na javnim funkcijama na kojima su i dalje nadležni za primjenu sile.

Krivične prijave i pokrenuti krivični postupci

Državnom tužilaštvu je 2020-2021. godine podnijeta 71 krivična prijava protiv više od 153 policijska službenika i jednog zaposlenog u SBP „Dobrota“ za krivična djela zlostavljanja u širem smislu - mučenje, zlostavljanje, iznuđivanje iskaza, laka i teška tjelesna povreda, nasilničko ponašanje ili pomoć učiniocu poslije izvršenja nekog od ovih djela.

Optužni akti su podnijeti u 13 slučajeva, i to protiv 26 policijskih službenika i jednog zaposlenog u SBP „Dobrota“, dok u 29 predmeta formiranih po prijavama iz 2020-2021. godine državno tužilaštvo do 2022. godine nije odlučilo.³

Svih 26 optuženih za zlostavljanje morali su biti udaljeni sa dužnosti, u skladu sa Zakonom o unutrašnjim poslovima, koji zahtijeva suspendaciju u slučaju pokretanja krivičnog postupka zbog krivičnog djela na radu ili u vezi sa radom, i međunarodnim standardima, ali na kraju 2021. godine je bilo suspendovano samo njih 11 ili 42%.

U odnosu na incidente do kojih je došlo na tri velika protesta koja su se dogodila u Crnoj Gori 2020. i 2021. godine, zbog zlostavljanja jedne osobe na protestu u Pljevljima 2020. godine optužena su šestorica policijskih službenika. S druge strane, nijedan optužni akt nije bio podniet do 2022. godine u odnosu na incidente u Budvi, Nikšiću i na Cetinju.

Pošto je državno tužilaštvo zaključilo da nema mjesta krivičnom gonjenju, arhivirana su četiri predmeta u vezi prekoračenja upotrebe sile na protestima, među kojima i predmet koji je izazvao veliku pažnju javnosti, zahvaljujući objavljenom video snimku, kada su policijski službenici na terasi kafića u Budvi šutirali čovjeka dok je sjedio, a zatim ležao na zemlji (3.1.3.1).

² Komitet ostaje zabrinut u pogledu djelotvornosti istraga (posebno u vezi identifikacije navodnih izvršilaca), i daljeg trenda blagog kažnjavanja državnih službenika osuđenih za tako teška djela, koji uključuje uslovne osude, i kontinuiranih propusta da se suspenduju državni službenici koji su pod istragom za ovu vrstu zločina. Država ugovornica bi morala da garantuje da se navodni izvršioци procesuiraju na odgovarajući način i da, ako budu osuđeni, dobiju kazne koje odgovaraju ozbiljnosti njihovih djela. Vidi *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, Committee Against Torture, 10. maj 2022, tač. 18-19.

³ Do jula 2022. je u još dva predmeta došlo do podizanja optužnih akata protiv pet policijskih službenika, od kojih je jedan isti službenih optužen u dva slučaja. Zbog ovih optuženja, broj suspendovanih policijskih službenika od početka 2020. do juna 2022. godine je morao dostići brojku od 31, ali je on u junu 2022. i dalje iznosio 11.

Prijave zlostavljanja do kojih je došlo prilikom protesta 2020-2021. godine bile su manje ozbiljne od onih zabilježenih poslije protesta 24. oktobra 2015. godine, a i reakcije državnih organa na te prijave bile su nešto bolje nego tada (vidi 3.1.2).

Postupanje po prijavama zlostavljanja

Istrage zlostavljanja najčešće nijesu bile djelotvorne, pogotovo za najteže oblike zlostavljanja, kao što je mučenje u cilju iznuđivanja iskaza, što stvara utisak nekažnjivosti i ohrabruje da se takva djela ponavljaju.

U jednom broju slučajeva državni tužioci nijesu samo propustili da djelotvorno istraže ozbiljne navode o zlostavljanju, već su i na drugi način postupali na štetu osoba koje su ga prijavile, najčešće propuštajući da utvrde da li su u krivičnim postupcima koji se vode protiv njih dokazi pribavljani nezakonitim postupanjem policije, uključujući zlostavljanje, te da nezakonite dokaze izdvoje i ne koriste. U tim slučajevima očigledno je da nadležni tužioci nijesu pokazali ozbiljnu namjeru da sprovedu temeljnu istragu prijave protiv policije u skladu sa međunarodnim standardima (vidjeti studije slučajeva opisanih u poglavljima 3.2.2, 3.2.3, 3.2.6, 3.2.8).

Alarmantne su ozbiljne i dobro potkrijepljene prijave policijske torture prilikom iznuđivanja ili pokušaja iznuđivanja iskaza okrivljenih i svjedoka, koje je policija ispitivala, posebno u vezi s tzv. bombaškim napadima i organizovanim kriminalom (vidi, npr. 3.2.2, 3.2.3, 3.2.6.2, 3.2.6.3, 3.2.6.4). Do ovih slučajeva je došlo pošto je CPT u posljednjem izvještaju o posjeti Crnoj Gori 2017. godine izričito upozorio da je zlostavljanje „izgleda prihvaćena praksa u postojećoj policijskoj kulturi, posebno među kriminalističkim inspektorima“.⁴

Prema navodima iz ovih prijava, koje su uglavnom potkrijepljene i medicinskom dokumentacijom, policijski službenici, najvjerovatnije inspektori, po pravilu maskirani i neobilježeni identifikacionim oznakama, primjenjivali su brutalne metode zlostavljanja, uključujući teško prebijanje i korišćenje elektrošokera, kršeći pri tome beskrupulozno i procesna prava okrivljenih. Upečatljivo je da se zlostavljanje događa u roku od 24h, koliko je najviše dozvoljeno da osoba bude lišena slobode od strane policije prije dovođenja kod državnog tužioca, pri čemu je zabilježeno i prekoračenje ovog roka, jer se vrijeme lišavanja slobode nije vjerodostojno evidentiralo. Nijedna od navodnih žrtava u ovim slučajevima u policiji nije ispitivana u prisustvu advokata. Ispostavilo se i da kamere raspoređene po policijskim prostorijama u praksi ne pomažu da se utvrdi šta se dešavalo, bilo zato što nijesu bile postavljene tamo gdje su mogle biti korisne, u prostorijama koje se koriste za prikupljanje obavještenja od građana i saslušanje osumnjičenih i svjedoka, bilo zato što tužioci ne uspijevaju ili blagovremeno ne pokušavaju da pribave snimke spornih događaja, ili zato što kamere nijesu radile – tek, ni u jednom jedinom slučaju nijesu pribavljeni snimci iz policijskih prostorija koji bi bitno doprinijeli da se rasvijetle okolnosti spornog događaja.

Utisak je da su ovi policijski službenici postupali bez ikakve bojazni da će za svoja djela odgovarati, svjesni da je malo vjerovatno da će ih neko od kolega ili starješina zaustaviti, prijaviti ili svjedočiti protiv njih, ili da će ih državno tužilaštvo odlučno i efikasno krivično goniti.

U 2020-2021. godini, ozbiljne prijave o iznuđivanju iskaza brutalnim zlostavljanjem podnijelo je najmanje 19 osoba, i uglavnom se odnose na postupanje kriminalističkih inspektora u CB Podgorica i službenika Sektora za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije. Državno tužilaštvo ove slučajeve nije sagledalo kao cjelinu, kao obrazac ponašanja policijskih inspektora na koji je CPT ukazao još 2017. godine, i nije odlučno djelovalo da takvo postupanje suzbije, što istovremeno omogućava nove teške povrede ljudskih prava u vidu zlostavljanja i kompromituje

⁴ Ibid.

borbu države protiv kriminala. HRA ima saznanja o tome da je bar još nekoliko sličnih slučajeva iznuđivanja iskaza ostalo neprijavljeno, jer su oštećeni bili lišeni slobode i strahovali su od odmazde i problema koje bi zbog prijave mogli da imaju dok se nalaze u zatvoru. U ovom izvještaju smo prikazali studije osam takvih slučajeva (3.2.3, 3.2.6.2, 3.2.6.3, 3.2.6.4, 3.2.8, 3.2.9, 3.2.10, 3.2.11).

Po podnijetim prijavama zbog iznuđivanja iskaza izostala je odgovarajuća reakcija državnog tužilaštva. Tokom 2020-2021. optužena su samo petorica policijskih službenika i to u vezi jednog slučaja krađe u Bijelom Polju iz 2017. godine i jednog predmeta iz CB Podgorica, iako je u međuvremenu u Podgorici bilo više uvjerljivih, dobro potkrijepljenih prijava iznuđivanja iskaza u predmetima „bombaških napada“ i organizovanog kriminala. Pred kraj rada na ovom izvještaju, u maju 2022. godine, stupila je na snagu optužnica protiv pet policijskih službenika zbog iznuđivanja iskaza od Marka Boljevića u maju 2020. Iako ovaj potez predstavlja napredak, on ne pokazuje efikasno postupanje, jer je u tom predmetu vještačenje još dvije godine ranije ukazalo na policijsko zlostavljanje u prostorijama CB Podgorica. Sve u svemu, **imajući u vidu broj i utemeljenost neriješenih prijava iznuđivanja iskaza i upozorenja međunarodnih komiteta (CAT i CPT), neophodno je hitno i nepristrasno identifikovati izvršiocima i ispitati odgovornost i njihovih starješina u Upravi policije, koji su mogli znati i pristajati na takvu praksu.** Ovo podrazumijeva i krivičnu odgovornost, jer u nekim slučajevima već ima jasnih indicija da su starješine prijavljenih policijskih službenika svojim nečinjenjem bar pomogle učiniocima poslije izvršenog krivičnog djela, a istraga bi trebalo da pokaže i da li su i omogućili ili pristali na mučenje ili drugi oblik zlostavljanja, što bi ih učinilo saizvršiocima.

U slučajevima u kojima su postupci zbog zlostavljanja pokrenuti, oni se najčešće ne vode u skladu sa međunarodnim standardima, koji zahtijevaju da budu hitni, temeljni, nezavisni, nepristrasni, vođeni uz učešće navodne žrtve i transparentni u pogledu preduzetih radnji i ishoda. Povrh toga, ishodi su rijetko zadovoljavajući – u većini slučajeva ili ne budu prikupljeni potrebni dokazi ili budu izrečene neprimjereno blage kazne, o kojima je gore bilo riječi.

Kada je u pitanju pravna kvalifikacija krivičnih djela, ona je bila sporna jedino u slučaju zaposlenih u Specijalnoj bolnici za psihijatriju „Dobrota“, koji nijesu procesuirani kao službena lica, za kvalifikovani oblik krivičnih djela zlostavljanje ili mučenje, iako to shodno odredbama KZ jesu bili. To je, između ostalog, u jednom konkretnom slučaju doprinijelo da **dođe do zastarjelosti krivičnog gonjenja i da okrivljeni, glavni medicinski tehničar u Bolnici, čiju je odgovornost utvrdio sud u prvom stepenu, na kraju ne odgovara za zlostavljanje sedam pacijenata** (poglavlje 2.1.4).

U krivičnim istragama se često koriste podaci do kojih dolaze Zaštitnik ljudskih prava i sloboda (Ombudsman), Savjet za građansku kontrolu rada policije i unutrašnja kontrola policije, kao i njihova mišljenja, ali se dešavalo da čak i njihovi nalazi ili mišljenja koji jasno ukazuju na to da ima mjesta krivičnom gonjenju ne budu dovoljni da nadležni državni tužilac pokrene krivični postupak. Detaljniji podaci o radu Ombudsmana, Savjeta za građansku kontrolu rada policije i Odjeljenja za unutrašnju kontrolu policije dostupni su u poglavljima 4.1, 4.2. i 4.4.

Faktori koji su najčešće dovodili do nedjelotvornosti istraga

Na osnovu pravosnažnih presuda, odluka Ustavnog suda, odluka Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru i analize postupanja državnih tužilaca u studijama slučajeva u ovom izvještaju, uočavamo da su faktori koji dovode do toga da istrage budu nedjelotvorne, najčešće:

- zakašnjela inicijalna reakcija državnog tužioca, jer od trenutka podnošenja prijave ili trenutka kada je državni tužilac saznao za indicije o krivičnom djelu, do njegove prve aktivnosti prolazi neopravdano dug vremenski period;
- nedostatak hitnosti u postupanju tokom cijele istrage, odnosno sudskog postupka, radnje u izviđaju se preduzimaju s višemjesečnim razmacima;
- kasno saslušavanje osumnjičenih, bez preduzimanja mjera koje bi ih onemogućile da usklađuju iskaze ili utiču na svjedoke;
- isti državni tužilac krivično goni navodnu žrtvu zlostavljanja i ispituje navode o njenom zlostavljanju u kontekstu istih događaja, što dovodi u pitanje nezavisnost i nepristrasnost istrage;
- problem s identifikacijom osumnjičenih policijskih službenika, jer im je u nekim prilikama i dalje dozvoljeno da djeluju maskirani, bez vidljivih individualnih oznaka, i zato što državni tužioci odgovornost za identifikaciju po pravilu potpuno prebacuju na policiju, čija je nepristrasnost upitna;
- neblagovremeni pokušaji prikupljanja materijalnih dokaza (npr. naređivanje pretresa prostorija ili stvari) ili potpuni izostanak pokušaja da se oni prikupe, naročito video snimci sa sredstava video nadzora i snimci komunikacije između policijskih službenika;
- nepotpuna ili neprecizna medicinska dokumentacija o pregledima oštećenih poslije incidenata, suprotno Istanbulskom protokolu;
- zakašnjela i neodgovarajuća medicinska vještačenja, koja ne podrazumijevaju neposredan pregled i dokumentovanje eventualnih povreda, već se svode na sačinjavanje izvještaja i davanje mišljenja isključivo na osnovu već postojeće, često loše medicinske dokumentacije, uglavnom sačinjene u zatvoru (UIKS), službama hitne pomoći ili kod ljekara opšte prakse, a bez učešća specijaliste sudske medicine;
- izostanak psihološko-psihijatrijskog vještačenja kao dodatnog dokaza o zlostavljanju;
- odredba ZKP koja onemogućava upotrebu pojedinih audio-vizuelnih snimaka zlostavljanja koje je zabilježeno na javnom mjestu;
- neprimjereno blage krivične sankcije, kao što su uslovne osude za krivična djela zlostavljanje i mučenje sa umišljajem;
- izbjegavanje da se istraga usmjeri prema nalogodavcima, odnosno starješinama koje, moguće je, podstrekavaju ili prosto pristaju na zlostavljanje koje sprovode njihovi službenici, a što ih u svakom slučaju čini saizvršiocima.

Preporuke

Nadležne vlasti u Crnoj Gori, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Državno tužilaštvo i sudovi, morale bi da zauzmu jasan stav da je zlostavljanje apsolutno neprihvatljivo i da je neophodno da se beskompromisno suzbija, i da u tom cilju razmotre sledeće preporuke.

Predlozi za izmjene zakona

- Izmijeniti Krivični zakonik (KZ) tako da:
 - se pooštire sankcije za krivična djela koja predstavljaju akte mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, u skladu sa preporukom Komiteta protiv mučenja UN iz 2014. godine;

- kod navedenih krivičnih djela ne može nastupiti zastarjelost, u skladu sa preporukom Komiteta protiv mučenja UN iz 2014. godine.
- Izmijeniti Zakonik o krivičnom postupku (ZKP) tako da:
 - se otklone prepreke za korišćenje snimaka koje načine svjedoci događaja ili mediji bez prećutne ili izričite saglasnosti osumnjičenog, odnosno okrivljenog (iz čl. 156 koji reguliše korišćenje audio i video snimaka kao dokaza); takvi video snimci treba da budu zakoniti dokazi uvijek kada su vjerodostojni i relevantni;
 - se propiše obaveza audiovizuelnog snimanja svih saslušanja koja vrše policija i državni tužioci, da bi se obezbijedilo poštovanje procesnih garancija, vjerodostojno bilježila ispitivanja, i sprečavalo zlostavljanje ili bar olakšalo njegovo otkrivanje i dokazivanje;
 - državni tužilac bude dužan da obrazloži odluku o odustanku od optužbe, jer je nelogično i neprimjereno da se na osnovu neobrazložene odluke tužioca može donijeti presuda, a da istovremeno postoji obaveza da se obrazloži rješenje kojim se odbacuje krivična prijava. Svaka odluka državnog tužioca da nekoga krivično ne goni, bez obzira u kojoj formi i fazi je donijeta, treba da bude obrazložena, jer samo tako javnost i oštećeni mogu znati razloge zbog kojih je donijeta, a oštećenom je to neophodno da bi mogao da odluči o tome da li će eventualno koristiti pravna sredstva protiv takve odluke;
 - se preciziraju odredbe o vještačenju u skladu sa Istanbulskim protokolom, tako da se omogući i psihijatrijsko vještačenje navodne žrtve zlostavljanja u odnosu na post-traumatski stresni sindrom.
- Izmijeniti Zakon o unutrašnjim poslovima:
 - u članu 176, tako da policijski službenik može biti privremeno udaljen sa rada i prije pokretanja krivičnog postupka protiv njega, tj. i u izviđaju, kada ima status osumnjičenog za krivično djelo izvršeno na radu ili u vezi sa radom.
- Izmijeniti Zakon o radu:
 - u članu 152 produžiti rok za vođenje disciplinskog postupka zbog povrede radne obaveze na minimum godinu dana.
- Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći:
 - predvidjeti da pravo na tu vrstu pomoći imaju i osobe koje prijavljuju zlostavljanje od strane državnih službenika.

Predlozi za izmjenu prakse pravosudnih organa

- Osigurati da se sve istrage u slučajevima zlostavljanja vode hitno, bez nepotrebnog odlaganja, a posebno da se hitno pribavljaju ključni nematerijalni i materijalni dokazi, uključujući izjave navodne žrtve, svjedoka i osumnjičenih (kojima ne smije biti dozvoljeno da međusobno usklađuju iskaze ili na drugi način utiču na istragu).
- Spriječiti da državni tužilac koji vodi krivični postupak protiv navodne žrtve zlostavljanja istovremeno vodi i istragu povodom navoda o njenom zlostavljanju koje se desilo u kontekstu istih događaja.

- Medicinska vještačenja sprovesti hitno, bez odlaganja, i to tako da se uvijek osoba koja je prijavila zlostavljanje pregleda i neposredno, a ne da se vještačenje zasniva samo na postojećoj medicinskoj dokumentaciji (vidi slučajeve 2.1.5, 2.1.6, 3.2.3, 3.2.4, 3.2.5, 3.2.6.1, 3.2.8, 3.2.11), pa čak i ako je proteklo znatno vrijeme od nanošenja povreda. Osim toga, vještačenje u slučajevima zlostavljanja, bar kada su u pitanju ozbiljniji slučajevi, koji mogu ostaviti psihičke posljedice, treba da uključi i psihološko-psihijatrijsko vještačenje u skladu sa Istanbulskim protokolom.
- Kod prikupljanja dokaza u postupcima protiv policijskih službenika, državni tužilac se ne smije isključivo oslanjati na samu policiju, jer tada ne može biti riječi o nezavisnoj i nepristrasnoj istrazi, već samostalno treba da preduzima radnje za koje postoji rizik da će ih policija pristrasno obaviti. U perspektivi, državnom tužilaštvu staviti na raspolaganje službu koja će i *de jure* i *de facto* biti nezavisna od policije i osposobljena i ovlaštena da prikuplja dokaze u postupcima protiv policijskih službenika. Dok se takva služba ne uspostavi, potrebno je povećati nezavisnost i kapacitete Odjeljenja za unutrašnju kontrolu policije, shodno preporuci Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja (CPT).
- Dosljedno primjenjivati pravila Zakonika o krivičnom postupku o uključivanju oštećenog lica u istragu, koja doprinose da se istraga kvalitetnije sprovede.
- Radnje prepoznavanja osumnjičenih sprovoditi u sobama za prepoznavanje, a ne u neposrednom prisustvu tih osoba.
- Potrebno je učiniocima djela koja predstavljaju akte mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja izricati odgovarajuće sankcije i ne dozvoliti da, primenom neprimjereno blagih sankcija, posebno uslovnih osuda, praktično ostaju nekažnjeni.
- Dopuniti metodologije sačinjavanja godišnjih izvještaja o radu državnih tužilaštava i sudova tako da se obezbijedi praćenje implementacije Konvencije protiv mučenja i drugog svirepog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja na nacionalnom nivou, uključujući podatke o pritužbama, istragama, krivičnom gonjenju i osudama u vezi sa slučajevima torture i zlostavljanja u skladu sa preporukom Komiteta protiv mučenja UN iz 2014. i 2022. godine.

Predlozi za izmjenu prakse drugih organa nadležnih za prijave zlostavljanja

- **Zaštitnik ljudskih prava i sloboda (Ombudsman)** bi trebalo da dostavlja nadležnom državnom tužilaštvu sva mišljenja u kojima utvrdi povredu prava na zabranu zlostavljanja podnosioca pritužbe. Ako već na osnovu pritužbe ili drugih informacija kojima raspolaze može da zaključi da u pitanju može biti krivično djelo, Ombudsman bi trebalo o tome da obavijesti državnog tužioca i/ili da stranku uputi da podnese prijavu nadležnom tužilaštvu, i da povede računa o blagovremenom obezbjeđenju dokaza vještačenjem. Ombudsman ne treba da se usteže od kritike rada državnog tužilaštva u pogledu ispunjavanja zahtjeva djelotvornosti istrage.
- **Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije** bi trebalo da objavljuje izvještaje o svim slučajevima u kojima je utvrđivalo da li je došlo do povrede službene dužnosti i/ili da li postoji sumnja da je izvršeno krivično djelo. Ti izvještaji bi trebalo da sadrže i oznake identiteta policijskih službenika dovoljne da omogućavaju praćenje daljih postupaka u ovim slučajevima, prvenstveno pred pravosudnim organima, ali i disciplinskim organima MUP.

- **Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno Uprava policije**, moraju dosljedno da primjenjuju pravila o disciplinskoj odgovornosti policijskih službenika i da ih privremeno udaljavaju s rada čim se za to steknu zakonom propisani uslovi; moraju hitno da prekinu praksu koja policijskim službenicima dozvoljava da poslije intervencija koje sprovode maskirani ne budu identifikovani. Svim policijskim službenicima se mora staviti do znanja da će svako kršenje pravila o oznakama biti sankcionisano. Starješine moraju da snose odgovornost za to što službenici u njihovoj nadležnosti djeluju maskirani, a bez neophodnih oznaka; pravila o izvještavanju, kontroli i odgovornosti u vezi upotrebe sredstava prinude i primjene svih drugih policijskih ovlašćenja se moraju dosljedno primjenjivati i preduzimati zakonom predviđene mjere protiv svakog policijskog službenika koji ne postupa u skladu s njima. Adekvatne psihološke procjene službenika policije koji imaju ovlašćenje da primjenjuju sredstva prinude moraju se redovno sprovoditi.
- **Uprava za izvršenje krivičnih sankcija** bi trebalo da vodi evidenciju o krivičnim postupcima koji se vode protiv njenih zaposlenih, imajući u vidu da se državnom službeniku protiv koga je pokrenut krivični postupak može do okončanja tog postupka ograničiti ili oduzeti dato ovlašćenje, odrediti mjera privremenog raspoređivanja na drugo radno mjesto ili zabraniti da obavlja dužnost i da je to obaveza, u skladu s međunarodnim standardima, u slučaju da se postupak vodi zbog navodnog zlostavljanja. Ljekari zaposleni u zatvoru u svakom slučaju moraju da izrađuju medicinske nalaze o povredama u skladu sa Istanbulskim protokolom UN, da te nalaze uvijek dokumentuju fotografisanjem u boji i da te fotografije opisuju i prilažu u medicinski karton zatvorenika. Skice tijela koje se koriste za izradu nalaza i bilježenje povreda treba da budu formata veličine A4. Ljekari su dužni da svaku sumnju na zlostavljanje prijave nadležnom državnom tužilaštvu.
- **Ministarstvo zdravlja** bi trebalo da obezbijedi uputstvo za sve ljekare o načinu dokumentovanja tjelesnih povreda, posebno u slučaju kada osoba saopšti da su one nanijete zlostavljanjem.
- **Savjet za građansku kontrolu rada policije** bi trebalo da vrši evaluaciju sprovedenih mjera i radnji od strane Ministarstva unutrašnjih poslova u cilju ispunjavanja ocjena, preporuka i zaključaka koje mu je Savjet prethodno dao. Takođe, Savjetu je neophodno obezbijediti i sredstva za angažovanje vještaka za utvrđivanje činjenica u predmetima u kojima postupa.

1. Pravni okvir⁵

1.1. Međunarodni standardi

Obaveza sprovođenja djelotvorne zvanične istrage nastaje uvijek kada nadležni državni organi saznaju za uvjerljivu tvrdnju, ili druge dovoljno jasne indicije koje ukazuju na to da je neko bio zlostavljan.⁶ Uvjerljivom se može smatrati svaka tvrdnja koja je nečim potkrijepljena (npr. ljekarskim nalazima o pretrpljenim povredama, izjavama svjedoka, fotografijama, snimcima ili sličnim dokazima), ali i samom tvrdnjom žrtve ili svjedoka navodnog zlostavljanja, koja je nepotkrijepljena drugim dokazima, ako je ta tvrdnja sama po sebi dovoljno uvjerljiva i logična, tj. ne djeluje nerazumno i faktički nevjerovatno.⁷ Nije potrebno da je tvrdnja iznijeta u unaprijed određenoj formi, u vidu krivične prijave ili formalne pritužbe, dovoljno je da je nadležni državni organ za nju saznao na bilo koji način.⁸

Istragu treba sprovesti i kada niko nije iznio bilo kakvu tvrdnju o zlostavljanju, ali postoje druge dovoljno jasne indicije koje ukazuju na to da je neko bio zlostavljan.⁹ Ovdje se, prije svega, misli na situacije poput onih kada se osoba koju policija dovede pred državnog tužioca ili sudiju (ili osoba koja se nalazi u pritvoru ili zatvoru), ne žali ni na šta, npr. jer je uplašena, ucijenjena i sl., ali njen izgled ili ponašanje daju razloga za sumnju da je zlostavljana – na primjer, ima vidljive povrede, psihički je slomljena ili izbezumljena ili odjednom priznaje izvršenje niza krivičnih djela iako nema dokaza koji ukazuju da ih je ta osoba i izvršila.¹⁰

Kada postoji razlog za sprovođenje istrage, ona mora biti djelotvorna, tj. takva da može dovesti do utvrđivanja činjenica i, ako se ispostavi da se zlostavljanje dogodilo, do identifikovanja i odgovarajućeg kažnjavanja odgovornih.¹¹ Da bi se istraga smatrala djelotvornom, treba da zadovolji sljedeće uslove:

- mora biti **nezavisna i nepristrasna**, što znači da treba da je vode osobe koje su i *de jure* i *de facto* potpuno nezavisne od onih čije postupke istražuju i s kojima nijesu u bilo kakvoj hijerarhijskoj ili institucionalnoj vezi, i to bez bilo kakvih predrasuda ili predubjeđenja prema navodnoj žrtvi i bez naklonosti prema službenim licima čiji se postupci istražuju;
- moraju je voditi organi koji su nadležni i ovlašćeni za prikupljanje i ocjenu svih potrebnih dokaza, kao i za preduzimanje mjera zaštite integriteta postupka;
- mora biti **blagovremena i hitna**, odnosno pokrenuta čim su nadležni organi saznali za incident koji treba istražiti, a zatim vođena bez bilo kakvog nepotrebnog odlaganja, a posebno bez odugovlačenja koje bi moglo dovesti do toga da ne budu prikupljeni dokazi ili da njima bude manipulirano, ili da nastupi zastarjelost;
- mora biti **temeljna** i vođena savjesno i u dobroj vjeri, tako da budu preduzete sve mjere potrebne da se utvrde relevantne činjenice;
- u njoj **mora učestvovati navodna žrtva**, u mjeri potrebnoj da bi zaštitila svoje legitimne interese, i to na taj način što će biti saslušana i što će joj se omogućiti da

⁵ Za detaljniji prikaz i analizu vidjeti izvještaj HRA *Djelotvornost istraga u slučajevima zlostavljanja u Crnoj Gori*, 2018: [https://www.hraction.org/wp-content/uploads/2018/12/Izvjestaj-Akcija-za-ljudska-prava-FINAL.pdf](https://www.hrraction.org/wp-content/uploads/2018/12/Izvjestaj-Akcija-za-ljudska-prava-FINAL.pdf).

⁶ Vidi, na primjer, presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju *Bati i drugi protiv Turske*, predstavke br. 33096/00 i 57834/00, st. 100.

⁷ 97 članova *Zajednice Jehovinih svjedoka u Gldaniju i četvoro drugih protiv Gruzije*, predstavka br. 71156/01, st. 97.

⁸ Vidi, na primjer, *Hajnal protiv Srbije*, predstavka br. 36937/06, st. 94–99.

⁹ *Otašević protiv Srbije*, predstavka br. 32198/07, st. 30.

¹⁰ Vidi, na primjer, *Hajnal protiv Srbije*, predstavka br. 36937/06, i *Gjini protiv Srbije*, predstavka br. 1128/16.

¹¹ Vidi, na primjer, presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetima *Milić i Nikezić protiv Crne Gore*, predstavke br. 54999/10 i 10609/11, st. 91–92, i *Siništaj i drugi protiv Crne Gore*, predstavke br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10, st. 141–149.

iznosi i predlaže dokaze; navodna žrtva mora biti i u prilici da dobije podatke o napretku istrage i o važnim odlukama organa koji je vodi – na primjer o odluci javnog tužioca da obustavi istragu ili odustane od krivičnog gonjenja;

- mora postojati **kontrola javnosti**, što znači da informacije o njenom ishodu ne smiju biti tajna;
- kada dovede do utvrđivanja individualne odgovornosti, odgovorni za zlostavljanje moraju dobiti **odgovarajuće kazne**, što podrazumijeva ne samo izricanje već i izvršenje primjerene sankcije.¹²

Po pravilu ovi uslovi mogu biti zadovoljeni samo u okviru krivičnog postupka, ali izuzetno, u slučajevima lakšeg zlostavljanja bez namjere ili individualne krivične odgovornosti, djelotvorna istraga može biti moguća i u okviru disciplinskog, drugog upravnog ili parničnog postupka. Iz ovoga, ali i svega gore navedenog, vidi se da **pojam istrage** koji se u ovom kontekstu koristi ima daleko šire značenje od pojma istrage u krivičnom postupku – obuhvata i izviđaj i svaku radnju potrebnu za utvrđivanje činjenica i odgovornosti za zlostavljanje, pa i kažnjavanje počinilaca. Ovo šire značenje istrage biće korišćeno u nastavku.

1.2. Pravni okvir u Crnoj Gori

Očigledno je da gore navedeni uslovi za sprovođenje djelotvorne istrage mogu biti ispunjeni samo ako postoji odgovarajući zakonodavni okvir – materijalna i procesna krivična i druga pravila koja omogućavaju efikasno i pravično vođenje postupaka povodom navoda o zlostavljanju; organizacija rada organa koji ih sprovode mora biti zakonom dobro uređena, a obavezno je i da mučenje i svi drugi oblici zlostavljanja budu zakonom zabranjeni i da za njih budu propisane primjerene sankcije. Mada zakonski okvir u Crnoj Gori sam po sebi ne sprečava vođenje djelotvornih istraga, on ima nekoliko važnih nedostataka koji u praktičnoj primjeni, zajedno s drugim faktorima, doprinose da u znatnom broju slučajeva ne budu prikupljeni potrebni dokazi ili da odgovorni za zlostavljanje izbjegnu sankcije koje odgovaraju ozbiljnosti učinjenog djela. *Rezultat toga je situacija da je suštinska nekažnjivost prije pravilo nego izuzetak*, naročito u slučajevima ozbiljnog zlostavljanja u Crnoj Gori. Ovdje ukazujemo na ključne nedostatke.

1.2.1. Zakonik o krivičnom postupku

1.2.1.1. Opšte

Uopšteno gledajući, Zakonik o krivičnom postupku („ZKP“) adekvatan je okvir za krivično gonjenje učinilaca krivičnih djela. Njime je široko postavljena obaveza prijavljivanja krivičnih djela, detaljno je uređeno prikupljanje dokaza, hitnost u postupanju organa koji učestvuju u postupku, a sadrži i odredbe koje oštećenom dopuštaju da ukazuje na činjenice koje smatra važnim i da predlaže dokaze, prisustvuje dokaznim radnjama, postavlja pitanja na glavnom pretresu, razmatra spise i razgleda predmete koji služe kao dokaz i vrši uvid u spise predmeta.¹³

1.2.1.2. Problem nezavisnosti i nepristrasnosti

Iako ZKP ima odredbe o izuzeću koje treba da osiguraju da u postupku ne učestvuju lica čija nezavisnost i nepristrasnost mogu biti sporne, uključujući i ovlašćene policijske službenike koji

¹² Detaljnije o ovim uslovima vidi u *Djelotvornost istraga u Crnoj Gori*, str. 18–29, ili u Erik Svanidze, *Effective Investigation of Ill-Treatment: Guidelines on European Standards, Second Edition* (Savjet Evrope, 2014).

¹³ Ove odredbe nalaze se u glavama XVII i XVIII ZKP.

preduzimaju dokazne radnje (čl. 38 i 43), u praksi je do sada bilo teško obezbijediti da istrage koje se vode protiv policijskih službenika zadovolje kriterijum nezavisnosti i nepristrasnosti. Problem je u tome što državni tužilac, po prirodi stvari, neke radnje, kad je riječ o prikupljanju materijalnih dokaza, naročito u izviđaju,¹⁴ ne vrši sam, već zahtijeva asistenciju policije, uključujući službenike koji su dio iste organizacione jedinice kao oni čiji se postupci istražuju.

Prema zakonima koji se odnose na organizaciju Državnog tužilaštva, policije i unutrašnje kontrole policije, Zakonu o Državnom tužilaštvu i Zakonu o unutrašnjim poslovima, nijedna od službi ovlašćenih i osposobljenih za prikupljanje materijalnih dokaza u slučajevima zlostavljanja ne nalazi se u okviru Državnog tužilaštva niti njemu odgovara, već su u sistemu unutrašnjih poslova i odgovaraju ministru, pa se ne mogu smatrati institucionalno i hijerarhijski nezavisnim. Doduše, Zakon o unutrašnjim poslovima iz 2021. godine propisuje da je unutrašnja kontrola operativno nezavisna od Ministarstva, Uprave policije i drugih državnih organa (čl. 194, st. 2), ali tek ostaje da se vidi kakvo će dejstvo ova odredba imati u praksi. Prema međunarodnim standardima, nezavisnost državnog tužioca i drugih organa ili stručnjaka (npr. sudskih vještaka), koji učestvuju u istrazi navoda o zlostavljanju, mora biti obezbijeđena i *de jure* i *de facto*, a Evropski sud za ljudska prava je u slučaju *Siništaj i drugi protiv Crne Gore*¹⁵ zaključio da se istraga unutrašnje kontrole policije nije mogla smatrati nezavisnom, jer ju je sprovodila sama policija (a nije bila ni temeljna, pošto su potpuno ignorisane povrede i tvrdnje podnosioca predstavke da mu ih je nanijela policija).¹⁶ Naravno, ako bi organ koji nije institucionalno i hijerarhijski nezavisan od navodnih učinilaca savjesno vršio radnje koje su mu u istrazi povjerene, omogućio prikupljanje svih potrebnih dokaza i doprinio da sve okolnosti događaja budu rasvjetljene, pitanje njegove (ne)zavisnosti *de jure* bilo bi irelevantno. Ipak, u praksi su ovakve situacije rijetke. Preovlađuju one u kojima je prikupljanje dokaza bitno usporeno, otežano ili i onemogućeno jer se državni tužilac oslanja na organe u okviru kojih rade i osumnjičeni, a oni ne postupaju u skladu sa standardima djelotvorne istrage.

Zbog toga treba *razmotriti uspostavljanje posebne službe*, s ovlašćenjima i stručnim vještinama jednakim sadašnjim policijskim, koja bi djelovala nezavisno od policije, pod kontrolom Državnog tužilaštva, i imala nadležnost bar u slučajevima u kojima se istražuju krivična djela za koja se sumnjiče policijski službenici. Slični modeli su uspostavljeni u drugim zemljama.¹⁷

Evropski komitet za sprečavanje mučenja (u nastavku i „CPT“) je u svom izvještaju o posjeti Crnoj Gori 2017. godine naveo da bi bilo najbolje uspostaviti istinski nezavisno tijelo koje bi sprovodilo istrage u slučajevima prijava podnijetih protiv policije, i staviti mu na raspolaganje odgovarajuće resurse. Međutim, CPT je tada rekao i da je svjestan da je to dugoročni cilj i da u međuvremenu treba osnažiti kapacitete unutrašnje kontrole.¹⁸

¹⁴ ZKP, u čl. 44, st. 2, tač. 1 i 3, propisuje da državni tužilac u izviđaju izdavanjem obavezujućih naloga ili neposrednim rukovođenjem usmjerava radnje policije i drugih organa uprave i vrši neodložne dokazne radnje, mada je, objektivno gledano, krug ovakvih radnji koje može vršiti sam relativno mali, što se može vidjeti i iz čl. 257, koji se odnosi na ovlašćenja i radnje policije u izviđaju. U tom članu su kao radnje koje može sprovesti i po pravilu sprovodi policija, navedene praktično sve radnje potrebne za prikupljanje materijalnih dokaza.

¹⁵ *Siništaj i drugi protiv Crne Gore*, pred. br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10, st. 144–145.

¹⁶ Više o uslovima koje treba ispuniti da bi se istraga mogla smatrati nezavisnom i nedostacima koji u ovom pogledu postoje u Crnoj Gori vidi u *Djelotvornost istraga u Crnoj Gori*, str. 19–21, 35–37.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Komitet je dodao da kapacitete unutrašnje kontrole treba osnažiti tako što će se: povećati broj zaposlenih popunjavanjem svih radnih mjesta; dozvoliti da ona naređuje forenzička medicinska ispitivanja i analize povreda oštećenog i koristi audio i video uređaje za prikupljanje dokaza. Naveo je i da službenici unutrašnje kontrole treba da imaju isti status i ovlašćenja koja se daju policijskim službenicima koji istražuju krivična djela u članu 257 ZKP. Vidi *Izvještaj Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja o poseti Crnoj Gori od 9. do 16. oktobra 2017*, objavljen 7. februara 2019, str. 4, 15–16, dostupan na <https://www.coe.int/en/web/cpt/montenegro>.

1.2.1.3. Pravila o upotrebi fotografija i audiovizuelnih snimaka kao dokaznih sredstava

ZKP u čl. 156 određuje kada se fotografije ili audio, odnosno audio-vizuelni snimci mogu koristiti kao dokazi na kojima se može zasnivati sudska odluka u krivičnom postupku, ali to čini na tako restriktivan način da, ako se tumači strogo jezički, ne dozvoljava korišćenje snimaka koje na javnim mjestima naprave mediji ili drugi svjedoci događaja bez prećutne ili izričite saglasnosti snimljenog osumnjičenog, odnosno okrivljenog, izuzev ako se na snimku istovremeno ne nalazi i druga osoba koja je dala pristanak za snimanje (st. 2–3).

Ovo može dovesti do paradoksalnih rezultata – moguće je da, zahvaljujući snimku medija ili drugih svjedoka, cjelokupna javnost može da vidi da li je neko izvršio krivično djelo ili ne, a da organi kojima je dužnost da to utvrde ne smiju da ga koriste kao dokaz (vidi jedan takav slučaj u 2.1.4). Problem bi se možda mogao prevazići tako što bi se kao svjedoci ispitivali oni koji su snimak napravili ili gledali, ali i to može biti apsurdno ili neizvodljivo. Drugo rješenje jeste da se odredba ZKP iz čl. 156, st. 3 tumači tako da se pristanak na snimanje može dati i naknadno (naravno, mnogo je verovatnije da bi ga tako dao snimljeni oštećeni nego okrivljeni) i da se, u slučaju da je snimljen i oštećeni, njegov pristanak pretpostavlja. Ipak, sigurno je najbolje rješenje da se ZKP u ovom pogledu izmijeni, jer odredbe iz čl. 156 jesu nelogične i neopravdano mogu ometati utvrđivanje činjenica i dokazivanje krivične odgovornosti zlostavljača. Mora se omogućiti da snimci koje sačine svjedoci ili oštećeni, posebno na javnom mjestu, budu korišćeni kao zakoniti dokazi, pod uslovom da su vjerodostojni i relevantni.¹⁹

1.2.1.4. Snimanje saslušanja u policiji i kod državnog tužioca

Audio-vizuelno snimanje razgovora i saslušanja u policiji i kod državnog tužioca je mjera koja očigledno obezbjeđuje najvjerodostojnije bilježenje ispitivanja bilo kog lica, a istovremeno djeluje preventivno u pogledu bilo kakvog oblika zlostavljanja, odnosno iznuđivanja iskaza, ili bilo kakve povrede procesnih prava okrivljenog. Međutim, ZKP ne propisuje obavezu snimanja ispitivanja svjedoka ni u izviđaju ni u krivičnom postupku, ni u policiji ni pred državnim tužiocem.²⁰ Ovaj nedostatak treba otkloniti odgovarajućim izmjenama ZKP, u skladu sa preporukama Komiteta protiv mučenja²¹, Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja²² i drugih eksperata,²³ koji savjetuju da se svi razgovori policije sa građanima, a posebno osumnjičenima obavezno snimaju. Slična zakonodavna rješenja postoje i u najbližem okruženju Crne Gore. Na primjer, Zakonik o kaznenom postupku Republike Hrvatske propisuje da je obavezno audio-vizuelno snimanje ispitivanja osumnjičenog od strane policije i ispitivanja okrivljenog od strane tužioca ili istražitelja i da je ono neizostavni preduslov upotrebljivosti pribavljenog iskaza kao dokaza.²⁴

¹⁹ Primjera radi, zakoni o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji nemaju odredbe slične čl. 156 ZKP Crne Gore i dozvoljavaju korišćenje snimaka koje su svjedoci načinili bez saglasnosti snimljenog osumnjičenog, odnosno okrivljenog. I u drugim zemljama, npr. anglosaksonskog prava, takvi snimci se mogu koristiti kao dokaz, pri čemu je bitno samo da su vjerodostojni i relevantni.

²⁰ ZKP za sada u čl. 257, st. 2 predviđa samo mogućnost korišćenja audiovizuelnog snimanja, ali ne i obavezu:

„Izvršenje pojedinih radnji iz ovog stava policija može da zabilježi i uređajem za audio ili audiovizuelno snimanje i ovi snimci se prilažu zapisniku, odnosno službenoj zabilješci.“

²¹ *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, op.cit, 2022, tač. 19g.

²² Vidi 28. opšti izvještaj Komiteta iz 2019. godine, st. 82: <https://www.coe.int/en/web/cpt/preventing-police-torture>

²³ Vidi, npr. Endi Griffiths, „Obuka službenika policije Crne Gore o vođenju razgovora i saslušanja“ (Akcija za ljudska prava, 2021), str. 22 i 25. Dostupno na: [https://www.hraction.org/2021/12/21/obuka-sluzbenika-policije-crne-gore-o-vođenju-razgovora-i-saslusanja-strucno-misljenje/](https://www.hrraction.org/2021/12/21/obuka-sluzbenika-policije-crne-gore-o-vođenju-razgovora-i-saslusanja-strucno-misljenje/).

²⁴ U Hrvatskoj obaveza snimanja ispitivanja okrivljenog od strane tužioca ili istražitelja postoji još od 2008, odnosno 2013 (inicijalno je bilo propisano da se mora snimiti prvo ispitivanje a od 2013. da će se snimiti svako ispitivanje okrivljenog), a 2017. je uvedena i obaveza snimanja ispitivanja osumnjičenog od strane policije.

1.2.2. Krivični zakonik

Osim opisanog, najznačajniji nedostaci zakonodavnog okvira u Crnoj Gori tiču se pojedinih odredaba Krivičnog zakonika (KZ). On mučenje inkriminiše definišući ga slično *Konvenciji protiv mučenja* (čl. 167), s tom razlikom što dozvoljava mogućnost da izvršilac (osnovnog oblika) bude i lice koje nije službeno, niti djeluje u vezi sa službenim licem, a kroz druge odredbe stvara preduslove i za gonjenje drugih oblika zlostavljanja, ali za zlostavljanje i mučenje propisuje isuviše blage kazne, neprimjerene njihovoj ozbiljnosti.²⁵ Na ovo je ukazivao i Komitet Ujedinjenih nacija protiv mučenja.²⁶ Međutim, treba istaći da se u sudskoj praksi i ovakve kazne vrlo rijetko izriču, jer se najčešće primjenjuju odredbe koje dozvoljavaju uslovnu osudu i ublažavanje kazne (ispod zakonom propisanog opsega).

Uz to, ZKP, shodno zapriječenim kaznama, u slučaju zlostavljanja i osnovnog oblika iznuđivanja iskaza dozvoljava odlaganje krivičnog gonjenja (čl. 272), a kod zlostavljanja i odbacivanje krivične prijave iz razloga pravičnosti (čl. 273).

Konačno, KZ kod mučenja i drugih oblika zlostavljanja dopušta zastarjelost krivičnog gonjenja i izvršenja kazne (osim kada ova djela istovremeno predstavljaju radnju izvršenja krivičnih djela genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina), protivno stavovima Komiteta UN za ljudska prava, Komiteta UN protiv mučenja i Evropskog suda za ljudska prava, koji insistiraju na tome da se za ova djela zastarjelost ne smije dopustiti.²⁷ Komitet UN protiv mučenja je još 2014. godine preporučio Crnoj Gori da učini sve da ova krivična djela ne zastarijevaju,²⁸ ali ta preporuka do danas nije usvojena, iako je KZ u međuvremenu mijenjan, i iako već sadrži odredbu u kojoj se nabrajaju druga krivična djela za koja krivično gonjenje i izvršenje kazne ne zastarijevaju (čl. 129).²⁹ Istu preporuku Komitet je ponovio Crnoj Gori i 2022. godine³⁰.

1.2.3. Zakon o unutrašnjim poslovima

1.2.3.1. Problem suspenzije policijskih službenika

Komitet UN protiv mučenja preporučio je još 2014. godine Crnoj Gori da sve osobe koje se nalaze pod istragom za djela mučenja ili zlostavljanja odmah budu udaljene (suspendovane) sa dužnosti i da tako ostane tokom kompletnog trajanja postupka,³¹ ali je pitanje da li važeći propisi u Crnoj Gori to obezbjeđuju u punoj mjeri.

Zakonom o unutrašnjim poslovima predviđeno je da će policijski službenik biti privremeno udaljen sa rada ako mu je određen pritvor ili je protiv njega pokrenut krivični postupak zbog

²⁵ Službenim licima je za mučenje zapriječena kazna od jedne do osam godina zatvora (čl. 167, st. 2), za zlostavljanje kazna od tri mjeseca do tri godine zatvora (čl. 166a, st. 2), a za iznuđivanje iskaza kazna od tri mjeseca do pet godina (čl. 166, st. 1), odnosno dvije do deset godina zatvora ako je izvršenje djela praćeno teškim nasiljem ili ako su usljed iznuđenog iskaza nastupile naročito teške posljedice za okrivljenog u krivičnom postupku (čl. 166, st. 2).

²⁶ Vidi *Zaključna razmatranja Komiteta protiv mučenja o drugom periodičnom izvještaju Crne Gore*, 17. jun 2014, CAT/C/MNE/CO/2, tač. 6 i *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, op. cit, 2022, tač. 7.

²⁷ Vidi detaljnije u *Djelotvornost istraga u Crnoj Gori*, str. 33.

²⁸ Vidi *Zaključna razmatranja Komiteta protiv mučenja o drugom periodičnom izvještaju Crne Gore*, 17. jun 2014, CAT/C/MNE/CO/2, tač. 6.

²⁹ Lista krivičnih djela za koja je propisana nezastarivost u jednom dijelu je teško objašnjiva. Na njoj se, osim genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnih zločina, kriminalnog udruživanja i stvaranja kriminalne organizacije nalaze i protivzakoniti uticaj, navođenje na njega, te primanje i davanje mita, ali ne i, primjera radi, teško ubistvo, ubistvo, mučenje ili silovanje.

³⁰ Vidi *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, op.cit, tač. 7.

³¹ Vidi *Zaključna razmatranja Komiteta protiv mučenja o drugom periodičnom izvještaju Crne Gore*, 17. jun 2014, CAT/C/MNE/CO/2, tač. 14. Preporuka je ponovljena i 2022, *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, op.cit, tač. 19b).

krivičnog djela učinjenog na radu ili u vezi sa radom (čl. 176, st. 1, tač. 2 i 3), a do zlostavljanja po pravilu tako i dolazi, ali treba imati u vidu da ova formulacija pokriva *samo situacije u kojima postoji naredba o sprovođenju istrage ili je došlo do neposrednog optuženja* (bez prethodne istrage u smislu ZKP), što znači da dok policijski službenik ima status osumnjičenog, ne postoji osnov za obaveznu suspenziju i u izviđaju. Ovo je naročito bitno kad se uzme u obzir da državni tužioci često preduzimaju značajne dokazne radnje upravo u izviđaju (koji često neprimjereno dugo traje), bez donošenja naredbe o sprovođenju istrage, pribjegavajući zatim neposrednom optuženju, što rezultira time da policijski službenici osumnjičeni za zlostavljanje dugo poslije spornog događaja nastavljaju da rade.

Ovaj se problem može otkloniti ili bar ublažiti na dva načina: 1) tako što će se u praksi naredba o sprovođenju istrage donositi čim za to postoji uslov, a to je osnovana sumnja da je neko lice izvršilo krivično djelo (što bi trebalo da skрати trajanje izviđaja, ako je on u konkretnom slučaju uopšte potreban); ili 2) tako što će se Zakon o unutrašnjim poslovima izmijeniti tako da zahtijeva suspenziju i u slučaju kada je policijski službenik samo osumnjičeni, dakle i u izviđaju. Zapravo, postoji i treća mogućnost – dosljedna primjena čl. 176, st. 2 Zakona o unutrašnjim poslovima, koji propisuje da policijski službenik može biti privremeno udaljen sa rada i kad je protiv njega pokrenut disciplinski postupak zbog teže povrede službene dužnosti, što zlostavljanje jeste (nesumnjivo se može smatrati povredom pravila i standarda utvrđenih Kodeksom policijske etike iz tač. 25 čl. 173), ako bi njegovo prisustvo na radu štetilo interesu, odnosno ugledu Ministarstva i policije, a logično je da se može tumačiti kao štetno u ovom pogledu. Naravno, ovo podrazumijeva vođenje disciplinskog postupka prije krivičnog, za šta nema prepreke. Prema podacima koje smo dobili od Ministarstva unutrašnjih poslova, tokom 2020. i 2021. godine zbog vođenja disciplinskog ili krivičnog postupka za krivična djela o kojima je u ovom izvještaju riječ bilo je suspendovano ukupno 11 policijskih službenika, od 26 optužena za ova djela u istom periodu. Dakle, čini se da se dosljedno *ne primjenjuje ni gore-pomenuti čl. 176, st. 1, tač. 3, koji izričito zahtijeva suspenziju u slučaju pokretanja krivičnog postupka zbog krivičnog djela na radu ili u vezi sa radom*.

1.2.4. Uputstvo Vrhovnog državnog tužioca iz 2019. godine

Vrhovni državni tužilac Ivica Stanković je 2019. godine izdao obavezujuće uputstvo za rad svim državnim tužiocima u vezi s načinom postupanja u slučajevima kada postoji sumnja da je došlo do povrede čl. 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, a naročito do izvršenja krivičnih djela mučenje iz čl. 167, st. 2, zlostavljanje iz čl. 166a st. 2 i teška tjelesna povreda iz čl. 151 KZ ako je ovo djelo izvršio policijski službenik, odnosno službenik Uprave za izvršenje krivičnih sankcija.³²

Uputstvo, sažeto na jednoj stranici, predviđa obavezu državnog tužioca da, kada u vršenju poslova iz svoje nadležnosti sazna za neku od prethodno navedenih povreda, navode o povredama zabilježi u pisanoj formi i odmah naloži medicinsko vještačenje. Isti se pristup zahtijeva i kada osoba nema vidljive spoljašnje povrede, kao i onda kada izričiti navodi o zlostavljanju izostaju, a postoje drugi razlozi koji ukazuju da je osoba mogla biti zlostavljana.

Uputstvo zahtijeva od državnih tužilaca da obavezno nalože „medicinsko vještačenje“, međutim, u praksi se to tumačilo i kao vještačenje samo postojeće medicinske dokumentacije, koja je često neodgovarajuća, umjesto vještačenja pregledom povrijeđene osobe, što ZKP u čl. 152 predviđa kao pravilo, a što je i u skladu s Istanbulskim protokolom.³³

³² Uputstvo Vrhovnog državnog tužioca svim državnim tužilaštvima, Tu. br. 10/19, od 27. 6. 2019.

³³ Kancelarija Visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih nacija – Ženeva, *Istanbulski protokol – Priručnik za djelotvornu istragu i dokumentovanje torture i drugog svirepog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja*, Serija profesionalne obuke br. 8/rev. 1, (Ujedinjene nacije, Njujork i Ženeva, 2004). Prevod dostupan na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1612168319_istanbulski-protokol--1-.pdf.

Kako zlostavljanje često uzrokuje razorne psihološke posljedice, a može se vršiti i tako da ne ostavlja nikakve fizičke tragove ili, pak, ostavlja netipične tragove, Uputstvo treba dopuniti obavezom sprovođenja psihijatrijskog vještačenja uvijek kada postoji sumnja da je neka osoba žrtva zlostavljanja, da bi se utvrdile posljedice zlostavljanja. Psihijatrijsko ili psihološko vještačenje navodne žrtve zlostavljanja izričito propisuje Istanbulski protokol.³⁴

³⁴ *Istanbulski protokol*, op. cit, st. 83, tač. c.

2. Pregled sudske prakse

U ovom dijelu dajemo osnovne podatke o sudskim postupcima koji su okončani ili su vođeni tokom 2020. i 2021. godine u vezi s navodima o zlostavljanju u Crnoj Gori, uz kratak prikaz pojedinih slučajeva.

Bavili smo se slučajevima u kojima su službena lica bila okrivljena za krivična djela mučenje (čl. 167 KZ), zlostavljanje (čl. 166a KZ), iznuđivanje iskaza (čl. 166 KZ), laka tjelesna povreda (čl. 152 KZ), teška tjelesna povreda (čl. 151 KZ), nasilničko ponašanje (čl. 399 KZ) ili pomoć učiniocu poslije izvršenog krivičnog djela (čl. 387 KZ), odnosno postupcima u kojima su bili okrivljeni za djela koja odgovaraju pojmu zlostavljanja i mučenja u međunarodnom pravu. Analizirali smo podatke prvostepenih i drugostepenih sudova. Informacije o pojedinim postupcima smo dobili i od oštećenih i njihovih advokata.

2.1. Pravosnažne odluke u krivičnim postupcima

U Crnoj Gori je tokom 2020. i 2021. godine pravosnažno okončano 10 krivičnih postupaka koji su se vodili protiv ukupno 25 policijskih službenika, službenika obezbjeđenja u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija (u nastavku „ZIKS“) i zaposlenih u Specijalnoj bolnici za psihijatriju „Dobrota“ Kotor, povodom radnji koje, shodno relevantnim međunarodnim ugovorima, spadaju u zlostavljanje u širem smislu.

Četiri postupka su pravosnažno okončana osuđujućom presudom (u jednom slučaju na osnovu sporazuma o priznanju krivice), tri oslobađajućom, dva odbijajućom (zbog zastarjelosti i odustanka državnog tužioca od krivičnog gonjenja), a jedan rješenjem kojim je optužni prijedlog oštećenog kao tužioca odbačen kao neuredan.

Godina	ukupno presuda	osuđujuće presude	oslobađajuće presude	odbijajuće presude	odbacujuća rješenja
2020.	9	4	2	2	1
2021.	1	0	1	0	0
Ukupno	10	4	3	2	1

U ovim predmetima bilo je 25 okrivljenih. Od njih je 15 proglašeno krivim, 60% od ukupnog broja. Dvojica (13%) su osuđeni na kaznu zatvora od po godinu dana i pet mjeseci, za krivično djelo mučenje u sticaju sa krivičnim djelom teška tjelesna povreda³⁵. Ovo je najveća do sada izrečena kazna za mučenje u Crnoj Gori, iako je na nivou minimalne kazne, jer je raspon kazne za mučenje od strane službenog lica od jedne do osam godina zatvora, odnosno od šest mjeseci do pet godina za tešku tjelesnu povredu.

U tri preostala predmeta u kojima je iko osuđen, izrečene su isključivo uslovne osude, i to 13, jedna za nasilničko ponašanje, a 12 za mučenje, odnosno mučenje u sticaju sa teškom tjelesnom povredom. Zaključak je da **kaznena politika crnogorskih sudova nastavlja da krši evropski**

³⁵ Slučaj prebijanja Milorada Mija Martinovića tokom oktobarskih protesta 2015. godine, vidi poglavlje 2.1.3. „Uznemirujuće: Brutalno prebijanje Mija Martinovića“, *Vijesti*, 25. 10. 2015. godine: <https://www.vijesti.me/zabava/157974/uznemirujuce-brutalno-prebijanje-mija-martinovica>

standard koji zabranjuje uslovne osude za mučenje.³⁶ Kaznena politika je i dalje takva da najčešće *de facto* dovodi do nekažnjivosti.³⁷

Godina	okrivljeni	osuđeni	osuđeni na efektivne kazne zatvora	uslovno osuđeni	Oslobođeni
2020.	23	15	2	13	8
2021.	2	0	0	0	2
Ukupno	25	15	2	13	10

U dva predmeta, od pomenuta tri, u kojima je 12 službenika zatvora zbog prebijanja zatvorenika u januaru 2015. osuđeno za mučenje, odnosno mučenje u sticaju sa teškim tjelesnim povredama (vidi 2.1.1), prvostepeni sud je izrekao kazne zatvora, ali ih je viši sud preinačio u uslovne osude³⁸, što je neadekvatna sankcija za mučenje.

U trećem predmetu, u kojem je u prvom stepenu bila utvrđena odgovornost okrivljenog glavnog medicinskog tehničara za zlostavljanje pacijenata Specijalne psihijatrijske bolnice, optužba je odbijena jer je nastupila zastarjelost, koju je omogućila sporna pravna kvalifikacija djela (vidi 2.1.4).

U predmetu protiv okrivljenih za mučenje Milorada Martinovića u oktobru 2015. godine, Viši sud u Podgorici je ipak drugačije postupio, i okrivljenima potvrdio kazne zatvora od godinu dana i pet mjeseci.

Sudovi u Crnoj Gori i dalje ne izriču mjeru bezbjednosti zabrane vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti (čl. 73 KZ) službenim licima koja su u vršenju službe činila krivična djela koja podrazumjevaju mučenje ili druge oblike zlostavljanja i tako omogućavaju da oni nastave da primjenjuju sredstva prinude i ponavljaju ista krivična djela.³⁹ Sud može uz kaznu da izrekne i tu mjeru bezbjednosti, i to bez obzira da li tužilac u toku postupka stavi predlog u tom pravcu.⁴⁰

U nastavku analiziramo odluke donijete u posljednje dvije godine, osim dvije, koje nije bilo moguće analizirati. Od ta dva slučaja, jedan, protiv jednog policijskog službenika, okončan je odustajanjem državne tužiteljke od krivičnog gonjenja za krivično djelo zlostavljanje iz nepoznatih razloga, a drugi, protiv tri policijska službenika, je okončan rješenjem kojim je optužni predlog oštećenog kao tužioca odbačen kao neuredan. Nelogično je da se od državnog tužioca ne zahtjeva da obrazloži odluku o odustanku od krivičnog gonjenja na osnovu koje se donosi presuda dok, npr, istovremeno postoji obaveza da se obrazloži rješenje kojim se odbacuje krivična prijava.

³⁶ Vidi V. Ilić, A. Trešnjev, T. Gorjanc Prelević, *Kaznena politika u oblasti zabrane zlostavljanja u Crnoj Gori* (Beogradski centar za ljudska prava i Savjet Evrope, 2019), str. 30 i 66, gdje se citiraju presude Evropskog suda za ljudska prava u *Ateşoğlu protiv Turske*, st. 28; *Cestaro protiv Italije*, st. 208, *Ali i Ayşe Duran protiv Turske*, st. 69, i *Valeriu i Nicolae Rosca protiv Moldavije*, st. 76. Uslovne osude je kritikovao i Komitet protiv mučenja, vidi *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, op.cit, 10. maj 2022, tačka 18.

³⁷ Jedan od postupaka završenih uslovnom osudom odnosio se na nasilničko ponašanje (K 40/20, presuda od 1. 7. 2020), dok su se druga dva odnosila na mučenje (Kž. 522/20, presuda od 10. 9. 2020), odnosno mučenje u sticaju sa krivičnim djelom teška tjelesna povreda (Kž 308/20, presuda od 25. 5. 2020).

³⁸ Slučaj 12 službenika obezbjeđenja u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija povodom incidenata 14. i 15. januara 2015. godine, vidi poglavlje 2.1.2. „Komandiri zlostavljali zatvorenike“, *Dan*, 1. 12. 2015.

³⁹ Na primjer, u slučaju oštećenog Marka Vukadinovića, navijača sportskog kluba „Budućnost“, dva policijska službenika od četiri koja se terete da su ga 3. 4. 2019. godine brutalno pretukli, tako što su ga ubacili u službeni automobil, vozili gradom i tukli i zlostavljali, dok ga na kraju krvavog nijesu dovezli u podgorički CB, povratnici su u vršenju ovog krivičnog djela. Vidi: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/545387/umjesto-kazni-napreduju-u-sluzbi>; <http://www.rtcg.me/vijesti/drustvo/238593/istraziti-policaice-koji-su-se-sukobili-s-varvarima.html>.

⁴⁰ Vidi *Kaznena politika u oblasti zabrane zlostavljanja u Crnoj Gori*, str. 62.

Zato bi trebalo izmjenom ZKP jasno propisati da se i odluka državnog tužioca da odustane od krivičnog gonjenja mora obrazložiti.

2.1.1. Postupci protiv zatvorskih službenika zbog incidenata u januaru 2015. godine

Viši sud u Podgorici je 25. 5. 2020. i 10. 9. 2020. godine potvrdio dvije osuđujuće prvostepene presude za 12 službenika obezbjeđenja u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija (ZIKS), zbog incidenata u kojima su pretukli zatvorenike u toj ustanovi,⁴¹ ali je preinačio obje u pogledu krivičnih sankcija, tako što je kazne zatvora zamijenio uslovnim osudama.⁴²

U jednom postupku dva službenika ZIKS proglašena su krivim za krivično djelo mučenja (čl. 167, st. 2 KZ), jer su oštećenom 15. januara 2015. godine nanijeli šest udaraca pendrekom po leđima u namjeri da ga nezakonito kazne zbog pretpostavljenog učešća u ranijem napadu na obezbjeđenje. Optužnica je u ovom predmetu podignuta tek dvije i po godine nakon incidenta. Viši sud u Podgorici je izrekao uslovne osude, utvrdio kazne zatvora od po četiri mjeseca i odredio da se neće izvršiti ako službenici u roku od dvije godine ne učine novo krivično djelo.⁴³

U drugom predmetu optužnica je podignuta 7. 12. 2015. godine i njome su deseterica službenika obezbjeđenja okrivljeni za krivično djelo mučenje, kao saizvršioci, pri čemu se nekima stavljalo na teret više djela mučenja (čl. 167, st. 2 KZ), a nekima i krivično djelo teška tjelesna povreda (čl. 151, st. 1 KZ), takođe kao saizvršiocima. Optužnica je podignuta i zbog nanošenja udaraca i zbog nespriječavanja i omogućavanja napada, te zbog pristajanja na napad na zatvorenike. Nije optužen niko od starijina, koje su, po službenoj dužnosti, bile nadležne za kontrolu obezbjeđenja, imale ovlašćenja da izdaju obavezujuće naredbe i u vrijeme incidenata se nalazile u ustanovi. Kazne zatvora u vremenskom rasponu od tri do 13 mjeseci, izrečene deseterici okrivljenih u prvostepenom postupku od strane Osnovnog suda u Danilovgradu, Viši sud u Podgorici je preinačio u uslovne.⁴⁴ Ovdje treba imati u vidu da je djelo izvršeno na izuzetno svirep način - pojedinim zatvoreniciima je nanijeto i po 13 ili više udaraca, jednom od njih čak 46, a udarani su pesnicama, nogama, koljenima, pendrecima i drugim tupim sredstvima, tako da su trojica dobili i teške tjelesne povrede.⁴⁵

Za ovakvo okrutno, surovo postupanje, ni minimalne kazne zatvora izrečene u prvom stepenu ne bi bile adekvatne, a pogotovo nijesu adekvatne uslovne osude, i to za sve okrivljene. Inače, Viši sud u Podgorici je svoju odluku o sankcijama obrazložio činjenicama da okrivljeni ranije nijesu osuđivani, da imaju složene porodične prilike i loš imovinski status. Okrivljeni poslije incidenata nijesu bili ni pritvarani ni suspendovani (državni tužilac⁴⁶ nije predložio pritvor) tako da su i dalje mogli da utiču na oštećene kao svjedoke, koji su ostali u zatvoru i svakako imali razloga da se plaše dalje odmazde, a treba istaći i da su pred sudom mijenjali iskaz prvobitno dat državnom tužiocu i odjednom navodili da se ne sjećaju ko ih je neposredno zlostavljao.⁴⁷

Podsjetimo ovdje da je Evropski sud za ljudska prava više puta isticao da službeno lice okrivljeno za zlostavljanje mora biti privremeno udaljeno iz službe za vrijeme trajanja istrage i suđenja, ali i otpušteno ako dođe do osude, što je od velike važnosti za održavanje povjerenja građana u rad

⁴¹ Više o ovim događajima vidi u *Djelotvornost istraga u Crnoj Gori*, str. 76-87.

⁴² Presude Osnovnog suda u Danilovgradu K 55/18 od 3. 5. 2019. i K 2/16 od 23. 9. 2019, sudija Sonja Keković.

⁴³ Presuda Višeg suda u Podgorici Kž 522/20 od 10. 9. 2020. godine, vijeće sudija činili Miljana Pavličević, predsjednica vijeća, Sonja Cvetičanin Ognjenović i Radomir Ivanović.

⁴⁴ Presuda Višeg suda u Podgorici Kž 308/2020 od 25. 5. 2020. godine, vijeće sudija činili Miljana Pavličević, predsjednica vijeća, Branka Bošković i Radomir Ivanović.

⁴⁵ Vidi mišljenje Ombudsmana br. 01-43/15-7, od 24. 11. 2015. godine, str. 15.

⁴⁶ Državni tužilac Miroslav Turković.

⁴⁷ O neprimjerenosti sankcija u ovom slučaju vidi više u saopštenju HRA „Protest zbog kažnjavanja mučenja u ZIKS uslovnim osudama“ od 8. 9. 2020, dostupnom na: [https://www.hraction.org/2020/09/08/protest-zbog-kaznjavanja-mucenja-u-ziks-u-uslovnim-osudama/](https://www.hrraction.org/2020/09/08/protest-zbog-kaznjavanja-mucenja-u-ziks-u-uslovnim-osudama/).

državnih organa.⁴⁸ Uprkos tome, ZIKS nijednog trenutka nije suspendovao okrivljene,⁴⁹ a ni državni tužilac nije predlagao mjeru pritvora, koja je mogla da spriječi da utiču na oštećene i druge svjedoke. Na propuste uprave ZIKS-a ukazao je i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, koji je u svom izvještaju za 2020. naveo: „...u ovom slučaju [je] izostala pravovremena reakcija Uprave - izvještavanje nadležnom organu, identifikacija odgovornih službenih lica i utvrđivanje njihove disciplinske odgovornosti. Ovakvo postupanje/nepostupanje Uprave ZIKS-a nije u skladu s načelom zabrane mučenja i drugih oblika zlostavljanja, jer se nepreduzimanjem efikasnih mjera i nesprovođenjem disciplinskog postupka šalje loša poruka službenicima da to mogu činiti bez posljedica“.⁵⁰

Od 12 službenika ZIKS-a, njih 11 je ostalo na svom radnom mjestu. Jednom je utvrđen potpuni gubitak radne sposobnosti i on je ostvario pravo na invalidsku penziju.⁵¹

Krivičnim djelima prebijanja zatvorenika prethodio je napad na šest službenika obezbjeđenja, za koji je okrivljeno i osuđeno devet zatvorenika. Njima su, zbog krivičnih djela napad na službeno lice i teška tjelesna povreda izrečene ozbiljne kazne zatvora, u rasponu od dvije godine i sedam mjeseci do pet godina. Postupak protiv zatvorenika sproveden je brzo – pravosnažno je okončan za godinu i po dana, dok je onaj protiv službenika obezbjeđenja trajao više od pet godina. Ako se uporede trajanje postupka i izrečene kazne – a ne treba zaboraviti da su za napad na službeno lice u vršenju dužnosti propisane blaže kazne nego za mučenje – može se dovesti u pitanje nepristrasnost konačnih sudskih odluka u postupku protiv službenika obezbjeđenja, posebno onih iz postupka protiv deseterice, jer se u tom slučaju radilo o naročito teškom i okrutnom djelu.

Iako je u oba krivična postupka protiv službenika zatvorskog obezbjeđenja utvrđena njihova krivična odgovornost za mučenje, nijesu ispunjeni kriterijumi potrebni da bi se cjelokupna istraga mogla smatrati djelotvornom. Najvažniji nedostatak je izostanak odgovarajućih sankcija, bar u postupku u kojem je suđeno deseterici odgovornih za surovo prebijanje zatvorenika, za šta je primarno odgovorno vijeće sudija Višeg suda u Podgorici, koje je kazne zatvora zamijenilo uslovnim osudama. Ostale mane ovih postupaka su dugo trajanje (u oba slučaja je prošlo preko pet godina od izvršenja djela do pravosnažne presude) i činjenica da okrivljeni nijesu bili spriječeni da utiču na postupak, tj. svjedoke, ni mjerama propisanim u ZKP ni privremenim udaljavanjem s posla, što je vjerovatno dovelo do toga da oštećeni promijene iskaze i pred sudom kažu da se ne sjećaju ko ih je zlostavljao. Poznate informacije ukazuju na to da je istragom moralo biti obuhvaćeno više ljudi, najpre starješine okrivljenih koji su u vrijeme incidenta bili u ustanovi, a čija odgovornost nije bila predmet istrage. Ipak, ostali nedostaci su mogli biti u znatnoj mjeri otklonjeni da je osuđujuća presuda podrazumijevala primjerene sankcije. Ovako je donijeta presuda koja iskazuje toleranciju države prema mučenju i ohrabruje teško kršenje ljudskih prava.

2.1.2. Postupak protiv policijskih službenika zbog incidenta u Gimnaziji u Nikšiću 8. aprila 2015. godine

Dvojica policijskih službenika, D. S. i L. R, oslobođeni su odgovornosti za zlostavljanje trojice učenika prilikom intervencije u Gimnaziji 8. 4. 2015. godine presudom Osnovnog suda u Nikšiću od 7. 10. 2019,⁵² koju je potvrdio Viši sud u Podgorici 23. 3. 2021. godine.⁵³

⁴⁸ *Cestaro protiv Italije*, predstavka br. 6884/11, presuda od 7. aprila 2015, st. 210, *Ateşoğlu protiv Turske*, predstavka br. 53645/10, presuda od 20. januara 2015, st. 25, *Saba protiv Italije*, predstavka br. 36629/10, presuda od 1. jula 2014, st. 78, *Gäffgen protiv Nemačke*, predstavka br. 22978/05, presuda od 1. juna 2010, st. 125.

⁴⁹ Direktor ZIKS je do 2017. godine bio Miljan Perović. Na tu poziciju je 2017. godine došao Milan Tomić.

⁵⁰ Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, *Izvještaj o radu za 2020. godinu*, str. 167.

⁵¹ Rješenje UIKS, U-SPI br.7/22 od 28. 6. 2022. godine.

⁵² Presuda Osnovnog suda u Nikšiću, K 179/19 od 7. 10. 2019, sudija Igor Đuričković.

⁵³ Presuda Višeg suda u Podgorici Kž 48/20 od 23. 3. 2021, sutkinja Branka Bošković.

Policija je pozvana u školu jer su dva učenika napala profesora. Prilikom privođenja jednog od njih, u dvorištu se okupila grupa učenika i došlo je do incidenta. Pojedini učenici su negodovali zbog akcije policije i, prema riječima policijskih službenika, počeli su i da ih vrijeđaju i omalovažavaju, a kada su ih zbog toga upozorili i rekli im da će jedan od njih zbog ometanja službenih lica biti priveden, tenzije su porasle i došlo je do upotrebe sile. Oštećeni učenici su tvrdili da su prisutne policajce samo pitali zašto privode učenika i da nijesu preduzimali bilo kakve nasilne radnje. Sudija je povjerovao tvrdnji policijskih službenika o upotrebi sile, našavši da su iskazi oštećenih neosnovani i nelogični, jer, prema njegovom mišljenju, nije postojao nijedan logički opravdan razlog zbog kojeg bi policijski službenici upotrijebili silu samo zato što ih je neko pitao zašto se drugi privodi. Inače, četvorica učenika pravosnažno su proglašeni krivim zbog sprečavanja službenog lica u vršenju službene radnje u pokušaju (čl. 375 st. 1 KZ).

Kad je u pitanju način primjene sile, državni tužilac je, na osnovu iskaza oštećenih i medicinskog vještačenja, zaključio da je ona bila nezakonita i da je predstavljala zlostavljanje, jer su oštećeni šamarani, udarani u predjelu glave, jedan od njih je udaren koljenom u predjelu kuka, a jedan oboren na zemlju i koljenom pritiskan u predjelu grudi, uslijed čega su pretrpjeli više lakših povreda u predjelu glave, ramena, nadlaktice, ručnih zglobova i karlice. Mišljenje vještaka medicinske struke bilo je konzistentno sa tvrdnjama oštećenih. Treba imati u vidu i činjenicu da je Evropski sud za ljudska prava već utvrdio da i jedan šamar maloljetniku od strane službenika policije predstavlja zlostavljanje.⁵⁴

Nakon incidenta, na jednom internet portalu pojavio se snimak dijela događaja iz dvorišta gimnazije, koji traje nepun minut, a djeluje da ga je mobilnim telefonom snimio neko od prisutnih učenika. Na njemu se vidi da jedan od okrivljenih policajaca, L. R, drži učenika oborenog na zemlju i da mu tada prilazi drugi učenik, kojeg on rukom grubo odguruje, a poslije nekoliko sekundi i dva-tri puta udara rukom po glavi u predjelu potiljka, da bi ga na kraju uhvatio za ruku i odveo s tog mjesta. Vidi se i da policija odvodi učenika koji je bio oboren na zemlju, a na ovom snimku se ne vidi da oštećeni pružaju aktivan otpor.⁵⁵

Savjet za građansku kontrolu policije je, na osnovu snimka, zaključio da je okrivljeni L. R. prekoračio ovlašćenja, da je postupio nezakonito, s lošom procjenom situacije. Savjet je ocijenio da je „zakazao i senzibilitet policije za rad i pristup prema mladima kao posebno osjetljivoj društvenoj grupi“.⁵⁶

Sud je, međutim, u pogledu odgovornosti policijskih službenika stigao do drugačijeg zaključka, uz obrazloženje, koje je, u značajnoj mjeri, nelogično i bez uporišta u zakonu. Iako su postojali dokazi o tjelesnim povredama oštećenih učenika (i to usljed udaraca u glavu, što nije moglo biti zakonito jer Zakon o unutrašnjim poslovima jasno propisuje da se udarci, npr. službenom palicom, ne nanose u predjelu glave, osim kao krajnja mjera)⁵⁷ i iako je zaključeno da su iskazi okrivljenih i njihovih kolega policajaca bili nevjerodostojni, i da su dati da bi se izbjegla odgovornost, sudija je ipak smatrao da ne može biti govora o krivičnom djelu. To je obrazložio, između ostalog, time što su okrivljeni „prilikom preduzimanja radnji upotrebe fizičke sile bili izazvani prethodnim nezakonitim postupanjem“, i zato što je ukupno šest policijskih službenika bilo suočeno sa oko 20 učenika koji su negodovali zbog njihove intervencije, pa su se našli u „izrazito specifičnoj i stresnoj situaciji“, „u kojoj je dosta teško na adekvatan način ocijeniti intenzitet prijetnje na svoj fizički integritet i odabrati adekvatan način reagovanja, pogotovo adekvatan intenzitet upotrebe sile i u

⁵⁴ *Bouyid protiv Belgije*, predstavka br. 23380/09, presuda donijeta 2015. godine.

⁵⁵ Snimak je dostupan na portalu *Vijesti*: <https://www.vijesti.me/zabava/182875/incident-u-niksickoj-gimnaziji-policajac-prekoracio-ovlascenja>.

⁵⁶ Zaključak Savjeta za građansku kontrolu rada policije od 5. 5. 2015, dostupan na: <http://www.kontrolapolicije.me/content/zaklju%C4%8Dena-provjera-postupanja-policije-prema-u%C4%8Denicima-nik%C5%A1i%C4%87ke-gimnazije>. Savjet do završetka rada na ovom slučaju nije imao izjašnjenje oštećenih učenika.

⁵⁷ Vidi, na primjer, čl. 101 st. 3 Zakona o unutrašnjim poslovima.

cilju zaštite svog integriteta i u cilju obavljanja službene policijske radnje privođenja nekog lica”.⁵⁸ Zatim je uslijedio najproblematičniji dio obrazloženja presude, u kome se ističe da krivično djelo zlostavljanja postoji samo onda ako radnje zlostavljanja policijski službenici *preduzimaju umišljajno, sa isključivim ciljem da prema oštećenima postupaju na način na koji se vrijeđa ljudsko dostojanstvo*. Međutim, radnja izvršenja definisana je u čl. 166a st. 1 na sljedeći način: „Ko zlostavlja drugog ili prema njemu postupuje na način kojim se vrijeđa ljudsko dostojanstvo, kazniće se...“, pa je pogrešan zaključak da djelo postoji samo ako se dokaže da je učinilac postupao s isključivim ciljem da povrijedi ljudsko dostojanstvo.

Dakle, radnja izvršenja je definisana alternativno – učinilac nekoga zlostavlja *ili* (a ne *i*, kao što proističe iz spornog obrazloženja) postupuje na način kojim se vrijeđa ljudsko dostojanstvo. Ništa u ovoj normi ne sugerije da zlostavljanje postoji samo ako se dokaže namjera da se vrijeđa dostojanstvo, niti se takva tvrdnja može potkrijepiti stavom iz sudske prakse u Crnoj Gori, standardom iz uporednog ili međunarodnog prava i prakse. Štaviše, iz međunarodnih standarda proističe princip da svaka primjena fizičke sile u odnosu na bilo koju osobu kojoj je sloboda ograničena ili osobu koja dođe u dodir sa službenim licima, a koja nije *apsolutno neophodna* usljed postupanja te osobe ili nije srazmjerna cilju zbog kojeg se koristi, ponižava ljudsko dostojanstvo i, u načelu, predstavlja povredu zabrane zlostavljanja.⁵⁹ Drugim riječima, podrazumijeva se da upotreba sile koja nije neophodna i srazmjerna (tj. zakonita) vrijeđa ljudsko dostojanstvo i to ne treba posebno dokazivati. Shodno tome, zakonitost primjene sredstava prinude nikako ne može biti irelevantna, kao što sugerije sud. U ovom slučaju, kao što snimak incidenta pokazuje, udaranje šakom u glavu nikako nije moglo biti neophodna i srazmjerna upotreba prinude, jer policijski službenici nijesu bili ozbiljno ugroženi i zadatak su mogli da izvrše bez takve vrste prinude. Inače, udarci šakom u glavu u principu nijesu način za upotrebu prinude i mogu biti prihvatljivi samo ako policijski službenik na drugi način ne može odbiti napad na sebe, posebno ako se zna da treba da bude obučen da sredstva prinude koristi postepeno i srazmjerno, tako da smanji rizik od ozbiljnih povreda kakve mogu nastati kada se neko udara u glavu.⁶⁰

Konačno, zanimljivo je da je u ovom slučaju sud pribavio pomenuti video snimak incidenta i pogledao ga, ali je ipak odlučio da nije pravno valjan dokaz, da ne može biti korišćen, i izdvojio ga iz spisa predmeta. Sud je to obrazložio zaključkom da je sačinjen suprotno odredbama čl. 156, st. 2-4 ZKP (kritiku ove odredbe vidi u poglavlju 1.2.1.3).

Interesantno je da su snimci nastali na isti način u nekim drugim postupcima korišćeni kao dokaz i niko njihovu zakonitost nije dovodio u pitanje, čak i u istom sudu, u Nikšiću. Jedan primjer je postupak vođen zbog prebijanja Milorada Martinovića, koji je opisan u nastavku. Drugi primjer je presuda Osnovnog suda u Nikšiću u slučaju u kojem je video snimak koji je napravila novinarska ekipa na ulici korišćen kao dokaz protiv osobe okrivljene za nasilničko ponašanje, gdje su oštećeni bili reporterka i policijski službenik, koji nije prethodno dao saglasnost da bude sniman.⁶¹

Takođe, Savjet Agencije za zaštitu ličnih podataka, u svom mišljenju od 2. 11. 2018. godine, između ostalog navodi da snimanje policijskih službenika na dužnosti treba da bude dozvoljeno, jer pravu javnosti da zna treba dati prednost u odnosu na zaštitu ličnih podataka.⁶²

U ovom slučaju sud je, pogrešnim tumačenjem krivičnog prava, neosnovano zahtijevajući da optužba dokaže da su učinioci imali namjeru da povrijede ljudsko dostojanstvo, učinio da istraga bude nedjelotvorna, odnosno da ne dovede do utvrđivanja odgovornosti.

⁵⁸ Presuda Osnovnog suda u Nikšiću, K 179/19, *op. cit.*

⁵⁹ Vidi, na primjer, *Bouyid protiv Belgije*, predstavka br. 23380/09, 2015, st. 88. U ovom slučaju radilo se upravo o šamaranju mladića u policiji.

⁶⁰ M. Ašanin, *Priručnik o upotrebi sredstava prinude i tehnika samoodbrane* (Podgorica, 2017), str. 3, dostupno na: <https://wapi.gov.me/download/1a53b613-eef5-4e0f-9b42-30491d555ee8?version=1.0>.

⁶¹ Pravosnažna presuda Osnovnog suda u Nikšiću K. br. 127/2021, objavljena 16. 2. 2022, sudija Vukota Vujačić.

⁶² Mišljenje Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama br. 06-29-10079-4/18, 2. 11. 2018.

2.1.3. Postupak protiv policijskih službenika zbog prebijanja Milorada Martinovića u Podgorici 24. oktobra 2015. godine

Na samom kraju 2020. godine postala je pravosnažna presuda Osnovnog suda u Podgorici donijeta 18. oktobra 2019. godine, kojom su dvojica službenika Uprave policije, kao saizvršioči, proglašeni krivim za krivično djelo mučenje (čl. 167, st. 2), u sticaju sa teškom tjelesnom povredom, i osuđeni na po godinu i pet mjeseci zatvora, zbog teškog prebijanja Milorada Martinovića poslije protesta u Podgorici 24. 10. 2015. godine.⁶³

Martinović je tog dana svojim vozilom vozio dva prijatelja kada ih je u večernjim satima na ulici zaustavila policija, da bi ga zatim najmanje 20 policajaca, pripadnika SAJ, surovo i teško pretukli, nanoseći mu teške tjelesne povrede, i demolirali mu vozilo. Prethodno nije učestvovao ni u kakvim neredima, niti je postojao bilo kakav razlog da bude hapšen, niti je kasnije krivično gonjen. Ubrzo zatim na internetu i u medijima pojavio se snimak incidenta.

Iako je Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici procijenilo da je u incidentu učestvovalo oko 30 pripadnika SAJ, identifikovane su i zbog samog prebijanja Martinovića pravosnažno osuđene samo ove dvije osobe, i to isključivo na osnovu priznanja da su prema oštećenom primijenili silu. Sud je u odnosu na oba okrivljena utvrdio da nije bilo otežavajućih okolnosti, dok je kao olakšavajuće okolnosti cijenio njihove porodične prilike, raniju neosuđivanost, te činjenicu da su se u vrijeme izvršenja krivičnih djela nalazili u stanju povišene emocionalne uzbuđenosti u vidu napetosti i razdraženosti srednjeg stepena.

Osim njih dvojice, u vezi s ovim događajem krivično je gonjen još samo komandant SAJ R. LJ. On je, tek kada je Zaštitnik ljudskih prava protiv njega podnio krivičnu prijavu, optužen za krivično djelo pružanje pomoći učiniocu poslije izvršenja krivičnog djela. Osuđen je na pet mjeseci zatvora, jer je omogućio da, protivno propisima, 55 pripadnika SAJ sačini jedan zajednički izvještaj o upotrebi sredstava prinude u kojem su naveli da je nekoliko neimenovanih pripadnika SAJ primjenilo dozvoljenu silu prema Martinoviću jer je, tvrdili su, pružao otpor i prethodno ugrožavao bezbjednost policijskih službenika tako što je pokušao da automobilom probije policijski kordon u više navrata i na više lokacija.

Iako se visina izrečenih kazni, imajući u vidu brutalnost u postupanju prema Martinoviću i riješenost okrivljenih da ne otkriju identitet drugih učinilaca, može opravdano kritikovati, najozbiljniji nedostatak istrage je taj što nije dovela do kažnjavanja svih učinilaca. Kada je Uprava policije 10. 11. 2015. državnom tužilaštvu dostavila priznanja dva učinioca (na neki način ih žrtvujući, vjerovatno da bi se stvorio privid zakonitog postupanja), ono dalje nije pokazalo neophodnu spremnost da samostalno otkrije preostale izvršioce. Odlukom Ustavnog suda o ovom slučaju utvrđeno je da u ovom predmetu istraga nije bila nezavisna zato što je ODT sve vrijeme očekivalo da vrh Uprave policije izvrši identifikaciju svojih pripadnika koji su izvršili krivično djelo, iako su svi pripadali istom komandnom lancu.⁶⁴

Istraga u ovom slučaju nije zadovoljila kriterijum temeljitosti. Iako su Martinović i svjedok M. K. jasno rekli da mogu izvršiti identifikaciju policijskih službenika ako bi imali priliku da ih lično vide, nije im omogućeno da to učine. Ispitivanje svjedoka događaja, takođe, nije bilo temeljno i nepristrasno, jer državni tužilac nijednom svjedoku nije postavio niti jedno pitanje.

Ustavni Sud Crne Gore je 25. 7. 2017. godine utvrdio da Uprava policije i tužilaštvo nijesu sproveli djelotvornu istragu i da su Martinoviću prekršili pravo iz čl. 28 Ustava CG i čl. 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Ustavni sud je naredio državnom tužilaštvu da u roku od tri

⁶³ Presuda Osnovnog suda u Podgorici br. K 811/18. od 18. 10. 2019. godine, sutkinja Nada Rabrenović. Presuda Višeg suda u Podgorici br. Kž 35/20, od 30. 12. 2020, predsjedavajuća vijeća sutkinja Evica Durutović.

⁶⁴ Odluka Ustavnog suda Crne Gore, U-III br.354/17 od 25. 7. 2017. godine, str. 23.

mjeseca od dana objavljivanja presude sprovede djelotvornu istragu i da mu o tome dostavi izvještaj. Ipak, istraga ni naknadno nije dovela do identifikacije učinilaca.

Ovaj slučaj stigao je kasnije, zbog izostanka djelotvorne istrage, i do Evropskog suda za ljudska prava, koji je 11. 3. 2021. donio odluku kojom je predstavku odbacio kao nedopuštenu⁶⁵. Sud je utvrdio da Martinović više ne može da tvrdi da je „žrtva” u smislu čl. 34 Konvencije, jer je: a) Ustavni sud Crne Gore utvrdio povredu materijalnog i procesnog aspekta čl. 3, b) jer je u državi postigao dogovor o poravnanju sa državom i dobio odštetu od 130.000 eura za svu postojeću i buduću štetu vezanu za ovaj događaj, i novčanu i nematerijalnu, c) jer je istraga dovela do identifikacije dva neposredna izvršioca, kojima se sudilo za mučenje i nanošenje teških tjelesnih povreda, i d) jer je izrečena kazna komandantu relevantne policijske jedinice za pomaganje učiniocu nakon izvršenja krivičnog djela. Ovakvom odlukom može biti poslata pogrešna poruka – da je u slučajevima policijske torture u kojoj učestvuje više učinilaca dovoljno naći bar nekog ko je spreman ili primoran da preuzme odgovornost umjesto svih ostalih, a da se ne zahtijeva kažnjavanje svih odgovornih, čime se očigledno izigrava pravda.⁶⁶

Iako su za ovaj incident krivično odgovarala ukupno trojica policijskih službenika, a Martinović dobio novčanu odštetu za pretrpljenu štetu i izvjesnu satisfakciju u tome što je država time priznala odgovornost za njegovo prebijanje, istraga sprovedena u njegovom slučaju nije bila djelotvorna jer državno tužilaštvo nije uspjelo da identifikuje najveći dio učinilaca, očekujući da to uradi sama policija, što pokazuje da istraga nije bila ni nezavisna ni dovoljno temeljna. Na kraju krajeva, više počinilaca je izbjeglo zasluženu kaznu.

2.1.4. Postupak protiv glavnog medicinskog tehničara u Specijalnoj bolnici za psihijatriju „Dobrota“ Kotor zbog incidenta u martu 2016. godine

U krivičnom postupku, koji je zbog zlostavljanja pacijenata vođen protiv glavnog medicinskog tehničara u Specijalnoj psihijatrijskoj bolnici u Kotoru, došlo je do zastare, pa je Viši sud u Podgorici, postupajući kao drugostepeni, 30. 3. 2020. preinačio osuđujuću presudu i odbio krivičnu optužbu⁶⁷. Prvostepenom presudom Osnovnog suda u Kotoru od 27. 1. 2020. godine⁶⁸ P. D. je bio oglašen krivim za zlostavljanje sedam pacijenata na hroničnom odjeljenju. Njemu je stavljeno na teret da je početkom marta 2016. godine, pokušavajući da otkrije ko je isprljao zid u bolnici, postrojio sedam pacijenata jednog do drugog, a onda počeo da viče na njih, da ih vrijeđa i da im prijeti, tražeći da mu kažu ko je uprljao zid, da bi ih onda većim svežnjem ključeva izudarao sve po glavama, a poslije toga ih i nogom udarao u predjelu nogu i donjeg dijela leđa. Državni tužilac je ove radnje kvalifikovao kao sedam krivičnih djela zlostavljanja iz čl. 166a st. 1 KZ.

Pošto je zaključio da je optužba dokazana, prvostepeni sud je okrivljenom izrekao uslovnu osudu, tj. odredio kaznu od šest mjeseci zatvora, koja se neće izvršiti ako u roku od jedne godine ne učini novo krivično djelo. Međutim, u ovom slučaju je od početka sporna kvalifikacija krivičnog djela, koju je dao državni tužilac, a sud je nije mijenjao⁶⁹, jer je postojao osnov da se okrivljeni goni za kvalifikovani oblik iz čl. 166a st. 2, koji postoji kada je učinilac službeno lice. Naime, čl. 142, st. 3, tač. 3 KZ kaže da se službenim licem smatra „lice u ustanovi, privrednom društvu ili drugom

⁶⁵ *Martinović protiv Crne Gore*, predstavka br. 44993/18. Odluku je donio komitet od samo troje sudija, a ne uobičajeno vijeće od sedmero, jer je procijenjeno da se radi o vrsti predmeta koja se ponavlja, u skladu sa čl. 28 Evropske konvencije o ljudskim pravima, o kakvom onda odlučuje manji broj sudija.

⁶⁶ O odluci suda u Strazburu vidi više u saopštenju HRA „Odluka suda u Strazburu u predmetu Martinović protiv Crne Gore” od 1. 4. 2021: <https://www.hractive.org/2021/04/01/odluka-suda-u-strazburu-u-predmetu-martinovic-protiv-crne-gore/>.

⁶⁷ Presuda Višeg suda u Podgorici, Kž 250/2020, Dragica Vuković, predsjednica vijeća, Miroslav Bašović i Zoran Radović, članovi vijeća.

⁶⁸ Presuda Osnovnog suda u Kotoru, K 299/2019. od 27. 1. 2020, sutkinja Momirka Tešić.

⁶⁹ Čl. 369, st. 2 ZKP propisuje da sud nije vezan za predloge tužioca u pogledu pravne ocjene djela.

subjektu, kojem je povjereno vršenje javnih ovlaštenja, koje odlučuje o pravima, obavezama ili interesima fizičkih ili pravnih lica ili o javnom interesu“, a okrivljeni u ovom slučaju je bio upravo takvo lice. Oštećeni su bile osobe kojima je oduzeta poslovna sposobnost (sud je konstatovao da su trajno i potpuno procesno nesposobni), neki od njih su na liječenju bili i preko 30 godina, u zdravstvenom stanju koje bitno utiče na razmišljanje i moć rasuđivanja,⁷⁰ i kao takvi u poziciji u kojoj bar medicinsko osoblje ustanove neizbježno svakodnevno odlučuje o njihovim pravima, obavezama ili interesima. Autoritet koji u odnosu na njih ima glavni tehničar uporediv je s onim koji prema zatvorenicima imaju zaposleni u ZIKS-u, što i te kako daje razloga da se on smatra službenim licem u smislu KZ. *Da je to bio slučaj i da je on okrivljen za kvalifikovani oblik zlostavljanja iz čl. 166a st. 2, apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja ne bi mogla da nastupi već poslije četiri godine i osuda je mogla da ostane na snazi.*⁷¹

Takođe, osim u pogledu sporne kvalifikacije djela, reakcija nadležnih organa u ovom slučaju svakako je mogla i morala biti bolja.

Prvo, iz iskaza pojedinih svjedoka, koji su, kao i okrivljeni, u vrijeme incidenta bili zaposleni u bolnici, može se zaključiti da oni događaj nijesu direktoru prijavili čim su za njega saznali, već tek na stručnom kolegijumu nakon nekoliko dana. Direktor je onda preduzeo izvjesne korake da bi se utvrdilo šta se tačno desilo. Obavljeni su razgovori sa svakim od pacijenata pojedinačno i 7. 4. 2016. mu je podniet izvještaj o događaju, doduše manjkav, jer ljekari koji su ga sačinili nijesu pregledali sve pacijente da bi ustanovili da li imaju povrede i nijesu priložili fotografije povreda kod jednog pacijenta, iako su ih uočili. Poslije njegove reakcije okrivljeni više nije bio na radnom mjestu glavnog tehničara bolnice i hroničnog odjeljenja, na prvo je sam podnio ostavku poslije razgovora s direktorom, a s drugog je smijenjen, ali direktor o izvršenju krivičnog djela nije obavijestio državnog tužioca suprotno svojoj obavezi iz čl. 254 ZKP, niti je, prema našim saznanjima, pokrenuo disciplinski postupak protiv P. D, koji je i poslije incidenta nastavio da radi u bolnici, doduše u drugom odjeljenju.

Informacija o incidentu je ipak stigla do Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, mada nije potpuno jasno kada i kako se to desilo. Jedan svjedok, zaposleni u bolnici, u krivičnom postupku protiv P. D. izjavio je da je u danima nakon incidenta, prije nego što je on 7. 4. 2016. o njemu podnio izvještaj direktoru, u obilazak dolazio predstavnik Nacionalnog preventivnog mehanizma pri Zaštitniku ljudskih prava (Ombudsmana), koji se interesovao za incident vjerovatno jer ga je neko prethodno prijavio, jer se raspitivao upravo za hronično odjeljenje i tehničara P. D. Istovremeno, u službi Ombudsmana o incidentu nije bilo pisane dokumentacije sve do oktobra 2017, kada su obilazili bolnicu i kada ih je jedan član medicinskog osoblja pitao šta su uradili povodom prijave koja im je telefonskim pozivom podnijeta 1. 4. 2016. Bilo kako bilo, Ombudsman je u oktobru 2017. formirao predmet po sopstvenoj inicijativi i pokrenuo ispitni postupak i 5. 12. 2017. dao svoje mišljenje o incidentu, koje se, u najbitnijem, podudaralo sa zaključcima o činjenicama koje je izveo prvostepeni sud, s tim što se Ombudsman osvrnuo i na postupanje direktora ustanove i kritikovao njegov propust da incidentu prida veći značaj i odmah ga prijavi. Inače, u toku ispitnog postupka pred Ombudsmanom direktor bolnice je objasnio da pisanu prijavu nije podnio jer „to nije zahtijevano od ustanove“.⁷²

Ombudsman je svoje mišljenje dostavio Osnovnom državnom tužilaštvu u Kotoru, koje je tek nešto više od godinu dana kasnije, 14. 12. 2018, podnijelo optužni prijedlog protiv tehničara. Tužilaštvo je svjedoke ispitivalo od februara do aprila 2018, ali je mišljenje vještaka dobilo tek 29. 11. 2018, skoro godinu dana od trenutka kada je primilo mišljenje Zaštitnika ljudskih prava, i čak više od dvije i po godine od samog događaja.

⁷⁰ Više vidi u presudi Osnovnog suda u Kotoru K 299/2019, *op. cit.*

⁷¹ O potrebi da se ukine mogućnost zastarijevanja u slučaju krivičnih djela mučenja i zlostavljanja vidi 1.2.2.

⁷² Vidi Mišljenje Ombudsmana br. 01-631/17-18 od 5. 12. 2017. godine.

Kao što je gore rečeno, prvostepeni sud je osuđujuću presudu donio 27. 1. 2020, a drugostepeni odbio optužbu, 30. 3. 2020, nekoliko sedmica nakon isteka roka za apsolutnu zastarjelost.

Kada se sve sagleda, očigledno je da u ovom slučaju istraga nije djelotvorno sprovedena, pošto nije dovela do utvrđivanja individualne krivične odgovornosti, iako je i pored svih opisanih propusta, po svemu sudeći, bilo prikupljeno sasvim dovoljno dokaza za osuđujuću presudu.

Za izostanak djelotvorne istrage u ovom slučaju odgovorno je više institucija. Prvo, zaposleni u bolnici, među kojima direktor snosi najveću odgovornost, nijesu prijavili krivično djelo, shodno obavezi koju službena lica imaju prema ZKP. Zbog toga je Ombudsman dao preporuku da uprava SBP bez odlaganja uspostavi protokol postupanja u slučajevima prijave navoda o mučenju i drugim oblicima zlostavljanja, odnosno svakog (ne)postupanja na štetu pacijenata i da ga se u praksi dosljedno pridržava, kako se ovakve situacije ne bi više ponavljale.⁷³ Drugo, ako je, kao što nagovještavaju dostupne informacije, i služba Ombudsmana imala saznanja o događaju ubrzo nakon što se on desio, i oni su prijavu državnom tužilaštvu mogli podnijeti još tada, a ne tek godinu i po dana kasnije, kada su izradili svoje mišljenje. Treće, postupak koji je vodio državni tužilac do optuženja je morao biti brže sproveden, jer je trajao više od godinu dana, iako nije bio posebno zahtjevan. Četvrto, kvalifikacija krivičnog djela u optužnom aktu trebalo je da bude drugačija, da se okrivljeni smatra službenim licem i goni za djelo iz čl. 166a st. 2 KZ. I na kraju, sud je, na osnovu čl. 369 st. 2 ZKP, mogao izmijeniti prvobitnu kvalifikaciju djela i okrivljenom suditi kao službenom licu, i postupak voditi tako da ne dozvoli da nastupi zastarjelost.⁷⁴

2.1.5. Postupak protiv policijskih službenika optuženih za zlostavljanje Ž. Ž. u Nikšiću u julu 2017. godine

Pravosnažnom presudom Osnovnog suda u Nikšiću od 9. 7. 2020, dvojica pripadnika saobraćajne policije oslobođeni su optužbe za krivično djelo zlostavljanje (čl. 166a, st. 2 KZ) u sticaju sa krivičnim djelom laka tjelesna povreda (čl. 152, st. 2 u vezi st. 1 KZ), dok je Ž. Ž, navodna žrtva zlostavljanja (oštećeni), proglašen krivim za krivično djelo uništenje i oštećenje tuđe stvari (čl. 253, st. 1 KZ) i kažnjen kućnim zatvorom od 30 dana.⁷⁵

Postupak se ticao događaja od 20. jula 2017, kada su dvojica pripadnika saobraćajne policije primijenili sredstva prinude, fizičku snagu i sredstva za vezivanje nad Ž. Ž, jer se prethodno, kako je sud zaključio, oglušio na njihovu naredbu da odveze neregistrovani kamion do servisa u kojem će mu biti skinute tablice, a zatim odbio da zaustavi kamion po njihovoj naredbi. Ž. Ž. je osuđen jer je sud zaključio da je oštetiio policijsko vozilo.

Među učesnicima u postupku nije bilo sporno da su prema Ž. Ž. bila upotrijebljena sredstva prinude – sredstva za vezivanje i fizička snaga (zahvat na laktu) – ali on je tvrdio da su ga, dok je bio u klečećem položaju ili oboren na zemlju, policajci udarali pesnicama i nogama u predjelu leđa, i to uglavnom donjeg dijela (pri čemu su mu iskazi dati pred ODT u Nikšiću i pred sudom donekle nedosledni jer incident opisuje uz izvjesne razlike). Okrivljeni policijski službenici

⁷³ *Ibid*, str. 15.

⁷⁴ Svjesni smo da pitanje identiteta presude i optužbe može biti veoma složeno i da postoje pravnici koji mogu smatrati da sud ovdje nije smio da mijenja pravnu kvalifikaciju djela, ali mi smatramo da je to bilo moguće učiniti bez povrede prava okrivljenog, tako što bi sud objema strankama u postupku saopštio da on smatra da djelo opisano u optužnom aktu predstavlja kvalifikovani oblik čiji je učinilac službeno lice, a zatim okrivljenom dopustio da opovrgava tu tezu, iznoseći eventualno argumente u prilog tome da ga ne treba smatrati službenim licem u smislu odredaba KZ.

⁷⁵ Presuda Osnovnog suda u Nikšiću K 181/2019 od 9. 7. 2020, sudija Igor Đuričković, pravosnažna postala 10. 11. 2020. godine.

negirali su tvrdnje o zlostavljanju, navodeći da se Ž. Ž. opirao i da je čak jednom od njih nanio lakšu tjelesnu povredu u predjelu prepona tako što ga je udario laktom.

Medicinsko vještačenje je izvršeno prije optuženja, u postupku pred ODT u Nikšiću, ali nije podrazumijevalo pregled oštećenog Ž. Ž. niti policijskog službenika kojeg je on navodno udario laktom, već se zasnivalo na dokumentaciji koja je sačinjena na dan incidenta u lokalnoj opštoj bolnici. Vještak je konstatovao lake tjelesne povrede kod Ž. Ž. i naveo da su neke mogle nastati udarcima pesnicom, ali da su „nesumnjivo neke povrede nanešene i udarcima nogama obuvenim u cipele“ (citirano iz presude), a konstatovao je i da je policijski službenik Č. D. zadobio lakšu tjelesnu povredu u predjelu prepona. Ipak, u iskazu pred sudom, vještak je svoje zaključke o povredama Ž. Ž. relativizovao, objašnjavajući da ih je dao na osnovu tvrdnji Ž. Ž. i da povrede nijesu morale nastati udarcima pesnicom ili nogom, već je moguće da ih je izazvao pritisak na lisice koje su se nalazile na leđima Ž. Ž. Vještak je zaključio i da je isključena mogućnost da je Ž. Ž. zadobijao povrede tako što su mu okrivljeni, znatno krupniji i teži od njega, cijelom težinom skakali na leđa i gazili ga, jer bi u tom slučaju imao značajno ozbiljnije povrede od onih koje su dokumentovane.

Sud je na kraju zaključio da nije bilo dokaza na osnovu kojih bi se moglo nesumnjivo utvrditi da su okrivljeni policijski službenici izvršili krivična djela koja su im bila stavljena na teret.

Međutim, iako ovaj zaključak suda može biti ispravan, postoje okolnosti zbog kojih se može opravdano postaviti pitanje da li je cijeli postupak u kojem su ispitivani navodi o zlostavljanju, uključujući i dio vođen pred ODT u Nikšiću, zadovoljio kriterijume nezavisnosti i nepristrasnosti, a s tim u vezi i zahtjev da istraga bude temeljna.

Naime, iz prakse Evropskog suda za ljudska prava proističe da oni koji vode istrage i donose odluke o navodima o zlostavljanju ne treba istovremeno da učestvuju u istragama ili donošenju odluka protiv navodnih žrtava.⁷⁶

U ovom slučaju, i državni tužilac i sudija istovremeno su, u okviru jednog istog postupka, postupali, odnosno odlučivali i o navodima o zlostavljanju Ž. Ž. i u vezi sa optužbom protiv njega.

Kada postoji takva situacija, svaki propust da se prikupe ili objektivno cijene dokazi koji idu u korist navodnoj žrtvi zlostavljanja može dovesti u pitanje nepristrasnost organa postupka, a time i djelotvornost istrage. Nažalost, čini se da je ovdje takvih propusta bilo.

Prvo, državna tužiteljka nije naredila vještačenje povreda, već je vještak nalaz i mišljenje dao isključivo na osnovu medicinske dokumentacije načinjene prilikom pregleda u opštoj bolnici na dan incidenta. Da su blagovremeno vještačene povrede na tijelu oštećenog, zaključci vještaka bi sigurno bili jasniji i ne bi bilo potrebe da pred sudom detaljno objašnjava šta je mislio da kaže u svom mišljenju datom ODT u Nikšiću, i to tako da relativizuje prvobitno mišljenje i, sveukupno, učini zaključke manje jasnim, mada ih je sud i takve prihvatio i koristio.

Drugo, pažnju svakako zaslužuje činjenica da je supruga Ž. Ž. u prethodnom postupku pred ODT u Nikšiću izjavila da sa prozora svoje kuće (ispred koje se incident odvijao) nije vidjela da policajci udaraju njenog supruga, već da pretpostavlja da se to desilo jer je kasnije vidjela da ima povrede donjeg dijela leđa, a da je pred sudom tvrdila da je vidjela kako ga zlostavljaju (udarcima šakama u leđa i gazeći ga po leđima), objašnjavajući nedosljednost u iskazima tvrdnjom da je i pred tužiteljkom govorila isto, ali da ova nije željela da to unese u zapisnik i da joj je govorila da čuti i

⁷⁶ Vidi E. Svanidze, *Effective Investigation of Ill-Treatment – Guidelines on European standards, Second Edition* (Savjet Evrope, 2014), str. 45-46; Škrlec, B. i Gorjanc-Prelević, T. Priručnik za sprovođenje djelotvornih istraga u predmetima zlostavljanja, Savjet Evrope, april 2020, str. 33, dostupno na: [https://www.hraction.org/wp-content/uploads/2021/02/Prirucnik-o-zlostavljanju.pdf.pdf](https://www.hrraction.org/wp-content/uploads/2021/02/Prirucnik-o-zlostavljanju.pdf.pdf).

da ne može da govori ništa osim onoga što od nje traže okrivljeni policijski službenici, koji su sve vrijeme prisustvovali njenom ispitivanju, u uniformama i sa službenim pištoljima. Objasnila je i da je zapisnik sa saslušanja pred ODT potpisala jer je bila psihički maltretirana za vrijeme davanja te izjave.

Dakle, svjedokinja je praktično tvrdila da su sadržinu zapisnika o njenom svjedočenju u ODT u Nikšiću zajedno određivali državna tužiteljka i kasnije okrivljeni policijski službenici, da u njega nije unijeto ono što je govorila, i da je i sama bila žrtva maltretiranja.

Iako je moguće da ove tvrdnje svjedokinje nijesu tačne, od suda bi se ipak očekivalo da ispita pod kakvim okolnostima je data njena izjava pred ODT, odnosno da li je to uopšte zakonit dokaz, tim prije što oslobađajuću presudu zasniva i na njemu. Međutim, sudija u presudi ovom pitanju nije posvetio bilo kakvu pažnju.

Nezavisnost i nepristrasnost nadležnog državnog tužioca i suda dovedeni su u pitanje jer je suprotno međunarodnim standardima došlo do spajanja predmeta u kome je žrtva navodnog zlostavljanja bila oštećena strana sa onim u kome ima status okrivljenog povodom istog događaja. Takođe ni tužilac ni sud nijesu s dužnom pažnjom razmotrili sve okolnosti događaja i nijesu pažljivo prikupili i cijenili sve relevantne dokaze.

2.1.6. Postupak protiv policijskog službenika u vezi sa navodnim zlostavljanjem LJ. H. u Baru maja 2017. godine

Pravosnažna je postala i presuda Osnovnog suda u Baru od 16. juna 2020. kojom je policijski službenik O. M. oslobođen optužbe da je izvršio krivično djelo zlostavljanje (čl. 166a, st. 2 KZ) u sticaju s lakom tjelesnom povredom (čl. 152, st. 2).⁷⁷ Njemu se stavlja na teret da je 24. maja 2017. godine u Baru, ispred zgrade policije i u njoj, oštećenom zadao više udaraca pesnicom u predjelu glave, a kad je on pao na pod, i više udaraca nogom u predjelu torza, i da je oštećeni tom prilikom zadobio laku tjelesnu povredu u vidu preloma dva rebra.

Oštećeni je, inače, noć poslije navodnog incidenta proveo u policijskim prostorijama, odakle je idućeg jutra odveden pred Sud za prekršaje (prijavljen je za prekršaj protiv javnog reda i mira jer je vrijeđao i omalovažavao policajce). Tvrdio je da je tokom noći preko 10 puta zapomagao i tražio ljekara, ali da je hitna medicinska pomoć pozvana tek ujutru. Tada mu je doktor napisao uput za bolničko liječenje i dao mu terapiju protiv bolova. Sjutradan je otišao kod ljekara i konstatovane su mu povrede, a kazao je i da je nekoliko dana kasnije posjetio psihijatra i da uzima terapiju jer mu je dijagnostikovao akutni stresni poremećaj. Iako je oštećeni tvrdio da je zadobio više snažnih udaraca u predjelu glave i po tijelu od okrivljenog koji je visok i krupan čovjek, nije mu evidentirana nijedna povreda osim pomenutog preloma dva rebra.

Sud je, cijeneći postojeće dokaze, zaključio da nije na nesumnjiv način dokazano da je okrivljeni izvršio krivična djela za koja je optužen. Premda ovaj zaključak, u svjetlu sprovedenog dokaznog postupka djeluje ispravno, obrazloženje presude nagovještava da je istraga u ovom postupku mogla biti temeljnija i hitnija. Da je bila takva, nije isključena mogućnost da bi i ishod postupka bio drugačiji.

U presudi se navodi da su u dokaznom postupku pred sudom kao svjedoci saslušani samo oštećeni, trojica policijskih službenika koji su bili na dužnosti zajedno sa okrivljenim, koji su svi

⁷⁷ Presuda Osnovnog suda u Baru K 242/2018 od 16. 6. 2020. godine, sudija Goran Šćepanović, i presuda Višeg suda u Podgorici Kž 687/20 od 14. 10. 2020. godine, predsjedavajuća vijeća sutkinja Miljana Pavličević.

negirali bilo kakvo zlostavljanje, i trojica vještaka, te da su čitana njihova mišljenja i nalazi. Nema riječi o drugim svjedocima, iako je, na osnovu opisa događaja, logično pretpostaviti da ih je trebalo biti.

Na primjer, svjedoci su mogli biti zaposleni u službi hitne pomoći, koji su oštećenog pregledali u zgradi policije. Oni su mogli reći šta im je tada rekao i kako je izgledao – da li je djelovao preplašeno ili uznemireno, što bi se moglo očekivati od čovjeka koji danas saopštava da se psihijatrijski liječi od posljedica navodnog zlostavljanja. Dalje, svjedok je mogao biti i otac oštećenog, koji je vidio sina nakon incidenta i za kojeg oštećeni kaže da je dan poslije sa njegovom medicinskom dokumentacijom išao u policiju da bi razgovarao sa starješinama. Oštećeni je izjavio da je njegovog oca tada primio komandir B. koji je navodno rekao da će policija „stornirati“ prekršajnu prijavu protiv oštećenog ako njegov otac i on ne budu podnosili krivičnu prijavu zbog zlostavljanja.

Pored toga, iako su u ovom postupku izvršena čak tri medicinska vještačenja, nijedno nije podrazumijevalo pregled oštećenog i vještačenje povreda, niti pravo neposredno psihološko-psihijatrijsko vještačenje (mada drugi vještak u svom nalazu jeste pomenuo psihijatrijski pregled i ustanovio je da se kod oštećenog razvila stresogena reakcija, a i treće vještačenje konstatuje da posttraumatski stresni poremećaj može biti u vezi s predmetnim događajem). Iako je, kao što je upravo pomenuto, otac oštećenog incident prijavio već idućeg dana, prvo mišljenje vještaka je stiglo tek tačno tri mjeseca poslije incidenta, 24. 8. 2017, a dopunjavano je skoro tri mjeseca kasnije. Drugo mišljenje je dato 3. 4. 2019, a treće 20. 12. 2019. godine (prvi vještak je zaključio da je prelom rebra najvjerovatnije posljedica pada, drugi da nije bio pad nego snažan udarac tupim, teškim i jako zamahnutim mehaničkim oruđem, moguće nogom, a treće mišljenje, Medicinskog fakulteta u Podgorici, jeste da je povreda mogla nastati i padom i udarcem).

Konačno, ako se uzme u obzir da, osim trostrukog medicinskog vještačenja, druge dokazne radnje nijesu iziskivale mnogo vremena, nije bilo razloga da prvostepeni postupak bude završen tek više od tri godine nakon incidenta.

Istraga je morala i mogla da se vodi hitnije i temeljnije, prvo u pogledu vještačenja koje je moralo biti zasnovano na detaljnom stručnom pregledu oštećenog, a ne samo na osnovu njegove medicinske dokumentacije, ali i saslušanja svih relevantnih svjedoka.

2.1.7. Postupak protiv policijskog službenika zbog nasilničkog ponašanja prema V. L. ispred lokala *Cheers* u Podgorici u decembru 2017. godine

Pravosnažna presuda od 1. 7. 2020. godine zbog nasilničkog ponašanja prema V. L. donijeta je na osnovu sporazuma o priznanju krivice koji je državni tužilac zaključio s okrivljenim. Dogovorena sankcija bila je uslovna osuda u trajanju od šest mjeseci, s periodom provjeravanja od dvije godine.⁷⁸ Do incidenta je došlo ispred ugostiteljskog objekta „Cheers“ u Podgorici, kada je policijski službenik oštećenom nanio laku tjelesnu povredu, tako što ga je pesnicama više puta udario u predjelu glave, od čega je oštećeni pao, nakon čega mu je zadao više udaraca pesnicama i nogama u predjelu glave i tijela. Tom prilikom je oštećeni zadobio laku tjelesnu povredu u vidu nagnječenja čeonog predjela s lijeve strane, krvnih podliva i razderina. Sud je potvrdio sporazum navodeći da okrivljeni do tada nije bio osuđivan i da na njegovoj strani nije bilo otežavajućih okolnosti. Oštećeni se nije žalio na takav sporazum i presuda je postala pravosnažna.

⁷⁸ Presuda Osnovnog suda u Podgorici, K 40/20 od 1. jula 2020. godine, sudija Nenad Vujanović.

Kako je za krivično djelo nasilničko ponašanje zapriječena kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, sporazumom na uslovnu osudu u ovom predmetu nastavljena je praksa izricanja minimalnih kazni, odnosno uslovnih osuda u predmetima u kojima su policijski službenici okrivljeni za djela sa elementima nasilja.

2.2. Odluke Ustavnog suda Crne Gore

Tokom 2020. i 2021. godine Ustavni sud je donio četiri odluke u kojima je utvrđena povreda zabrane zlostavljanja, odnosno čl. 28 Ustava i čl. 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Dvije odluke ticale su se procesnog aspekta zabrane zlostavljanja, tj. izostanka djelotvorne istrage.

2.2.1. Odluka o ustavnoj žalbi Nikole Bajčetića

Ustavni sud je 30. 9. 2020. donio odluku o ustavnoj žalbi Nikole Bajčetića, koga su 17. 10. 2015, za vrijeme protesta u Podgorici, na ulici pretukli policijski službenici, i utvrdio da su u njegovom slučaju povrijeđeni i materijalni i procesni aspekt zabrane zlostavljanja.⁷⁹

Bajčetića je policija prilikom lišavanja slobode, kojem je prethodilo njegovo probijanje policijske patrole i kordona vozilom (većom brzinom i bez zaustavljanja, zbog čega je kasnije i osuđen na tri mjeseca zatvora), oborila na pod i tada ga je dvadesetak policajaca tuklo palicama i nogama, po cijelom tijelu i po glavi. Postoji video snimak događaja, koji je emitovan na RTCG.⁸⁰

Državno tužilaštvo je zbog krivičnog djela zlostavljanje dva dana kasnije formiralo predmet, saslušalo Bajčetića i naložilo vještačenje njegovih povreda. Međutim, od tada nije uspjelo da identifikuje učinioce. Pokušaji da to utvrdi svodili su se na slanje dopisa, urgencija i upita Upravi policije CB Podgorica, od koje je traženo da izvrši identifikaciju. Tek desetak mjeseci poslije događaja tužilaštvo je od RTCG pribavilo snimak policijske intervencije.

Ustavni sud je utvrdio da istraga (izviđaj) ODT u Podgorici nije zadovoljila standarde temeljitosti, nezavisnosti i hitnosti i konstatovao da nije dovela do identifikacije i kažnjavanja odgovornih policijskih službenika.

U pogledu temeljitosti, bitna zamjerka je ta da tužilaštvo u konkretnom predmetu nije saslušalo policijske službenike koji su se nalazili na licu mjesta. Ovdje je Ustavni sud ispravno ocjenio da na nepostupanje državnog tužilaštva nijesu smjele uticati činjenice poput izjave podnosioca žalbe da ne bi mogao prepoznati policijske službenike koji su upotrebljavali silu nad njim i da policajci nijesu imali identifikacione oznake, kao ni to da ih je već saslušao državni tužilac u drugom postupku koji se vodio protiv podnosioca ustavne žalbe.

Kad je u pitanju nezavisnost istrage, Ustavni sud je smatrao da je neshvatljivo da tužilaštvo traži prikupljanje podataka i dokaza od starješine policijske jedinice za čije se pripadnike osnovano sumnja da su izvršili krivično djelo.⁸¹

Pored državnog tužilaštva i Ustavnog suda, ovim slučajem bavili su se i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, koji je u svom mišljenju od 21. 6. 2016. zaključio da je Bajčetić bio žrtva nečovječnog i

⁷⁹ Odluka Ustavnog suda Crne Gore U – III br. 442/18 od 30.9. 2020, Desanka Lopičić, predsjednica vijeća, Milorad Gogić i Hamdija Šarkinović, članovi vijeća.

⁸⁰ Snimak dnevnika dostupan na: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/informativni/dnevnik-2/135947/dnevnik-22072016.html>, inserti dostupni na minutaži: 20:00 – 20:20 i 20:54 – 21:11.

⁸¹ Više o tome zašto je ovo neprimjereno vidi u *Djelotvornost istraga u slučajevima zlostavljanja u Crnoj Gori*.

ponižavajućeg postupanja,⁸² i Savjet za građansku kontrolu rada policije, koji je 19. 11. 2015. godine utvrdio da policija nije postupila osnovano i opravdano i da su prekoračena policijska ovlašćenja.⁸³

Nikakvog pomaka u istrazi nije bilo ni poslije odluke Ustavnog suda. Ovdje možemo reći da su nedostaci koje je Ustavni sud primjetio u ovom slučaju odlika i drugih postupaka koji se vode u vezi s policijskim zlostavljanjem do kojeg je došlo u nekoliko incidenata tokom protesta u oktobru 2015. godine. I u njima državno tužilaštvo nije uspjelo da identifikuje učinioce djela (osim onih koji su se sami prijavili, u slučaju prebijanja Milorada Martinovića), očekujući da to uradi sama policija, propustilo je da prikupi pojedine dokaze, i nije postupalo dovoljno hitno, tako da učinioци ostaju nekažnjeni.⁸⁴

2.2.2. Odluka o ustavnoj žalbi Braslava Borozana

Ustavni sud Crne Gore je 23. 6. 2021. godine utvrdio da je Braslavu Borozanu povrijeđeno pravo iz čl. 28 Ustava Crne Gore i čl. 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, zbog toga što istraga povodom njegovih navoda o zlostavljanju nije hitno sprovedena, a shodno tome nije bila ni djelotvorna.⁸⁵

Borozan je 12. 10. 2015. podnio krivičnu prijavu protiv policijskih službenika zbog krivičnog djela zlostavljanje, tvrdeći da je 9. 10. 2015. godine pretrpio torturu prebijanjem u prostorijama CB Podgorica. Tek poslije više od tri mjeseca državni tužilac je, u vezi sa prijavom, saslušao njega i svjedoka M. R. Narednih dana, 3, 12. i 16. februara 2016, pred Osnovnim državnim tužilaštvom u Podgorici saslušano je osam policijskih službenika, dok su 4. 2. 2016. godine pribavljeni nalaz i mišljenje vještaka sudske medicine, u kojima je konstatovano da su Borozanu u ranim jutarnjim časovima, dana 9. 10. 2015. godine, nanijete povrede u predjelu glave (jagodice i oka), lijevog koljena, grudnog koša (lijeva i desna strana), i da su posljedica udaraca nogama, rukama i pendrekom.

Tužilaštvo je propustilo da odmah izuzme snimke video nadzora iz prostorija u kojima je Borozan bio kada je priveden i saslušavan i gdje se, prema njegovim riječima, dogodio napad (sobe P 38 i P 39), dok su pribavljeni snimci sa kamera koje ne pokrivaju sporni prostor.⁸⁶

Ustavni sud je zaključak da Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici nije ispunilo svoju pozitivnu obavezu da zaštiti procesni aspekt zabrane zlostavljanja obrazložio propustom da se hitno postupi po prijavi protiv policijskih službenika, budući da je državnom tužiocu trebalo tri i po godine da odluči po toj prijavi. Mada je konstatovao da je istraga bila neefikasna, Ustavni sud je zaključio da je ipak bila temeljna i nepristrasna, i nije utvrdio da je povrijeđen i materijalni aspekt zabrane zlostavljanja, smatrajući da Borozan nije svoje tvrdnje dokazao van razumne sumnje.

Ustavnom sudu nije zasmetao pasivan i potčinjen stav koji je državno tužilaštvo očigledno zauzelo prema Upravi policije. Nije kritikovano ni to što je isti državni tužilac vodio i postupak protiv Borozana zbog napada na službeno lice, u kojem je sve svjedoke saslušao i optužni predlog podnio

⁸² Vidi mišljenje Ombudsmana br. 01-8/16-3 od 21. 6. 2016. godine.

⁸³ Zaključak Savjeta za građansku kontrolu rada policije od 19. 11. 2015, br. 62/133-15.

⁸⁴ Vidi, na primjer, *Baranin i Vukčević protiv Crne Gore*, predstavke br. 24655/18 i 24656/18, st. 144.

⁸⁵ Odluka Ustavnog suda Crne Gore U – III br. 1760/18 od 23.6. 2021, Desanka Lopičić, predsjednica vijeća, Milorad Gogić i Dragoljub Drašković, članovi vijeća.

⁸⁶ Inače, u vezi s pribavljanjem snimaka postoje kontradiktorni dopisi Uprave policije i MUP Crne Gore. Naime, u dopisu Uprave policije od 8. 11. 2016. navedeno je da kamere u spornim prostorijama nijesu radile još od useljenja u zgradu CB Podgorica, odnosno od 2010, dok je u dopisu MUP od 30. 1. 2017. navedeno da kamere rade u svim prostorijama CB Podgorica, ali da nije moguće preuzeti sporne snimke jer se čuvaju samo 20 dana, a nakon toga presnimavaju novim video sadržajem. Unutrašnja kontrola policije sporne snimke tražila je tek 30. 10. 2015, odnosno 20 dana nakon spornog događaja.

za 20 dana, nasuprot tome što je o njegovoj krivičnoj prijavi za zlostavljanje odlučio tek za tri i po godine, i to tako što poslije inicijalne aktivnosti skoro pune tri godine nije preduzeo nijednu procesnu radnju.

Ustavni sud nije obrazložio zašto je smatrao da Borozanove tvrdnje potkrijepljene nalazom vještaka koji potvrđuje da je povrijeđen pendrekom nijesu bile dovoljan dokaz da zaključi da on jeste bio zlostavljan i zašto je, u tom smislu, smatrao da je ispravan zaključak državnog tužioca koji je doveo do odbacivanja krivične prijave.

Ustavnom sudu je u ovom predmetu za donošenje odluke trebalo čak tri godine, iako je na osnovu čl. 53 st. 2 tač. 4 Poslovnika imao osnova da ovakvom predmetu da prioritet u odlučivanju.⁸⁷

2.3. Odluke Evropskog suda za ljudska prava u slučajevima Martinović i Baranin i Vukčević

Evropski sud za ljudska prava je tokom 2020. i 2021. odlučivao o dvije predstavke podnijete zbog izostanka djelotvorne istrage u slučajevima zlostavljanja. Obje se tiču postupanja policije tokom protesta u oktobru 2015. godine. Jedna se odnosi na gore-pominjani slučaj prebijanja Milorada Martinovića, a druga na policijsko nasilje, odnosno nečovječno i ponižavajuće postupanje prema Momčilu Baraninu i Branimiru Vukčeviću 24. 10. 2015. godine.⁸⁸

Već smo rekli da je u slučaju Martinovića Evropski sud za ljudska prava odbacio predstavku, smatrajući da je on izgubio status žrtve povrede Konvencije jer je, između ostalog, već u Crnoj Gori zaključio poravnanje u vezi s tim događajem i dobio naknadu štete (vidi 2.1.3.).

Što se tiče Baranina i Vukčevića, koji su bili pretučeni na ulici dok su, prema naređenju policije, ležali na zemlji, o njihovom slučaju je prije Evropskog suda za ljudska prava odlučivao Ustavni sud Crne Gore, koji je još 21. 6. 2021. utvrdio i da su zlostavljani i da je poslije toga izostala djelotvorna istraga. Međutim, ni poslije te odluke nije bilo dovoljno napretka u istrazi Državnog tužilaštva u Podgorici, iako je nadležna državna tužiteljka preduzimala neke istražne radnje.

Nedostaci u istrazi slični su onima opisanim u slučajevima Milorada Martinovića i Nikole Bajčetića – izostala je identifikacija učinilaca, nijesu preduzete sve potrebne dokazne radnje, nije bila hitna i, što je interesantno, Evropski sud za ljudska prava državi je zamjerio što, suprotno pravilima ZKP, oštećeni nijesu pozivani da prisustvuju ispitivanju svjedoka. Između ostalog, Evropski sud za ljudska prava je državi zamjerio što nijesu saslušani svi svjedoci i što, prema raspoloživim dokazima, nije bilo pokušaja da se od Forenzičkog centra zatraži pomoć u identifikaciji učinilaca.

⁸⁷ Čl. 53 st. 2 tač. 4 Poslovnika Ustavnog suda glasi: Izuzetno, Ustavni sud razmatra sljedeće vrste predmeta kao prioritete: [...] predmeti koji se odnose na povredu dostojanstva ličnosti, lišenje slobode, pritvor i poštovanje ličnosti (čl. 28, 29, 30, 31 Ustava), odnosno povredu prava na život, zabranu mučenja, zabranu ropstva i prinudnog rada i prava na slobodu i sigurnost (čl. 2., 3., 4., i 5. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda).

⁸⁸ *Baranin i Vukčević protiv Crne Gore*, op. cit.

3. Postupanje Državnog tužilaštva po krivičnim prijavama

3.1. Opšti podaci i zapažanja

3.1.1. Vrste i broj krivičnih prijava

Državnom tužilaštvu je 2020. i 2021. godine je podnijeta 71 krivična prijava, od kojih 48 protiv 99 poznatih službenih lica zbog krivičnih djela zlostavljanje, mučenje, iznuđivanje iskaza, teška tjelesna povreda, laka tjelesna povreda, nasilničko ponašanje i pomoć učiniocu poslije izvršenog krivičnog djela, i najmanje 23 krivičnih prijava protiv više nepoznatih službenih lica, tzv. NN lica. Prijave su podnijete protiv policijskih službenika i jednog zaposlenog u Specijalnoj bolnici za psihijatriju u Dobroti (SBP).

Metodologija Godišnjeg izvještaja o radu Državnog tužilaštva ne sadrži obavezu zasebnog evidentiranja ove vrste krivičnih djela kada su za njih okrivljena službena lica⁸⁹ što znači da Crna Gora nije primjenila preporuku Komiteta protiv torture iz 2014. godine, i tako nije omogućila praćenje borbe protiv zlostavljanja.⁹⁰ Preporuka je ponovljena i 2022. godine.⁹¹

Do 2022. godine je odbačeno 26 prijava podnijetih u 2020. i 2021. godini.⁹²

Godina	Krivične prijave	Prijavljeni policijski službenici	Prijavljeni zaposleni SBP
2020.	37	>93	1
2021.	34	>60	0
Ukupno	71	>153⁹³	1

Prikaz poznatih krivičnih prijava koje su 2020-2021. podnijete protiv državnih službenika za k. d. mučenje, zlostavljanje, iznuđivanje iskaza, laka i teška tjelesna povreda, nasilničko ponašanje i pomoć učiniocu poslije izvršenog krivičnog djela.

⁸⁹ Odgovor ODT u Podgorici na zahtjev HRA za pristup informaciji od javnog značaja, od 30. 11. 2021, TUSPI br. 19/21: „Nakon razmatranja podnijetog zahtjeva je ocijenjeno da se istom ne može udovoljiti... Naime, godišnjim izvještajem o radu ovog tužilaštva nijesu obuhvaćeni podaci koji su traženi od strane podnosioca zahtjeva za slobodan pristup informacijama, obzirom da navedeni podaci nijesu predviđeni metodologijom za izradu godišnjeg izvještaja. ...Kako je shodno sadržini čl. 29 st. 1 tač. 1 Zakona o slobodnom pristupu informacijama propisano da će organ vlasti odbiti zahtjev za slobodan pristup informacijama ako pristup informaciji zahtijeva ili podrazumijeva sačinjavanje nove informacije, to je podnijeti zahtjev valjalo odbiti.“ Ostala osnovna državna tužilaštva su nam izašla u susret i dostavila tražene podatke i na tome im se i ovom prilikom zahvaljujemo.

Nakon održanog okruglog stola o Nacrtu izvještaja „Djelotvornost istraga zlostavljanja u Crnoj Gori 2020-2021.“ državna tužiteljka Danka Ivanović Đerić nam je izašla u susret, i tražene podatke dostavila. U skladu sa tim su svi statistički podaci u izvještaju korigovani.

⁹⁰ Vidi *Zaključna razmatranja Komiteta protiv mučenja o drugom periodičnom izvještaju Crne Gore*, 17. jun 2014, CAT/C/MNE/CO/2, tač. 24.

⁹¹ Vidi *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, op. cit, 2022, tač. 31.

⁹² Odbačeno je 19 krivičnih prijava protiv 43 policijska službenika i sedam protiv N. N. lica.

⁹³ Radi se o 99 prijavljenih policijskih službenika poznatog identiteta, dok broj nepoznatih nije tačno određen. Opisi pojedinih slučajeva iz prijava ukazuju da obuhvataju više policijskih službenika. Svaka od 23 krivične prijave protiv nepoznatih učinilaca se odnosi na najmanje dva ili tri policajca, dok su se dvije odnosile na šest službenika policije. Zato je naša procjena da je najmanje 153 faktički prijavljenih.

ODT	2020		2021		UKUPNO	
	Podnijete prijave	Prijavljena službena lica	Podnijete prijave	Prijavljena službena lica	Podnijete prijave	Prijavljena službena lica
Herceg Novi	1	2	0	0	1	2
Ulcinj	0	0	1	1	1	1
Kotor	3	4	4	9	7	13
Bar	0	0	1	3	1	3
Berane	0	0	0	0	0	0
Pljevlja	6	6	6	6	12	12
Kolašin	0	0	2	3	2	3
Bijelo Polje	1	3	2	>2	3	> 5
Rožaje	0	0	0	0	0	0
Podgorica ⁹⁴	23	> 74	15	> 32	38	> 106
Plav	0	0	0	0	0	0
Cetinje	0	0	3	4	3	4
Nikšić	3	> 5	0	0	3	> 5
Ukupno	37	> 94	34	> 60	71	> 154

Prikaz prijava podnijetih 2020-2021. godine po osnovnim državnim tužilaštvima (ODT) protiv poznatih i nepoznatih službenih lica za k. d. zlostavljanje (čl. 166a, st. 2 KZ), mučenje (čl. 167, st. 2 KZ), iznuđivanje iskaza (čl. 166 KZ), teška tjelesna povreda (čl. 151, st. 1-3 KZ), laka tjelesna povreda (čl. 152, st. 1-2 KZ), nasilničko ponašanje (čl. 399 KZ) i pomoć učiniocu poslije izvršenog krivičnog djela (čl. 387 KZ); gdje su prijave podnijete protiv više NN lica, označeno je da je prijavljenih više od navedenog broja

3.1.2. Optužni predlozi

Tokom 2020-2021, državni tužioci su za krivična djela zlostavljanje, mučenje, iznuđivanje iskaza, laka i teška tjelesna povreda, nasilničko ponašanje i pomoć učiniocu poslije izvršenog krivičnog djela okrivili ukupno 27 državnih službenika, od kojih 26 službenika Uprave policije i jednog zaposlenog u Specijalnoj bolnici za psihijatriju „Dobrota“ Kotor.

Godina	Podnijeti optužni akti	Optuženi policijski službenici	Optuženi zaposleni SBP	Odbačene krivične prijave
2020.	6	11	1	11
2021.	7	15	0	15
Ukupno	13	26	1	26

Potvrđeni optužni predlozi protiv državnih službenika i zaposlenih u SBP

⁹⁴ ODT Podgorica je prvobitno odbilo da dostavi podatke o krivičnim prijavama i optužnim predlozima za krivična djela zlostavljanja iz tog tužilaštva za period 2020-2021. Nakon održanog okruglog stola koji je HRA organizovala povodom razmatranja glavnih zaključaka i preporuka Nacrta ovog izvještaja, novi rukovodilac ODT Duško Milanović i državna tužiteljka Višeg tužilaštva u Podgorici, Danka Ivanović Đerić, ustupili su ih HRA na čemu zahvaljujemo.

ODT	2020		2021		UKUPNO	
	Optužni akti	Optužena službena lica	Optužni akti	Optužena službena lica	Optužni akti	Optužena službena lica
Herceg Novi	1	2	0	0	1	2
Ulcinj	0	0	1	1	1	1
Kotor	2	3	2	5	4	8
Bar	0	0	0	0	0	0
Berane	0	0	0	0	0	0
Pljevlja	0	0	2	6	2	6
Kolašin	0	0	1	2	1	2
Bijelo Polje	1	3	0	0	1	3
Rožaje	0	0	0	0	0	0
Podgorica	0	0	2	4	2	4
Plav	0	0	0	0	0	0
Cetinje	0	0	1	1	0	0
Nikšić	0	0	0	0	0	0
Ukupno	4	8	9	19	13	27

Potvrđeni optužni akti protiv službenih lica po osnovnim državnim tužilaštvima

Od 26 optužena policijska službenika:

- 1) 6 je optuženo zbog zlostavljanja u Pljevljima, 13. 5. 2020, od kojih 5 za zlostavljanje, 1 zbog pomoći učiniocima poslije izvršenog krivičnog djela (3.2.5);
- 2) 1 optužen za zlostavljanje vlasnika kafića na Cetinju, 28. 7. 2021. (3.2.13);
- 3) 2 optužena za zlostavljanje u vezi saobraćajnog prekršaja u Kotoru 2. 6. 2020;
- 4) 4 optuženi za zlostavljanje prilikom intervencije u Radanovićima 20. 10. 2021;
- 5) 1 optužen zbog zlostavljanja i vrijeđanja u kući oštećenog u Tivtu 22. 2. 2021;
- 6) 5 optuženih u Herceg Novom, Kolašinu i Ulcinju zbog zlostavljanja prilikom privođenja i prekršaja u saobraćaju 6. 10. 2020, 17. 12. 2020. i 24. 11. 2021;
- 7) 3 optužena u Bijelom Polju za nanošenje teške tjelesne povrede i iznuđivanje iskaza o krađi 2. 7. 2017;
- 8) 2 optužena za zlostavljanje u prostorijama Uprave policije u Podgorici u januaru 2020;
- 9) 2 optužena za iznuđivanje iskaza u CB Podgorica u 2020.⁹⁵

Predmeti navedeni pod 1) i 2) su detaljnije predstavljeni u studijama slučaja u poglavljima 3.2.5. i 3.2.13. U nastavku će biti riječi o ostalim pomenutim predmetima.

3.1.2.1. Optužba za zlostavljanje Predraga Perovića u Kotoru u junu 2020.

Prema navodima iz optužnog predloga, policijski službenici F. T. i D. R. Predraga Perovića su na ulazu u Kotor 2. 6. 2020, a nakon što je odbio da ponovi alkotest,⁹⁶ uhvatili za obje ruke, bacili na tlo, vezali sredstvima za vezivanje, a zatim prilikom odvođenja u službene prostorije vrijeđali i udarali u predjelu leđa i zadnjeg dijela tijela, lica i glave, kada su mu nanijeli lakše tjelesne

⁹⁵ Kako su statistički podaci o optužnim predlozima državnog tužilaštva u Podgorici dostavljeni HRA nakon održanog okruglog stola na kome se razmatrao Nacrt ovog izvješaja, ovi optužni predlozi nijesu analizirani u nastavku, jer nam ti akti nijesu bili dostupni.

⁹⁶ „Umjesto batinaša, u zatvor ide žrtva torture“, *Dan*, 22. 6. 2020. godine:

<https://old.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Hronika&clanak=749053&datum=2020-05-26&najdatum=2020-06-22>.

povrede. Unutrašnja kontrola je u svom izvještaju u julu 2020. godine, na osnovu pritužbe Perovića, utvrdila da postoji osnovana sumnja da su se u radnjama i postupanju F. T. i D. R. stekla obilježja krivičnog djela zlostavljanje, zbog čega su spise predmeta proslijedili ODT u Kotoru.

Tužilaštvo je nakon toga 17. 12. 2020. podnijelo optužni predlog za krivično djelo zlostavljanje Osnovnom sudu u Kotoru. Na početku 2022. godine postupak je bio u toku.⁹⁷

3.1.2.2. Optužba za zlostavljanje M. M. na benzinskoj pumpi u Herceg Novom u oktobru 2020.

Prema navodima iz optužnog predloga, na platou benzinske pumpe u Meljinama 6. 10. 2020. godine su B. I. i P. J, policijski službenici OB Herceg Novi, prilikom privođenja u Stanicu policije, zlostavljali oštećenog M. M, tako što su ga nakon lišavanja slobode uveli u policijski kombi, a zatim udarali zatvorenim šakama u predjelu glave i vrata, dok ga je policijski službenik B. I. i vrijeđao.

Ovaj predmet je unutrašnja kontrola dostavila Osnovnom državnom tužilaštvu u Herceg Novom u decembru 2020. godine zbog sumnje na zlostavljanje. Tužilaštvo je u ovom slučaju djelovalo brže od Unutrašnje kontrole i optužni predlog za k. d. zlostavljanje podnijelo već 27. 11. 2020. godine. Postupak je na početku 2022. godine bio u toku.⁹⁸

3.1.2.3. Optužba za zlostavljanje G. S. u Kolašinu poslije privođenja zbog saobraćajnog prekršaja u decembru 2020.

Službenici Uprave policije OB Kolašin Č. V. i Š. M. se optužnim predlogom ODT u Kolašinu terete se da su 17. 12. 2020. zlostavljali oštećenog G. S. nakon privođenja zbog prekršaja iz Zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima. U optužnom prijedlogu se tvrdi da su oštećenom na ruke stavili sredstva za vezivanje, a onda ga sa kreveta oborili na pod, tako da je pao glavom okrenutom ka podu, nakon čega su ga udarali službenom palicom, nogom i otvorenom šakom u predjelu glave i tijela, usljed čega je zadobio lake tjelesne povrede. Optužni predlog zbog k. d. zlostavljanje podniet je 16. 2. 2021. godine.⁹⁹

3.1.2.4. Optužba za zlostavljanje T. N. od strane inspektora OB Tivat u februaru 2021.

Prema navodima iz optužnog predloga, inspektor OB Tivat M. Š. je oštećenog T. N, po dolasku u njegovu kuću 22. 2. 2021, po ranije podnijetoj prijavi, počeo da vrijeđa, nakon čega ga je udario nogom u predjelu testisa, zatim u predjelu leđa, da bi ga potom više puta udarao šakama i nogama. Naposljetku je izvadio službeni pištolj, repetirao ga u pravcu oštećenog i drškom pištolja ga udario u predjelu glave nanoseći mu lake tjelesne povrede. Optužni predlog zbog k. d. zlostavljanje podniet je 1. 4. 2021. godine.¹⁰⁰

3.1.2.5. Optužba za zlostavljanje Jovana Đerasimovića u oktobru 2021.

ODT u Kotoru je 27. 12. 2021. podnijelo optužni predlog protiv četiri policijska službenika koji se terete da su tokom intervencije policije u Radovićima u noći između 20. i 21. 10. 2021. udarali

⁹⁷ Dana 8. 2. 2022. godine donijeta je prvostepena presuda kojom su optuženi osuđeni na uslovne kazne zatvora.

⁹⁸ Dana 8. 3. 2022. godine donijeta je prvostepena presuda kojom su optuženi oslobođeni krivice.

⁹⁹ Do kraja rada na ovom izvještaju nije donijeta prvostepena presuda.

¹⁰⁰ Do kraja rada na ovom izvještaju nije donijeta prvostepena presuda.

Jovana Đerasimovića, i da je zatim jedan od njih uperio pištolj u njega.¹⁰¹ Optužni predlog za k. d. zlostavljanje je podniet nakon što je unutrašnja kontrola policije utvrdila povredu prava oštećenog i o tome obavijestila ODT u Kotoru.¹⁰²

3.1.2.6. Optužba za zlostavljanje Mahira Mile u Ulcinju u novembru 2021.

Prema navodima iz optužnog predloga ODT u Ulcinju protiv policijskog službenika I. T, Mahir Mila je zlostavljan tako što ga je okrivljeni službenik saobraćajne policije udario rukom, pa glavom i nanio mu povredu u predjelu lijevog oka. Mila je tvrdio i da su ga uveli u patrolno vozilo u kojem mu je I. T. prijetio da će mu „uništiti život“.

Savjet za građansku kontrolu rada policije je u svom mišljenju br. 63/21 od 27. 12. 2021. godine utvrdio da se policijski službenik ovom prilikom ponašao neprofesionalno, da bi istog tog dana Osnovno državno tužilaštvo u Ulcinju protiv njega podnijelo optužni predlog za krivično djelo zlostavljanje.¹⁰³

3.1.2.7. Optužba za zlostavljanje zbog istraživanja krađe u Bijelom Polju 2017.

Jedini optužni prijedlog podniet u posljednje dvije godine koji se ticao događaja iz prethodnih godina podniet je protiv trojice policijskih službenika koji se terete da su 2. 7. 2017, prilikom postupanja po prijavi krađe, teško povrijedili jednu osobu pokušavajući da od nje iznude svjedočenje o tome ko je izvršio krađu. Optužni predlog je podniet 25. 3. 2020, tj. poslije više od dvije i po godine, i to za k. d. teška tjelesna povreda u sticaju s iznuđivanjem iskaza.¹⁰⁴

3.1.2.8. Zaključak

Kako je za krivična djela u odnosu na koja je došlo do optuženja predviđena kazna zatvora do tri godine, do donošenja odluka po krivičnoj prijavi trebalo je da dođe u skraćenom postupku, u roku od mjesec dana.¹⁰⁵ U predmetima oštećenih Ognjena Mijatovića i Predraga Perovića taj rok je prekoračen u znatnoj mjeri i optužni predlog je podniet nakon deset, odnosno šest mjeseci.

Izuzetak je slučaj iz Bijelog Polja gdje je djelo teške tjelesne povrede izvršeno u sticaju s iznuđivanjem iskaza zbog čega postoji mogućnost izricanja kazne zatvora preko pet godina. Ipak, i u tom slučaju je odluka morala biti donijeta najkasnije poslije šest mjeseci, a to je učinjeno tek nakon dvije i po godine.¹⁰⁶

¹⁰¹ „Policajac tokom intervencije uperio pištolj ka muškarcu, ispitaće je li bilo prekoračenja ovlašćenja“, *Vijesti*, 24. 10. 2021: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/572304/policajac-tokom-intervencije-uperio-pistolj-ka-muskarcu-ispitace-je-li-bilo-prekoračenja-ovlašćenja>.

¹⁰² Do kraja rada na ovom izvještaju nije donijeta prvostepena presuda.

¹⁰³ Do kraja rada na ovom izvještaju nije donijeta prvostepena presuda.

¹⁰⁴ Osnovni sud u Bijelom Polju je do kraja rada na ovom izvještaju donio oslobađajuću prvostepenu presudu, na koju se tužilac žalio, zbog čega se predmet nalazio pred Višim sudom u Bijelom Polju.

¹⁰⁵ Čl. 256a ZKP.

¹⁰⁶ Do kraja rada na ovom izvještaju donijete su četiri prvostepene presude u odnosu na optužne predloge iz 2020/2021 godine. Dvije presude su u prvom stepenu bile oslobađajuće, a dvije osuđujuće. U jednom predmetu je izrečena uslovna osuda, a u drugom kazna od četiri mjeseca kućnog zatvora (vidi 3. 2. 13), čime se nastavlja praksa neizricanja efektivnih kazni zatvora policijskim službenicima optuženim za zlostavljanje. Ipak, kako ove presude nijesu pravosnažne, prauranjeno je iznositi zaključke o adekvatnosti sankcije.

3.1.3. Procesuiranje slučajeva zlostavljanja sa protesta

3.1.3.1. Budva

U odnosu na proteste u Budvi 24. juna 2020. godine, u Osnovnom državnom tužilaštvu u Kotoru je formirano pet predmeta protiv 19 policijskih službenika, od kojih je samo jedan na kraju 2021. bio aktivan, dok su ostali arhivirani, jer je ocijenjeno da nema osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti.¹⁰⁷ Među arhiviranim predmetima je i crnogorskoj javnosti dobro poznat slučaj Predraga Radetića, koga su u kafiću u Budvi dvojica policijskih službenika šutirali dok je ležao na zemlji. U ovom predmetu su policijski službenici disciplinski kažnjeni (detaljnije vidi 3.2.7).¹⁰⁸ Državno tužilaštvo nije našlo osnova ni za procesuiranje policijskih službenika koji su postupali prema Đ. Đ. ovom prilikom, dok je Ombudsman ipak pronašao povredu prava podnosioca pritužbe ponižavajućim postupanjem. Kako je Đ. Đ. ovom prilikom zadobio značajnije tjelesne povrede, policijski službenici su morali biti makar disciplinski kažnjeni, ali ni to nije učinjeno.

Aktivan je samo predmet u kojem je zlostavljan S. R, pošto je na bulevaru u Budvi uzvikivao „Ne damo svetinje“. Iako je podigao ruke i nije pružao otpor, policijski službenici su ga svejedno bacili na asfalt i tukli. Predmet je formiran 24. 6. 2020. godine protiv četvorice službenika zbog krivičnih djela zlostavljanje i pomoć učiniocu poslije izvršenog krivičnog djela, i još je u fazi izviđaja. Od incidenta je prošlo više od godinu i po dana, a snimak brutalnosti policijskih službenika prema S. R. daje prostora da se opravdano postavi pitanje zašto u ovom predmetu do sada nije donijeta bar naredba za sprovođenje istrage, ako već nije došlo do neposrednog optuženja, koja bi dala osnov za suspenziju službenika koji su izvršili zlostavljanje, jer je radnja izvršenja u ovom predmetu očigledna.¹⁰⁹ Zbog prebijanja S. R. disciplinski je kažnjen samo jedan policijski službenik, novčanom kaznom od 20% zarade za dva mjeseca, iako je disciplinska odgovornost postojala na strani bar još četiri službenika čije se učešće u zlostavljanju vidi na snimku.

3.1.3.2. Nikšić

U odnosu na proteste u Nikšiću 13. 5. 2020. godine zbog hapšenja sveštenika SPC, pred Osnovnim državnim tužilaštvom u Nikšiću u radu je jedan predmet u kojem su policijski službenici osumnjičeni da su zlostavljali tada maloljetnog A. C. Predmet je i dalje u fazi izviđaja jer osumnjičeni nijesu identifikovani ni nakon dvije godine (vidi 3.2.4).

3.1.3.3. Pljevlja

U vezi s protestima u Pljevljima 13. 5. 2020. godine, zbog hapšenja sveštenika SPC, pred Osnovnim državnim tužilaštvom u Pljevljima u radu je samo jedan predmet u kojem su policijski službenici osumnjičeni za zlostavljanje Ognjena Mijatovića. Predmet se na kraju 2021. godine nalazio pred Osnovnim sudom u Bijelom Polju nakon što su petorica policijskih službenika optuženi za zlostavljanje, a komandir Stanice policije Pljevlja za pomoć učiniocu poslije izvršenog krivičnog

¹⁰⁷ Odgovor Osnovnog državnog tužilaštva u Kotoru, Tu. br. 1/22.

¹⁰⁸ Snimak događaja dostupan na: https://www.youtube.com/watch?v=oXQNB_DfliY.

¹⁰⁹ Snimak dostupan na: https://www.youtube.com/watch?v=TUJHF_G9rbM, minutaža 2:23. U predmetu S. R. unutrašnja kontrola policije je utvrdila postojanje osnovane sumnje da su se u radnjama i postupanju policijskog službenika Ž. K. zbog načina upotrebe prinude prema građaninu S. R. stekla obilježja krivičnog djela zlostavljanje. Takođe, izvještaj o izvršenim provjerama dostavljen je na dalji postupak Osnovnom državnom tužilaštvu u Kotoru zbog postojanja osnovane sumnje da su četiri neidentifikovana policijska službenika, koji su u predmetnom slučaju nezakonito upotrijebili silu prema građaninu S. R, počinili krivično djelo zlostavljanje u sticaju sa krivičnim djelom laka tjelesna povreda.

djela. Protiv svih navedenih službenika su pokrenuti i disciplinski postupci, ali su odlukom Disciplinske komisije prekinuti do rješavanja prethodnog pitanja, tačnije okončanja krivičnog postupka koji je započet, iako treba reći da je ta komisija mogla da odlučuje i prije suda (vidi 3.2.5).

3.1.3.4. Cetinje

ODT na Cetinju je 5. 9. 2021. formiralo jedan predmet povodom medijskih izvještaja i 18 pritužbi oštećenih građana, podnijetih Savjetu za građansku kontrolu rada policije, na postupanje policijskih službenika koji su obezbjeđivali ustoličenje mitropolita SPC u Cetinjskom manastiru 4-5. septembra 2021, da bi se utvrdilo da li je izvršeno krivično djelo zlostavljanje. Predmet se nalazi u fazi izviđaja, a tužilaštvo je do decembra 2021. saslušalo 37 osoba, dok nastavlja da sprovodi i ostale dokazne radnje.¹¹⁰

Formirano je i 20 drugih predmeta, koji se takođe nalaze u fazi izviđaja, da bi se utvrdilo da li su policijski službenici prekoračili ovlašćenja intervenišući na Cetinju i tako izvršili neko krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti.¹¹¹

Tužilaštvo je u jednom predmetu, po prijavi S. V, donijelo naredbu za sprovođenje istrage protiv dva policijska službenika zbog sumnje da su izvršili mučenje na njegovu štetu kada su ga 5. 9. 2021. godine više puta ciljano gađali šok-bombama, iako prethodno nije preduzimao protivzakonite aktivnosti.¹¹² U ovom postupku je istražne radnje praktično sprovedla unutrašnja kontrola policije, koja je identifikovala policijskog službenika koji je prekoračio ovlašćenja, i utvrdila i odgovornost rukovodioca Interventne jedinice, koji je izdavanjem naređenja za upotrebu sredstava prinude, ali i nesačinjavanjem izvještaja o njihovoj upotrebi, počinio teže povrede službene dužnosti. U ovom predmetu se pokazalo da je tužilaštvo moglo da se osloni na Unutrašnju kontrolu policije, koja je omogućila prikupljanje svih potrebnih dokaza i doprinijela da okolnosti događaja budu rasvijetljene.

3.1.4. Poštovanje rokova

Državno tužilaštvo pretežno ne uspijeva da o prijavama odluči u propisanom roku.¹¹³ U čak 29 predmeta iz 2020. i 2021. godine, na kraju 2021. godine nije bilo ni optužnog akta ni rješenja kojim se krivična prijava odbacuje, što predstavlja glavni problem.¹¹⁴ Neopravdano dugo neodlučivanje o krivičnoj prijavi, tri godine, bilo je razlog da Ustavni sud u predmetu Braslava Borozana utvrdi povredu čl. 3 Evropske konvencije.¹¹⁵ Izuzev slučaja Martinović, slučajevi sa oktobarskih protesta 2015. su se i poslije šest godina, na kraju 2021. godine, nalazili u fazi

¹¹⁰ Rješenje Osnovnog državnog tužilaštva na Cetinju po zahtjevu za pristup informacijama Tu. br. 539/21, od 29. 11. 2021. godine.

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² Snimak događaja dostupan na: <https://www.youtube.com/watch?v=qstsYQBECk>.

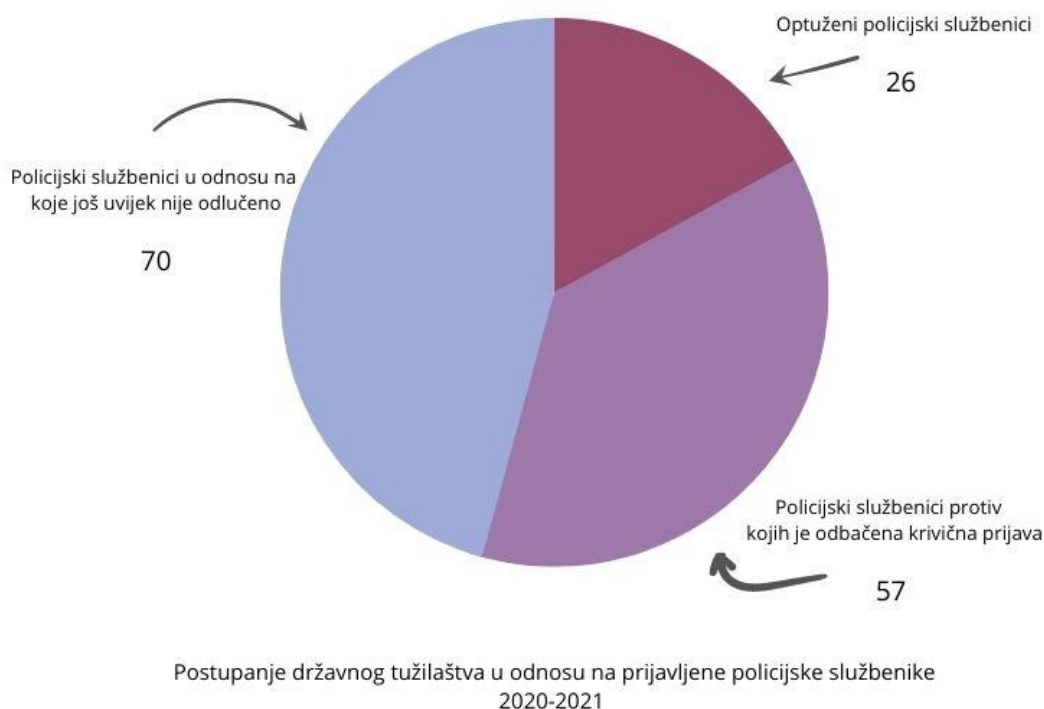
¹¹³ Kod krivičnih djela za koja se goni u skraćenom postupku – zlostavljanje, iznuđivanje iskaza (osnovni oblik), teška tjelesna povreda (oblici iz čl. 151, st. 1, 4-5), laka tjelesna povreda, nasilničko ponašanje i pomoć učiniocu poslije izvršenog krivičnog djela – rok za odlučivanje o krivičnoj prijavi je *mjesec dana*, dok za ostala djela – mučenje, iznuđivanje iskaza (teži oblik) i teška tjelesna povreda (oblici iz čl. 151, st. 2-3) – rok iznosi tri mjeseca, a u posebno složenim predmetima najviše šest mjeseci. Izuzetno, rok za odlučivanje o krivičnoj prijavi može se produžiti za još mjesec dana (čl. 256a ZKP).

¹¹⁴ Tri krivične prijave podnijete su krajem 2021. godine, zbog čega rok za odlučivanje po njima još uvijek nije protekao. Krivične prijave su podnijete u Bijelom Polju, Cetinju i Ulcinju. Ipak treba naglasiti da je ODT u Ulcinju na osnovu pomenute krivične prijave već odlučilo i podnijelo optužni predlog 27. 12. 2021.

¹¹⁵ Detaljnije u poglavlju 2.2.1.

izviđača,¹¹⁶ kao i predmeti sa protesta u Nikšiću i Budvi iz 2020. godine, predmeti u vezi sa „bombaškim napadima“ iz maja 2020. godine, i drugi.

Od 13 optužnih predloga iz 2020. i 2021. godine, sedam je bilo podnijeto u roku.¹¹⁷

3.1.5. Prijavljivanje zlostavljanja

Kao i ranije,¹¹⁸ zlostavljanje i dalje po pravilu prijavljuju samo žrtve, iako je dužnost prijavljivanja krivičnih djela u ZKP široko postavljena i važi za sve državne organe i fizička i pravna lica koja, po prirodi stvari, dolaze do saznanja o takvim događajima.¹¹⁹

U proteklih nekoliko godina moglo se zapaziti da ljekari koji su pregledali žrtve zlostavljanja ne samo da nijesu prijavljivali krivična djela, već su i odbijali da u svojim izvještajima navedu da su im pacijenti rekli da su im povrede nanijela službena lica, obično policija (vidi 3.2.4.), nekad uz obrazloženje da ne mogu navoditi nešto u šta nijesu sigurni, iako se i u medicinski izvještaj može upisati da se radi samo o onome što je pacijent saopštio.¹²⁰

¹¹⁶ Detaljnije u poglavljima 2.2.2, 2.3, i 3.2.1.

¹¹⁷ Sva četiri optužna predloga podnijeta na Cetinju, u Herceg Novom, Kolašinu i Ulcinju (u svakom mjestu po jedan) podnijeta su u roku, kao i tri od četiri koja je podnijelo tužilaštvo u Kotoru. Jedan optužni predlog u Bijelom Polju, dva u Pljevljima i dva u Podgorici nijesu podnijeta u roku.

¹¹⁸ Vidi detaljnije *Djelotvornost istraga u slučajevima zlostavljanja u Crnoj Gori*, str. 45-49.

¹¹⁹ Čl. 254 i 257, st. 1 ZKP.

¹²⁰ Svjedočenja svjedoka i žrtava su neophodne komponente dokumentovanja torture prema st. 161 Istanbulskog protokola, op. cit.

Prema saznanjima HRA, u Crnoj Gori jedan broj slučajeva zlostavljanja ostaje neprijavljen zbog straha od policije, pogotovo kada su oštećeni povratnici u vršenju krivičnih djela, korisnici psihoaktivnih supstanci i osobe koje ne mogu sebi da priušte pravnu pomoć. Zbog toga *ponovo apelujemo da se Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći omogući besplatna pravna pomoć podnosiocima prijave zlostavljanja protiv državnih službenika*. Ovaj apel je i Komitet protiv torture, u vidu preporuke ponovio 2022. godine.¹²¹

3.1.6. Nedostaci medicinske dokumentacije

U 2020-2021. godini, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je u šest predmeta ukazao na propuste ljekara koji su doveli do toga da zlostavljanje ne bude odgovarajuće dokumentovano.¹²² On je kritikovao činjenicu da povrede nijesu dobro opisane, da nijesu fotografisane ili da dostupne fotografije nijesu bile u boji i apelovao je da se povrede opisuju preciznije i u skladu s Istanbulskim protokolom.¹²³ Detaljnije u poglavlju 4.1.6.

Odgovarajuće dokumentovanje podrazumijeva detaljno opisivanje: okolnosti razgovora sa pacijentom, uključujući i ko je sve prisustvovao pregledu; detaljnu zabilješku o načinu nastanka povrede, kako je to pacijent predstavio, metod zlostavljanja, vrijeme kada se povreda desila i sve žalbe na fizičke ili psihološke simptome koji su uslijedili; tjelesni i psihološki pregled, kao i tumačenje mogućih veza nalaza tog pregleda sa načinom nastanka povrede koji je prikazao pacijent.¹²⁴

3.2. Studije slučaja

3.2.1. Istraga prijave zlostavljanja „Kolašinaca“ poslije protesta u Podgorici u oktobru 2015. godine

3.2.1.1. Navodi o zlostavljanju

Andrija Račić, Marko Rakočević i pok. D. Š. podnijeli su 3. novembra 2015. krivičnu prijavu ODT u Podgorici protiv više nepoznatih službenih lica iz sastava Specijalne antiterorističke jedinice (SAJ), navodeći da su ih 24. oktobra 2015. u Podgorici, nakon političkih protesta, koristeći prethodno vozilo marke „Hummer“ crne boje sa oznakom „SAJ“, maskirani zaustavili dok su se nalazili u automobilu, zatim ga demolirali, njih nasilno izvukli iz njega i svirepo pretukli palicama, šakama i nogama i gazeći ih, dok su jednog od njih nekoliko policajaca zajedno uhvatili i bacili 2-3 metra prema ivici kolovoza.¹²⁵ Tom prilikom su im nanijeli više lakših tjelesnih povreda. Istog dana su policijski službenici zlostavljali i dvojicu građana u Zlatarskoj ulici, i Milorada Martinovića u ulici Jovana Tomaševića.

Andrija Račić je prije podnošenja krivične prijave incident prijavio i Upravi policije, 26. 10. 2015, a u vezi s njom su obavještenja policiji dali i M. Rakočević i D. Š, 27. i 29. oktobra 2015. godine.

Savjet za građansku kontrolu rada policije je ubrzo zaključio da su policijski službenici grubo povrijedili lično dostojanstvo građana, da su postupajući protivzakonito, bez opravdanja,

¹²¹ *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, op. cit, 2022, tač. 11c.

¹²² Mišljenja Ombudsmana br. 01-375/20-4 od 12. 11. 2020, br. 01-740/20-3 od 28. 12. 2020, br. 01-401/20-30 od 6. 11. 2020, br. 01-477/20-4 od 14. 10. 2020, br. 01-95/21-4 od 8. 4. 2021. i br. 01-374/20-4 od 30. 9. 2020. godine.

¹²³ Vidi, npr, mišljenja Ombudsmana broj: 01-375/20-4, op. cit; br. 01-374/20-4, op. cit; br. 01-477/20-4 op.cit.

¹²⁴ Vidi Aneks I Istanbulskog protokola, op. cit. str. 153 st. 6, tač. B i *Dokumentovanje povreda nanijetih zlostavljanjem*, Akcija za ljudska prava, 2022.

¹²⁵ Postupajući tužioci Danka Ivanović Đerić, Slađana Španjević Volkov i Vukas Radonjić.

upotrijebili silu prema njima iako oni nijesu pružali bilo kakav otpor, niti su remetili javni red i mir ili sprečavali službena lica u obavljanju dužnosti.¹²⁶

3.2.1.2. Hitnost i blagovremenost

Državna tužiteljka je predmet formirala čim je dobila krivičnu prijavu, istog dana, a tri dana kasnije, 6. 11. 2015, saslušala je oštećene i jednog svjedoka događaja.

Istražujući u okviru istog predmeta i ovaj i drugi incident koji se dogodio iste večeri (prebijanje M. Baranina i B. Vukčevića u Zlatarskoj ulici, vidi 2.3), u koji su takođe bili umiješani pripadnici SAJ, državna tužiteljka je od 6. 11. 2015. do 3. 11. 2017. saslušala kao svjedoke još tri osobe i prikupila obavještenje od 54 pripadnika SAJ, a od načelnika CB Podgorica, direktora Uprave policije i MUP je kontinuirano pisano zahtijevala da identifikuju učinioce, iako oni to nijesu činili. Prva dvojica su je obavijestili da nijesu uspjeli doći do relevantnih saznanja, a ministar policije nije ni odgovorio na njene zahtjeve.¹²⁷

Tužilaštvo je od Uprave policije – SAJ 12. 11. 2015. zatražilo pisani Izvještaj GPS sistema za navigaciju i pozicioniranje svih službenih vozila kojim su bili zaduženi, a kojima se upravljalo u noći protesta 24. 10. 2015. godine, za vremenski period od 21:30 do 00:00. SAJ je 20. novembra 2015. dostavila informacije u vezi sa devet vozila. Prema tim informacijama, službenik SAJ LJ. P. je bio zadužen za sve njih, međutim, nijednog nije vozio, jer je bio u vatrogasnom vozilu ispred Skupštine.

Naredba za vještačenje data je 11. 11. 2015, a vještak je nalaz i mišljenje o povredama sva tri oštećena tužiteljki dostavio 18. 11. 2015. godine. Tada ih nije pregledao već je vještačio samo medicinsku dokumentaciju sačinjenu poslije incidenta.

Prema dostupnim informacijama, između posljednje radnje prve tužiteljke 3. 11. 2017. i prve radnje tužiteljke kojoj je ovaj predmet dodijeljen u rad nakon napredovanja njene prethodnice prošlo je skoro godinu dana i devet mjeseci. Tokom tog perioda nije preduzeta nijedna dokazna radnja.¹²⁸ Nakon toga se u periodu od 20 mjeseci – od 31. 7. 2019. do 29. 3. 2021. godine – postupanje tužiteljke svelo na prepisku sa ministrom unutrašnjih poslova Mevludinom Nuhodžićem¹²⁹ i direktorom policije Veselinom Veljovićem, što nije dovelo do bilo kakvih rezultata. Od 3. 11. 2017. do 8. 6. 2021. u svojstvu građanina saslušana je samo jedna osoba, koja je u vrijeme incidenta bila pripadnik SAJ. On nije saslušan ranije jer se nalazio u inostranstvu.

3.2.1.3. Temeljnost

U krivičnoj prijavi se tražilo da se u postupku prikupe video zapisi Uprave policije, televizijskih ekipa i građana koji su u večeri incidenta, odnosno protesta, bilježili policijske akcije, posebno one u kojima je bilo policijske brutalnosti. Ovi dokazi nijesu pribavljeni.

Na prijedlog punomoćnika oštećenih, ODT u Podgorici je od Uprave policije tražilo tonski zapis razgovora snimljenih u TETRA sistemu MUP,¹³⁰ ali taj dokaz nije dobilo. MUP je 12. 1. 2016. na ovaj zahtev odgovorio objašnjenjem da TETRA sistem još nije u funkciji, a da podatke koji potiču

¹²⁶ Zaključak Savjeta za građansku kontrolu rada policije, br: 62/156 od 19. 11. 2015. godine

¹²⁷ Ministar unutrašnjih poslova je 2012-2016. godine bio Raško Konjević, a zatim Mevludin Nuhodžić od 2016. do 2020. godine.

¹²⁸ Izjašnjenje zamjenika rukovodioca ODT u Podgorici povodom zahtjeva savjetnice za odnose sa javnošću Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore, Tu br. 405/21, od 15. 7. 2021. godine.

¹²⁹ Od 4. 12. 2020. godine ministar unutrašnjih poslova je Sergej Sekulović.

¹³⁰ Sistem koji se koristi za komunikaciju, odnosno razmenu različitih vrsta podataka unutar policije.

sa radio komunikacije nije potrebno dostaviti jer se uz pomoć njih ne mogu rekonstruisati podaci o ostvarenoj komunikaciji. Državno tužilaštvo ove tvrdnje nije preispitalo.

Iako su oštećeni navodili da su im se učinioci obraćali, nije bilo pokušaja prepoznavanja putem glasa.

Prikupljanje obavještenja od 54 pripadnika SAJ nije pomoglo istrazi. Mnogi od njih su ukazivali da su na mjestu incidenta mogli biti i pripadnici drugih jedinica, ali to se ispostavilo kao netačno jer je državna tužiteljka od tadašnjeg načelnika CB Podgorica Jovice Rečevića dobila informaciju da na licu mjesta prema podacima policije nije bilo pripadnika drugih jedinica policije. Oštećeni i svedoci su tvrdili da su u incidentu učestvovali policajci iz vozila marke „Hummer“, ali se pripadnici SAJ nijesu izjasnili ko ga je vozio te noći, a komandant SAJ je naveo da ne može da se sjetiti nijednog detalja, niti da prepozna nekoga na snimku. Ipak, potvrdio je da je cijele noći bio u „Hummeru“, ali da ne zna ko je još bio u vozilu, pošto su policajci tokom noći mijenjali položaje.¹³¹

Nema dokaza da je u istragu bio uključen Forenzički centar, makar radi pokušaja pribavljanja podataka o identitetu osumnjičenih pomoću video snimaka (ovo je državi zamjerio i Evropski sud za ljudska prava u presudi u slučaju Baranin i Vukčević). Naravno, ogroman, ključni problem ovdje predstavlja činjenica da su osumnjičeni kritične večeri bili maskirani i bez oznaka koje bi mogle omogućiti naknadnu identifikaciju, što je neprihvatljiva praksa.¹³² Ipak, ako se znalo da su specijalci izašli iz Hummera, a da je komandant u njemu bio cijele večeri, što znači i tokom prebijanja oštećenih, ovdje je očito problem bila i kolegijalnost veća od profesionalne, koja je rezultirala i neprijavlivanjem i nesvjedočenjem protiv kolega koji zlostavljaju građane. Na kraju, ako je komandant, kako proizilazi iz svega opisanog, prisustvovao ovom incidentu, pitanje njegove odgovornosti kao nalogodavca ovog zlostavljanja, odnosno saučesnika, moralo je biti ispitano.

Kao što je gore pomenuto, prilikom medicinskog vještačenja nijesu pregledane povrede oštećenih, već samo njihova medicinska dokumentacija, iako je vještačenje izvršeno nedugo poslije incidenta, kada su povrede još uvijek mogle biti uočljive. Da je to greška vidi se iz činjenice da je vještak utvrdio da u medicinskoj dokumentaciji dvojice oštećenih (A. R. i D. Š) dimenzije i oblik povreda nijesu opisani, pa se nije moglo zaključiti kojim oruđem su izazvane, odnosno nije opisan broj krvnih podliva, pa se nije moglo ni zaključiti koliko su tačno udaraca oštećeni primili.

3.2.1.4. Nezavisnost i nepristrasnost

Državno tužilaštvo se umnogome oslanjalo na policiju, očekujući od nje da otkrije identitet učinilaca i dostavi dokaze o tome. Radilo se o situaciji u kojoj istraga u saradnji sa policijom nije mogla biti nezavisna, jer je SAJ neposredno odgovarao direktoru Uprave policije, a državno tužilaštvo nije imalo na raspolaganju organ nezavisan od policije koji bi mogao da pomogne u prikupljanju materijalnih dokaza.

Uz to, neka objašnjenja Uprave policije – npr. da TETRA sistem nije radio i da nemaju podataka koji bi mogli omogućiti identifikaciju – zahtijevala su dodatne provjere, jer nijesu djelovala uvjerljivo, budući da je teško povjerovati da starije policije nijesu znale gdje su im službenici raspoređeni. Međutim, državno tužilaštvo sve to nije provjeravalo, iako je bilo dužno da sve tvrdnje koje su dolazile iz policije preispituje kritički, objektivno.

¹³¹ *Baranin i Vukčević protiv Crne Gore*, predstavka br. 24655/18 i 24656/18, presuda od 11. 3. 2021, st. 30.

¹³² Evropski sud za ljudska prava je ovo isticao u više navrata. Vidi, na primjer, presudu u *Cestaro protiv Italije*, st. 216-217. O ovom problemu u Crnoj Gori vidi detaljnije u *Djelotvornost istraga u slučajevima zlostavljanja u Crnoj Gori*, str. 24, 41-42, 54-57, 90.

Po načinu na koji je vođena, prvenstveno po tome što odlučujuće zavisi od volje same policije da otkrije identitet učinilaca iz svojih redova i dostavi dokaze protiv njih, ova istraga je vrlo slična istragama u pominjanim slučajevima prebijanja M. Baranina, B. Vukčevića i M. Martinovića, koje se desilo u kontekstu istih protesta, a za koje su već Ustavni sud Crne Gore, odnosno Evropski sud za ljudska prava, utvrdili da nijesu bile ni nezavisne ni djelotvorne.¹³³

3.2.1.5. Učešće žrtve u istrazi

Svi oštećeni su u postupku detaljno ispitani, bez bilo kakvih nedostataka i omogućeno im je predlaganje dokaza, iako neki od predloga nijesu prihvaćeni, poput onog da se izuzmu video zapisi na koje su oštećeni još prilikom podnošenja krivične prijave ukazali.

O preduzetim radnjama ODT M. Rakočević je obaviješten tek nakon podnošenja pisanog zahtjeva, 29. 3. 2021. godine. Saslušanju pripadnika SAJ niko od oštećenih, kao ni njihov punomoćnik, nije pozvan da prisustvuje jer su oni saslušavani samo u svojstvu građana (radi prikupljanja obavještenja), a ne i osumnjičenih, iako je bilo evidentno da je neko od njih zlostavljao oštećene.

3.2.1.6. Zaključak

Slično ranije opisanim istragama povodom protesta u Podgorici 2015. godine, imajući u vidu sve navedene probleme i nedostatke, gotovo je izvjesno da bi i ovaj izviđaj Ustavni sud i Evropski sud za ljudska prava proglasili nedjelotvornom istragom, kao što je bio slučaj u vrlo sličnim slučajevima Baranin i Vukčević, koji je ODT u Podgorici podvelo pod isti predmet kao i „Kolašince“. U ovom predmetu je posebno problematično to što nije ispitana odgovornost komandanta SAJ kao saučesnika, iako je sam svjedočio da se sve vrijeme vozio u jedinom vozilu „Hummer“ kojim je SAJ raspolagao, i koje se, sudeći po iskazima svjedoka, nalazilo na licu mjesta.

3.2.2. Istraga prijave zlostavljanja Stefana Markovića u Podgorici u martu 2020. godine

3.2.2.1. Navodi o zlostavljanju

Advokat Stefana Markovića je 2020. godine podneskom obavijestio ODT u Podgorici da je njegov klijent preživio policijsku torturu 15. 3. 2020, kada je u prostorijama CB Podgorica ispitivan u vezi sa bacanjem eksplozivne naprave na kuću službenika obezbjeđenja UIKS 11. 2. 2020. godine.¹³⁴ On je prijavio da je tog dana četiri puta ispitivan poligrafski i da su ga, poslije toga, dvojica inspektora odveli u potpuno zamračenu prostoriju u kojoj je bilo, otprilike, sedam ili osam osoba. Dalje je naveo da je bačen na pod i ispitivan o tome ko je bacio bombu, nakon čega je čuo elektrošokere. Zatim su ga, kako navodi, skinuli i potpuno golog fotografisali, a elektrošokere primjenjivali u predjelu genitalija, uslijed čega je u narednih 15 dana nekontrolisano mokrio. Kazao je i da su mu stavljali kesu na glavu, a pušku na usta i uz čelo, uz prijetnje da nikome o tome ne smije da govori. Sve osobe koje su se nalazile u ovoj prostoriji imale su na glavi „fantomke“. Marković je naveo da mu je ovakva tortura izazvala strah zbog koga je tužiocu izjavio da je bacio bombu na kuću službenika obezbjeđenja UIKS. Kasnije je, 7. maja 2021, prvostepeno oslobođen optužbe da je izvršio to krivično djelo, a 3. marta 2022. i pravosnažno.¹³⁵

¹³³ Zapravo, državno tužilaštvo je sva tri incidenta istraživalo u okviru istog predmeta.

¹³⁴ „Tužilaštvo formiralo predmet: Priveden u policiju, pa mučen da prizna krivicu“, *portal Cdm*, 24. 5. 2021. godine: <https://www.cdm.me/hronika/tuzilastvo-formiralo-predmet-priveden-u-policiju-pa-mucen-da-prizna-krivicu/>.

¹³⁵ Presuda Osnovnog suda u Podgorici K.br. 259/20 od 7.5.2021, sudija Rade Četković i Presuda Višeg suda u Podgorici Kž. 26/22 od 3.3.2022, vijeće su činili sutkinja Sonja Cvetičanin Ognjenović, kao predsjedavajuća, Zoran Radović i Evica Durutović.

Dva dana poslije ispitivanja, 17. 3. 2020, pregledao ga je lekar u UIKS, gdje se nalazio u pritvoru, i tada nijesu dijagnostikovane povrede. U izvještaju je naznačeno da Marković nekontrolisano mokri, ali nije data dijagnoza u pogledu uzroka.

3.2.2.2. Hitnost i blagovremenost

Na osnovu podneska Markovićevog advokata u kojem je prijavio zlostavljanje još 2020, tužilaštvo je tek nakon prvostepene presude u maju 2021. kojom je Marković oslobođen optužbi pokrenulo postupak da bi utvrdilo da li su učinjena krivična djela zlostavljanje i mučenje.¹³⁶ U tom predmetu je na kraju 2021. godine još uvijek trajao izviđaj.

Markovićevi navodi o zlostavljanju ispitivani su prvo u okviru postupka u kojem je bio okrivljeni. Tu su nalaz i mišljenje vještaka pribavljeni tek 2. 2. 2021. Vještačenje je u potpunosti zasnovano na postojećoj medicinskoj dokumentaciji, a vještak je na glavnom pretresu rekao da bi nekontrolisano mokrenje moglo biti posljedica upotrebe elektrošokera, jer njihova upotreba može dovesti do privremenog oštećenja nerava.

U postupku u kojem ima status oštećenog (navodne žrtve zlostavljanja), Marković je od strane tužiteljke Ane Kalezić saslušan tek 3. 6. 2021, mjesec dana poslije prvostepene presude kojom je oslobođen krivične optužbe.

Pored njega je u tom postupku saslušana, kao svjedokinja, i doktorka iz UIKS, ali tek 27. 1. 2022. godine.

3.2.2.3. Temeljnost

Prema informacijama kojima raspolažemo, osim Markovića i doktorke iz UIKS, u postupku po njegovoj prijavi zlostavljanja nije saslušan nijedan drugi svjedok. Dakle, niko od inspektora koji su ispitivali Markovića, niti bilo ko od zaposlenih u CB Podgorica ko se tog dana nalazio na dužnosti nije ispitivan. Nije nam poznato ni da je zatraženo izuzimanje video snimaka iz prostorija CB Podgorica, niti da je preduzeta neka druga dokazna radnja.

U postupku u kojem je Marković oštećeni do kraja 2021. nije naloženo vještačenje, već je korišćeno ono iz postupka koji se vodio protiv njega. To znači da nije zatražena ni dopuna tog vještačenja. Nije bilo ni psihološko-psihijatrijskog vještačenja.

3.2.2.4. Zaključak

Kada se uzme u obzir da je državno tužilaštvo propustilo da blagovremeno naloži ljekarski pregled i vještačenje povreda na tijelu oštećenog, a ne samo medicinske dokumentacije, kao i da hitno pribavi druge relevantne dokaze, uključujući izjave inspektora koji su ispitivali Markovića, izgleda kao da nije ni namjeravalo da sprovede djelotvornu istragu povodom njegovih ozbiljnih navoda o zlostavljanju. Sada bi bilo teško nešto djelotvorno učiniti, za sveobuhvatno i kvalitetno vještačenje je kasno, osim, možda, u segmentu psihološko-psihijatrijskog vještačenja, dok je navodnim učinocima omogućeno da u periodu od skoro pune dvije godine unište ili prikriju druge dokaze i da se dogovore šta će reći na eventualnom ispitivanju.

¹³⁶ Postupajuća tužiteljka, Ana Kalezić.

3.2.3. Istraga prijave zlostavljanja Ćazima Turuskovića u istrazi „bombaških napada“ na Welder Pub i Ugostiteljski objekat Štrudlu početkom maja 2020.

3.2.3.1. Navodi o zlostavljanju

Ćazim Turusković je od strane policijskih službenika 6. 5. 2020. godine u jutarnjim časovima (prema njegovim navodima u 7h) doveden u službene prostorije CB Podgorica na saslušanje, u svojstvu građanina, u vezi „bombaških napada“ na *Welder Pub* i *Štrudlu*, i razbojništvo prema *Tabacco S*. Tom prilikom je priznao izvršenje svih tih krivičnih djela.

On je 18. 6. 2020. godine, dok se nalazio u istražnom zatvoru, podnio pritužbu Ombudsmanu na policijsko zlostavljanje. Precizirao je da je mučen u prostorijama broj 119 i 117 CB Podgorica.¹³⁷ U izjavi koju je dao u predmetu u kome je okrivljen, na glavnom pretresu 11. 9. 2020. godine, izjavio je da je samooptužujući iskaz dao državnoj tužiteljki Ani Kalezić zbog torture. Naveo je da su ga petorica pripadnika specijalnog tima policije tukli, mučili, udarali pesnicama, nogama, bejzbol palicama, elektrošokovima, stavljali mu fantomku i kesu na glavu, udarali ga bejzbol palicama po tabanima, te prijetili da će ubiti i njega, i njegovu cijelu porodicu.¹³⁸ Takođe je naveo da su mu policajci sastavili samooptužujući iskaz koji je potom ponovio i potpisao pred državnim tužiteljkom, i da mu tada nije bilo dozvoljeno da pozove advokata.¹³⁹ Naveo je da su policajci sve vrijeme nosili fantomke i prsluke s natpisom „Kriminalistička policija“.¹⁴⁰ Na glavni pretres je doveden iz UIKS, gdje se nalazio u pritvoru.

Njegov advokat tvrdi da su u septembru, prije početka suđenja, pokušali da prijave policijsku torturu državnom tužiocu Siniši Miliću, koji je Turuskovića saslušavao tom prilikom, kada je doveden iz UIKS, ali da je Milić odbio da zavede prijavu.¹⁴¹

Zlostavljanje od strane pripadnika CB Podgorica na glavnom pretresu su prijavili i drugi učesnici tog krivičnog postupka. A. D. i S. P. su opisali identične metode zlostavljanja, upotrebu bejzbol palica, elektrošokova, „falaku“ i prijetnje ubistvom. A. D. je okrivljen za podmetanje eksploziva, kao i Ćazim Turusković, dok je S. P. svjedok. Situacija odgovara onoj opisanoj u slučaju zlostavljanja Jovana Grujičića, Marka Boljevića i Benjamina Mugoše, takođe iz maja 2020. godine (vidi 3.2.6.2, 3.2.6.3. i 3.2.6.4).

Ćazim Turusković je u međuvremenu prvostepeno osuđen za bombaške napade i razbojništvo.¹⁴²

Ombudsman nije utvrdio zlostavljanje u ovom predmetu uprkos medicinskoj dokumentaciji u kojoj su identifikovane povrede. Zamjenica Ombudsmana je Turuskoviću zamjerila to što zlostavljanje nije prijavio državnom tužiocu na prvom saslušanju, što se Ombudsmanu obratio tek poslije mjesec dana, i što je, prema izvještaju ljekara iz UIKS, tvrdio da su mu povrede nastale dan prije hapšenja (za kritiku ovakvog pristupa, zbog zanemarivanja činjenice da je Turusković sve vrijeme bio lišen slobode i da je bio u strahu od policije, vidi 4.1.6). Turusković je u izjavi pred sudom izričito naveo da tužiocu nije rekao istinu iz straha, jer mu je prijetio specijalni tim policije.¹⁴³

¹³⁷ Mišljenje Ombudsmana, br. 01 – 477 / 20 – 4 od 14. 10. 2020. godine.

U prostorijama CB Podgorica, Stanici kriminalističke policije za suzbijanje krvnih delikata i nasilja u porodici, u kancelarijama broj 115, 116 i 117, nije instaliran video nadzor, Rješenje Ministarstva unutrašnjih poslova 39 Br: UPI – 037/22-1280/3 od 4. 5. 2022. godine.

¹³⁸ Zapisnik sa glavnog pretresa od 11. 9. 2020, Osnovni sud u Podgorici, K. br. 526/20, sudija Nada Rabrenović.

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ „Rekao je da ga ta prijava apsolutno ne zanima“ – izjava Ć. Turuskovića pred sudom 11. 9. 2020, op. cit., što je u aprilu 2022. godine Akciji za ljudska prava potvrdio i njegovog advokat Damir Lekić.

¹⁴² Prvostepena presuda Osnovnog suda u Podgorici K. br. 526/20 od 23. 4. 2021, sudija Nada Rabrenović.

¹⁴³ *Ibid.*, str. 3.

3.2.3.2. Hitnost i blagovremenost

Iako je na prvom glavnom pretresu, održanom 11. septembra 2020, Turusković prijavio policijsko zlostavljanje, sutkinja nije naložila vještačenje njegovih tjelesnih povreda. Zatražila je od istražnog zatvora njegov medicinski karton, a na sledećem ročištu, održanom mjesec dana nakon prijave zlostavljanja, i vještačenje dostavljene medicinske dokumentacije iz zatvora. Iako je Ombudsman prvi dobio prijavu o zlostavljanju, već u junu, on takođe nije naložio ljekarski pregled Turuskovića, a nije ga ni posjetio u zatvoru. Državno tužilaštvo, s druge strane, ništa nije uradilo po Turuskovićevoj prijavi zlostavljanja, koju je pokušao da podnese tužiocu Miliću i prije glavnog pretresa,¹⁴⁴ a koju je podnio pred sudom u pristustvu državnog tužioca.

3.2.3.3. Temeljnost

Istraživanjem prijave torture se u ovom slučaju za sada bavio samo prvostepeni sud, tako što je nakon saslušanja Turuskovića na glavnom pretresu, naložio pribavljanje medicinske dokumentacije, a zatim i njeno vještačenje. Nijedna druga dokazna radnja nije sprovedena.

U medicinskoj dokumentaciji koja je pribavljena iz UIKS, vidi se da je zatvorski lekar evidentirao nekoliko krvnih podliva u predjelu obje bočne strane grudnog koša, kao i krvne podlive u predjelu desne nadlaktice i podlaktice i lijeve podlaktice, koje je opisao kao zelenkasto – žućkaste, što je, prema mišljenju tog lekara, „odgovaralo navodima pacijenta da su nastali unazad 6–7 dana ili ranije“ u odnosu na datum pregleda. Vještak sudskomedicinske struke je u svom mišljenju od 20. 10. 2020. godine, potvrdio da su navedene povrede mogle nastati uslijed više udaraca pesnicom ili drugim zamahnutim oruđem, kao i stezanjem ruku Turuskovića, u periodu od najmanje tri dana prije obavljenog ljekarskog pregleda 9. 5. 2020. godine. Period koji je vještak označio kao moguće vrijeme nastanka povreda odgovara periodu hapšenja Turuskovića.

Vještak je zabilježio da je izvršio uvid u crno–bijelu kopiju fotografije stopala, koja je bila dio medicinske dokumentacije iz zatvora, ali o tome nije dao nikakvo mišljenje. Kako je Turusković u svojoj izjavi naveo da su ga policijski službenici udarali bejzbol palicama po stopalima, povreda stopala je mogla predstavljati dokaz „falake“, klasičnog primjera torture, pa se morao utvrditi razlog fotografisanja stopala, koja se po pravilu ne fotografišu od strane zatvorskih lekara. U tom pravcu je sud trebalo da sasluša zatvorskog lekara, ali to nije učinio.

U izvještaju zatvorskog lekara stoji da je Turusković naveo kako je povrede zadobio nekoliko dana prije hapšenja, međutim to ne mora predstavljati apsolutnu istinu, ta njegova izjava je mogla biti uzrokovana strahom od odmazde policije i morala je biti provjerena. Ipak, sud to nikada nije učinio, nije tražio ni izjašnjenje Turuskovića, ni svjedočenje zatvorskog lekara o ovim okolnostima. Nažalost, i Ombudsman je napravio istu grešku - za njega je ova okolnost takođe bila odlučujuća da ne utvrdi da je do zlostavljanja došlo.

U nalazu vještaka nema govora o tome da li su na tijelu Turuskovića postojali tragovi elektrošokera, iako ih je on u svojoj izjavi jasno naveo kao tehniku kojom je mučen. U nalazu vještaka se pominje da je postojala fotodokumentacija koju je imao u vidu, što znači da je makar na osnovu nje mogao pokušati da utvrdi da li su ovi navodi tačni, ali se time ipak nije bavio. Ovakav propust je sud morao da uoči i da naloži vještačenje tjelesnih povreda Turuskovića neposrednim pregledom jer iako je od incidenta, do iznošenja navoda o zlostavljanju elektrošokerima prošlo četiri mjeseca, tragovi su još uvijek mogli postojati jer su strani eksperti i kod Grujičića i kod Boljevića ove tragove pronašli i poslije više od šest meseci od predmetnog događaja (vidi 3.2.6.2. i 3.2.6.3).

¹⁴⁴ Informacija punomoćnika Čazima Turuskovića, advokata Damira Lekića. ODT u Podgorici nije pronašlo spise posebnog predmeta formiranog po prijavi zlostavljanja, što ukazuje na to da izviđaja nije ni bilo.

Na kraju, ni psihološko stanje Turuskovića nikada nije vještačeno, suprotno Istanbulskom protokolu.

3.2.3.4. *Nezavisnost i nepristrasnost*

Sprovođenje istrage o navodima zlostavljanja Turuskovića, odvijalo se isključivo u okviru postupka u kome je on imao status okrivljenog, što je u izvjesnoj mjeri uticalo na nepristrasnost postupajuće sutkinje. Ona je zaključila da iskaz Turuskovića nije prihvatljiv jer on prilikom saslušavanja kod državne tužiteljke Ane Kalezić, 6. 5. 2020. godine nije prijavio zlostavljanje, iako se nije nalazio u prisustvu policijskih službenika, a zatim jer tužiteljka nije evidentirala vidljive povrede, a to „je morala učiniti da ih je bilo“, te jer mišljenje vještaka sudskomedicinske struke navodno nije dokazalo da su povrede koje je imao Turusković nastale u periodu hapšenja. Donošenje ovakvih zaključaka prilikom izricanja osuđujuće presude Turuskoviću, bez tendencije da se sprovede temeljna istraga navoda o zlostavljanju, ukazuje na prethodno zauzet stav sutkinje o krivici Turuskovića, koji je uticao na njenu nepristrasnost u postupanju u odnosu na prijavu zlostavljanja.

3.2.3.5. *Zaključak*

Sud je donio prvostepenu osuđujuću presudu prije nego što je sprovedena temeljna istraga o navodima Turuskovića o njegovom zlostavljanju u policiji, iako je postojalo dovoljno dokaza za sumnju da je do zlostavljanja došlo, jer je čak i nepotpun nalaz sudskomedicinskog vještaka ukazao da su povrede mogle da nastanu na dan hapšenja.

Bez obzira na osuđujuću presudu, za koju su možda postojali drugi dokazi, osim samooptužujućeg iskaza, ozbiljnost prijave iznuđivanja tog iskaza, činjenica da je vještak konstatovao više povreda na tijelu i ukazao da su one mogle da nastanu u vrijeme hapšenja, kao i to da je ovaj slučaj gotovo istovjetan slučaju Grujičića, Mugoše i Boljevića, koji su svi u istrazi jednog drugog slučaja podmetanja eksploziva podnijeli uvjerljive tvrdnje da su bili izloženi iznuđivanju iskaza, govori u prilog tome da je državno tužilaštvo moralo da pokrene ozbiljnu istragu navoda o zlostavljanju i Ćazima Turuskovića, kao i prijava drugih lica uključenih u isti predmet u kome je on bio okrivljen, konkretno, navodnog saizvršioca A. Da. i navodnog svjedoka S. P, koji je čak priložio i fotografije povreda koje su mu nanijeli službenici policije. Međutim, do danas nema dokaza da su državni tužioci preduzeli bilo kakve korake da ispituju njihove pritužbe.

Kada se uzme u obzir da je propušteno da se blagovremeno naloži ljekarski pregled i vještačenje povreda, a ne samo vještačenje medicinskog nalaza zatvorskog ljekara, i da se hitno pribave drugi relevantni dokazi, uključujući i svjedočenje zatvorskog ljekara i drugih lica prisutnih prilikom pregleda Turuskovića, izgleda da nije postojala namjera da se djelotvorno istraže ozbiljni navodi o policijskom zlostavljanju u ovom slučaju.

3.2.4. *Istraga prijave o zlostavljanju maloljetnika tokom protesta u Nikšiću u maju 2020. godine*

3.2.4.1. *Navodi o zlostavljanju*

Maloljetni A. C. uhapšen je 13. 5. 2020. u Nikšiću tokom protesta zbog lišavanja slobode episkopa budimljansko-nikšićkog i odveden inspektoru za maloljetnike u CB Nikšić. Tamo je, u pratnji

roditelja, prijavio da su ga nepoznati policijski službenici jurili, a zatim oborili i udarili čizmom u predjelu usana, a zatim udarali po leđima i glavi.¹⁴⁵

Iste večeri kod njega su evidentirane povrede u predjelu glave, te nagnječenja u predjelu grudnog koša i jedne nadkoljenice.

Kasnije, 6. jula 2020, A. C. je okrivljen za napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti, jer je tokom protesta navodno pripadao grupi građana koja je policijske službenike gađala raznim predmetima, i jer je kamenica koju je navodno bacio odskočila, a potom pogodila policijskog službenika, koji je povrijeđen.

3.2.4.2. Hitnost i blagovremenost

Pošto povodom prijave podnijete inspektoru za maloljetnike nije bilo reakcije, otac A. C. se 18. 5. 2020. obratio Vrhovnom državnom tužiocu, i dostavio mu medicinsku dokumentaciju i fotografije povreda napravljene u kućnim uslovima ubrzo poslije ljekarskog pregleda. Iz Vrhovnog državnog tužilaštva mu je 26. 5. 2020. stiglo obavještenje da je prijava sa pratećom dokumentacijom dostavljena na postupanje ODT u Nikšiću. Narednog dana ODT je izdalo naredbu za medicinsko vještačenje, ali se ono odnosilo samo na medicinsku dokumentaciju, a ne i pregled A. C.

Porodica A. C. se još dva puta obraćala Vrhovnom državnom tužilaštvu, jednom navodeći da su policijski službenici u CB Nikšić počeli da uništavaju dokaze i da postoje indicije da je dr I. A, koji je pregledao oštećenog poslije incidenta, bio pristrasan, a drugi put zahtijevajući da se kao dokazi uzmu video snimci sa objekata u blizini mjesta događaja koji bi omogućili identifikaciju osumnjičenih, i obavještavajući tužilaštvo da postoji svjedok koji je voljan da govori o policijskom nasilju nad A. C. Video snimci nijesu pribavljeni.¹⁴⁶

A. C. je prvi put saslušan u svojstvu oštećenog tek 6. 7. 2020, skoro dva mjeseca poslije incidenta. Odmah zatim, poslije svega sat i po, bio je okrivljen za krivično djelo napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti. Taj postupak protiv njega se vodio znatno ažurnije nego onaj povodom njegovih navoda o zlostavljanju (slično kao u gore opisanim slučajevima prebijanja zatvorenika u ZIKS, B. Borozana i N. Bajčetića), a vodila ih je, do odlaska u penziju, ista državna tužiteljka.

3.2.4.3. Temeljnost

Istraga se u najvećoj mjeri svela na prikupljanje izjava svjedoka. Za više od godinu dana saslušano je više od 11 osoba. Svjedoci na koje je ukazivao oštećeni pet dana poslije navodnog zlostavljanja saslušani su tek pet mjeseci kasnije, 8. 10. 2020. godine.

Nijesu saslušani rukovodioci CB Nikšić koji su, po sopstvenom priznanju i snimcima dostupnim javnosti, rukovodili policijskim akcijama tokom protesta 13. 5. 2020, i morali imati informacije o angažovanim policijskim službenicima, njihovom rasporedu i aktivnostima na terenu, pa i o informaciji ko je A. C. doveo u policiju kad je uhapšen. Sve ove informacije mogle su doprinijeti identifikaciji osumnjičenih.

¹⁴⁵ „Policija ga prebila, ljekar zataškao povrede“, *portal Dan*, 19. 11. 2020. godine:

<https://old.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=768393&datum=2020-11-19>. Postupajuće tužiteljke Vesna Krivokapić i Vjera Mićunović.

¹⁴⁶ Podsjetimo da je u slučaju *Milić i Nikezić protiv Crne Gore* Evropski sud za ljudska prava utvrdio da istraga koju su vodile domaće vlasti nije bila djelotvorna, između ostalog, i zbog toga što nijesu bili pribavljeni svi relevantni video zapisi. Vidi *Milić i Nikezić protiv Crne Gore*, predstavke br. 549910/10 i 10609/11, presuda od 28. 4. 2015, st. 99.

Vještačenje nije podrazumijevalo pregled A. C, već se svelo na postojeću dokumentaciju, u vezi s kojom je oštećeni imao ozbiljne primjedbe. Prema tvrdnjama njegovog oca, jedan od dva ljekara koji su ga pregledali nije ubilježio sve povrede, niti ih je opisao.

3.2.4.4. Nezavisnost i nepristrasnost

ODT u Nikšiću je Upravi policije faktički delegiralo identifikaciju učinilaca. U takvoj situaciji nema govora o nezavisnoj istrazi.

Ista tužiteljka je, prije odlaska u penziju, bila odgovorna i za istragu krivičnih navoda policije protiv A. C, kao i za istragu njegovih navoda o zlostavljanju koje je proizašlo iz istog spornog događaja. Pri tome je u istrazi protiv A. C, tada maloljetnika, bila bitno ažurnija nego u ovoj drugoj, u kojoj je i propustila da prikupi neke dokaze.

Pokazalo se da je sporna i nezavisnost i nepristrasnost jednog od ljekara koji su A. C. pregledali odmah poslije incidenta. Osim što se na njegovo postupanje žalio otac A. C, i Ombudsman je, baveći se ovim slučajem, primjetio da on nije konstatovao sve povrede, niti ih opisao, dok je, istovremeno, bio veoma detaljan u opisu povreda uočenih kod policijskog službenika koji je tvrdio da ga je povrijedio A. C.¹⁴⁷ Pregled A. C. je obavljen u prisustvu dva policijska službenika, kojima se onda priključio i treći. Ljekar nije ni pokušao da izvrši pregled bez prisustva nemedicinskog osoblja, nije tražio da se policajci udalje, niti je u nalaz unio tvrdnju oštećenog da su mu policajci nanijeli povrede.¹⁴⁸

3.2.4.5. Učešće žrtve u istrazi

Oštećeni je saslušan sa značajnim zakašnjenjem, a pitanje je i da li je državna tužiteljka tom saslušanju pristupila s dovoljno takta, jer se radilo o maloljetniku. Naime, A. C. je u istom danu saslušan dva puta, prvo u svojstvu oštećenog, a samo sat i po kasnije i kao osumnjičeni za napad na službeno lice. Zanemarena je osjetljivost maloljetnika, posebno ako se ima u vidu da je državna tužiteljka bila upoznata s navodima da se on liječi od povećane anksioznosti, straha i drugih psiholoških posljedica doživljenog stresa.¹⁴⁹

Punomoćnik oštećenog je u postupku povodom navoda o zlostavljanju predlagao pribavljanje brojnih dokaza: izvještaja sa sistema za navigaciju i pozicioniranje svih službenika u noći protesta, spiska službenika na radnom zadatku, spiska službenika koji su imali pristup terenskim vozilima, izvoda iz službene komunikacije putem radio veze, službene zabilješke i druge evidencije, uključujući evidenciju dežurne službe, video snimaka sa obližnjih objekata itd. Moguće je da će neki od ovih dokaza biti prikupljeni, ali je nedostatak hitnosti u postupanju državnog tužilaštva već doveo u pitanje mogućnost da se video snimci izuzmu, a postoji mogućnost da se drugi dokazi, kao što su različite evidencije, unište, sklone ili mijenjaju.

3.2.3.6. Zaključak

Slično drugim predmetima koji se tiču nasilja na protestima, i ovdje se državno tužilaštvo u pogledu prikupljanja dokaza oslanjalo na policiju u toj mjeri da se može reći da je, *de facto*, policija vodila istragu protiv sopstvenih pripadnika, što najčešće dovodi do toga da osumnjičeni ne budu identifikovani. Osim toga, predmet je prvobitno dodijeljen istoj tužiteljki koja je vodila i istragu

¹⁴⁷ Mišljenje Ombudsmana, br: 01-374/20-4 od 30. 9. 2020.

¹⁴⁸ Ovakvo postupanje u suprotnosti je sa standardima Evropskog komiteta za prevenciju mučenja (Vidi *Standardi CPT-a*, CPT / Inf (2009) 27, str. 64, st. 92), a i Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o pravima pacijenata, koji garantuju privatnost pacijenata. Zakon o pravima pacijenata u čl. 28 izričito propisuje da pregledu pacijenta mogu prisustvovati samo medicinski radnici.

¹⁴⁹ Vidi Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, *Službeni list CG*, br. 064/11, 001/18 od 04.01.2018, čl. 49

protiv A. C, što je problematična praksa. Nijesu preduzete neke očigledno neophodne dokazne radnje, kao što je saslušanje policijskih starješina koje bi morale imati saznanja o identitetu učinilaca ili prikupljanje video snimaka sa obližnjih objekata. Istraga nije bila blagovremena, jer dokazne radnje nijesu hitno preduzete, što ovakvi predmeti iziskuju.

3.2.5. Istraga prijave o zlostavljanju O. M. u maju 2020. na protestima u Pljevljima

3.2.5.1. Navodi o zlostavljanju

U Pljevljima je 13. 5. 2020. održan protest povodom hapšenja tadašnjeg vladike budimljansko-nikšićkog. Prema policijskim izvještajima, u jednom trenutku okupljeni su počeli da provociraju i vrijeđaju policajce, a zatim da ih i gađaju sitnim predmetima – upaljačima i kamenčićima. Policija navodi da ni poslije upozorenja okupljeni nijesu prestali, tako da je upotrijebljen suzavac.

Prema izvještajima CB Pljevlja, dvadesetjednogodišnji O. M. je u jednom trenutku jednog policijskog službenika udario u predjelu donjeg dijela leđa i tada je došlo do intervencije u kojoj ga je grupa od nekoliko policijskih službenika savladala. Na snimku koji je dostupan javnosti vidi se kako trojica policijskih službenika u nekoliko sekundi primjenjuju silu prema O. M, tako što dvojica koriste palicu, a jedan ga udara tri puta pesnicom i nogom. Primjena sile prestaje kada dvojica njihovih kolega prilaze, signaliziraju da se stane i uzimaju O. M. za ruke.¹⁵⁰

Savjet za građansku kontrolu rada policije je već dva dana kasnije, na sopstvenu inicijativu, razmatrao postupanje policije prema O. M. i utvrdio da je došlo do prekoračenja ovlašćenja.¹⁵¹ Saopštio je da je utvrđen identitet postupajućih službenika i zaključio da je to pokazatelj profesionalne odgovornosti u CB Pljevlja. Prema zaključku Savjeta, načelnik CB Pljevlja je dostavio svu traženu dokumentaciju i bio u stalnoj komunikaciji sa Savjetom, podržavajući provjeru rada policije.

Međutim, izgleda da identifikacija konkretnih osumnjičenih ipak nije izvršena bez problema i tako brzo, jer je Ombudsman u svom mišljenju od 12. 11. 2020. Upravi policije preporučio da „bez odlaganja, preduzme mjere za identifikaciju i utvrđivanje odgovornosti svih policijskih službenika, koji su dana 13. 5. 2020. godine prekoračili ovlašćenja prema građaninu O. M.“¹⁵²

Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije je, postupajući po pritužbi majke O. M, prikupilo izjave od 30 policijskih službenika i 31. 7. 2020. zaključilo da je u ovom slučaju došlo do prekoračenja ovlašćenja i da su grubo povrijeđeni fizički integritet i dostojanstvo O. M, ali nije preciziralo ko je sve konkretno za to odgovoran.¹⁵³ Unutrašnja kontrola je u pomenutom izvještaju utvrdila identitet policijskog službenika I. N, čija se službena palica uslijed udaranja O. M. slomila, kao i identitet komandira Stanice policije u CB Pljevlja M. J, koji je nesumnjivo bio upoznat sa činjenicom da je konkretnom prilikom došlo do prekoračenja ovlašćenja od strane policijskih službenika, a propustio je da preduzme potrebne mjere i radnje u cilju identifikacije policijskih službenika koji su prema O. M. tom prilikom nezakonito upotrijebili silu.

Dana 26. 3. 2021. godine ODT u Pljevljima je podnijelo optužni predlog protiv pet pripadnika interventne jedinice CB Pljevlja zbog krivičnog djela zlostavljanje i protiv komandira Stanice policije Pljevlja zbog krivičnog djela pomoć učiniocu poslije izvršenog krivičnog djela.

¹⁵⁰ „Pogledajte prebijanje Ognjena Mijatovića iz DF-a!“, portal *Borba*, 5. 1. 2021. godine: <https://borba.me/pogledajte-prebijanje-ognjena-mijatovica-iz-df-a/>. Snimak dostupan na: <https://www.youtube.com/watch?v=7wzmhvmrc4I>.

¹⁵¹ Zaključak Savjeta za građansku kontrolu rada policije, broj 67-20, od 15. 5. 2020. godine.

¹⁵² Mišljenje Ombudsmana br. 01-375/20-4, od 12. 11. 2020. godine.

¹⁵³ Izvještaj o izvršenoj kontroli zakonitosti postupanja policijskih službenika Centra bezbjednosti Pljevlja prema licu O. M, K. br. 5/20, od 31. 7. 2020. godine.

3.2.5.2. Hitnost i blagovremenost

Iako je za incident moralo znati mnogo ranije, državno tužilaštvo je prvu dvojicu osumnjičenih, koje je identifikovala unutrašnja kontrola policije, u svojstvu osumnjičenih saslušalo tek 24. decembra 2020, više od pola godine poslije incidenta. O. M. je saslušan tek 29. januara 2021. godine.

Preostala četiri osumnjičena su saslušani u februaru 2021. godine, da bi nakon mjesec i po dana došlo do podizanja optužnog predloga protiv šestorice osumnjičenih.

3.2.5.3. Temeljnost

Na snimku incidenta se vidi da u incidentu učestvuje više od pet policijskih službenika, pa bi bilo dobro tačno utvrditi ulogu svakog od njih i vidjeti da li je primjereno krivično goniti ili bar disciplinski sankcionisati još nekoga, bilo zbog zlostavljanja bilo zbog toga što poslije incidenta nijesu prijavili krivično djelo, iako im je to dužnost, ili što su dali neistinite izjave. Unutrašnja kontrola je utvrdila da je jedan policijski službenik, S. B, bio nesumnjivi očevidac događaja, a izjavio je da nije vidio da je bilo ko koristio palicu ili drugo sredstvo prinude.

O. M. je u svojoj izjavi naveo da ga je u kancelariji CB Pljevlja jedan policijski službenik, D. H, vrijeđao i udarao, ali ta tvrdnja nije detaljnije ispitana. D. H. je u postupku unutrašnje kontrole rekao da on prema O. M. nije preduzimao nikakve istražne radnje i da to mogu potvrditi njegove kolege čija je imena naveo, kao i snimci sa video nadzora. Međutim, prema nama dostupnim informacijama, ovi navodi nijesu objektivno i kritički provjereni već su bezrezervno prihvaćeni kao istiniti.

Medicinsko vještačenje tjelesnih povreda O. M. pregledom je u ovom slučaju izostalo, iako je medicinska dokumentacija bila problematična – a na kraju je samo ona i vještačena. Naime, postojala su tri ljekarska izvještaja i svi su se razlikovali, pri čemu su u prva dva navedene samo facijalne povrede, dok je u trećem konstatovano i ukupno pet manjih hematoma na grudnom košu (jedan), u predjelu lopatice (jedan) i u predjelu koljena (tri).¹⁵⁴ O. M. se zbog lošeg evidentiranja povreda žalio Ombudsmanu, koji je zaključio da je primjedba na postupanje ljekara u Opštoj bolnici u Pljevljima osnovana i konstatovao da medicinski radnici koji stupaju u kontakt s licima koja na pregled dolaze poslije incidenata u kojima je došlo do nasilja treba detaljno da opišu uočene povrede i citiraju navode pacijenta o tome kako ih je zadobio.¹⁵⁵

3.2.5.4. Nezavisnost i nepristrasnost

Ista državna tužiteljka je zadužena i za predmet u kojem je O. M. okrivljeni i za predmet koji se tiče zlostavljanja, u kojem je oštećeni. Ovo može dovesti u pitanje nezavisnost i nepristrasnost istrage, kao što je u više navrata pokazala praksa Evropskog suda za ljudska prava.

3.2.5.5. Zaključak

Mada je inicijalna reakcija državnog tužilaštva u ovom slučaju očigledno zakašnjela – prije njega su reagovali i Savjet za građansku kontrolu policije, unutrašnja kontrola policije i Ombudsman – ipak je došlo do identifikacije osumnjičenih i optuženja. Imajući u vidu da je incident dokumentovan video snimkom i već istraživao od strane tri gore pomenuta tijela, razumno je očekivati da će doći do utvrđivanja krivične odgovornosti i da će oštećeni na taj način dobiti izvjesnu satisfakciju. I pored toga, treba skrenuti pažnju na nedostatke – osim neblagovremene reakcije tužilaštva, to su i mogući propust da se istraži odgovornost svih odgovornih službenika i

¹⁵⁴ Mišljenje Ombudsmana, br. 01-375/20-4, 12. 11. 2020.

¹⁵⁵ *Ibid.*

izostanak adekvatnog vještačenja povreda kod O. M, što je takođe posljedica kasne reakcije tužilaštva.

3.2.6. Istraga prijava zlostavljanja Marka Boljevića, Jovana Grujičića i Benjamina Mugoše u CB Podgorica u istrazi „bombaških napada“ krajem maja 2020. godine

3.2.6.1. Navodi o zlostavljanju

Jovan Grujičić i Benjamin Mugoša privedeni su krajem maja 2020. godine kao osumnjičeni u policijskoj istrazi aktiviranja eksplozivnih naprava ispred ugostiteljskog objekta u Podgorici u septembru 2015. i kuće službenika Uprave policije, takođe u Podgorici, u novembru iste godine (tzv. bombaški napadi). Marko Boljević je priveden na saslušanje u policiju dan prije njih kao navodni svjedok tih događaja.¹⁵⁶

Boljević je priveden s radnog mjesta u Tivtu, u jutarnjim časovima 25. maja 2020, i odmah predat službenicima Centra bezbjednosti (CB) Podgorica, koji su ga odvezli za Podgoricu. Prema njegovim riječima, tortura nad njim je počela već prilikom zastrašujuće brze vožnje do Podgorice, i nastavila se u prostorijama na prvom spratu CB Podgorica sve do 22 sata, dok od njega nijesu iznudili iskaz kojim je za pomenute „bombaške napade“ okrivio Grujičića i Mugošu. On je već sutradan, 26. maja, podnio krivičnu prijavu državnoj tužiteljki u ODT u Podgorici i detaljno opisao na koji način je zlostavljan.¹⁵⁷

Grujičić je priveden dan poslije Boljevića, 26. maja 2020, i to tako što su ga maskirani policajci odveli iz Specijalne bolnice za psihijatriju „Dobrota“ – Kotor, gdje se nalazio na liječenju. Prema podacima do kojih je, istražujući postupanje prema njemu u ovom slučaju, došao Ombudsman, Grujičiću je prvo dan ranije ukinuta terapija (bez medicinskih razloga), jer je od CB Podgorica zatraženo njegovo preuzimanje zbog davanja obavještenja u prostorijama policije, u vezi više krivičnih djela.¹⁵⁸ Bolnica je odobrenje dala bez valjanog razmatranja svih relevantnih okolnosti, prije svega sposobnosti pacijenta da bude podvrgnut policijskom ispitivanju.¹⁵⁹ Iz bolnice je odveden bez pisane saglasnosti ljekara da ga ispituje tužilac – ljekar je tu saglasnost dao retroaktivno, kad je već bio saslušan.¹⁶⁰ U policiji je zatim poligrafski ispitivan, iako je to, imajući u vidu njegovo zdravstveno stanje, bilo suprotno Pravilniku o načinu obavljanja određenih policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova.¹⁶¹ Istovremeno je, prema njegovim navodima, i teško mučen da bi priznao izvršenje više krivičnih djela. Tako je dao priznanje da je on lično podmetnuo eksploziv kod obje pomenute eksplozije, a da ga je Mugoša u oba navrata vozio. Krivičnu prijavu zbog policijske torture u ovom slučaju prvo je podnio Grujičićev otac, 4. juna 2020, tužiteljki u Višem državnom tužilaštvu u Podgorici, a zatim i sam Grujičić, državnoj tužiteljki u ODT u Podgorici, 24. juna 2020. godine. U njihovim prijavama se

¹⁵⁶ Vidi i saopštenje HRA, Pismo HRA rukovodiocima u tužilaštvu o nedjelotvornoj istrazi torture: Grujičić pravosnažno oslobođen svih optužbi, dok istraga policijske torture prema njemu kaska već godinu i po, HRA, januar 2022., dostupno na: <https://www.hraction.org/2022/01/24/pismo-hra-rukovodiocima-u-tuzilastvu-o-nedjelotvornoj-istrazi-torture-grujicic-pravosnazno-osloboden-svih-optuzbi-dok-istraga-policijske-torture-prema-njemu-kaska-vec-godinu-i-po/>

¹⁵⁷ Postupajuća tužiteljka je Romina Vlahović.

¹⁵⁸ Mišljenje Zaštitnika ljudskih prava br: 01-401/20-30, od 6.11.2020. godine, str. 16.

¹⁵⁹ Za ovakvo postupanje prema Grujičiću niko od zaposlenih u SBP nije odgovarao. Samo je nekadašnji direktor SBP Petar Abramović pravosnažno osuđen nakon što je priznao da je na Grujičićevom suđenju lažno svjedočio o okolnostima njegovog odvođenja u CB Podgorica radi prikupljanja obavještenja.

¹⁶⁰ Ibid, str. 18-19.

¹⁶¹ Ovim pravilnikom predviđeno je da poligrafskom ispitivanju ne smije biti podvrgnuto lice koje: 1) uzima lijekove za smirenje ili 2) pokazuje vidljive znakove duševne bolesti ili porećenosti. Kod Grujičića su u tom trenutku postojale obe smetnje. Vidi pomenuto Mišljenje Ombudsmana, str. 19.

navodi i to da je Grujičić bio ubijediavan da je bolje da advokat ne prisustvuje njegovim ispitivanjima u policiji i kod državnog tužioca.¹⁶²

Mugoša je, neposredno nakon Grujičića, priveden u svom stanu 27. maja 2020. u jutarnjim časovima i već je sledećeg dana, 28. maja, podnio krivičnu prijavu državnoj tužiteljki zbog mučenja preduzetog s istim ciljem, da se iznudi njegovo priznanje, koje ipak nije dao. Za razliku od Grujičića i Boljevića, Mugoša kao mjesto zlostavljanja ne navodi kancelarije na prvom spratu CB Podgorica, već mračnu prostoriju do koje je sa prvog sprata CB spušten liftom u pratnji policijskih službenika.¹⁶³

Kasnije će se utvrditi da je Mugoša u vrijeme oba „bombaška napada“ bio u zatvoru i da Grujičićev iskaz nikako nije mogao biti istinit, što je još jedan indikator da je bio iznuđen (kao i Boljevićev, koji je imao istu sadržinu). Da je Grujičićev iskaz iznuđen zaključio je naknadno i Viši sud u Podgorici, pred kojim je Grujičić pravosnažno oslobođen optužbi za „bombaške napade“. Važno je i to da je tužiteljka koja je krivično gonila Grujičića i Mugošu bila upoznata sa Mugošinom tvrdnjom da se nalazio u zatvoru u vrijeme kada su krivična djela izvršena, ali je ipak nastupila na konferenciji za štampu sa policijskim zvaničnicima na kojoj je objavljeno „rješenje“ slučaja „bombaških napada“ i nastavila je sa krivičnim gonjenjem Grujičića, pa ga je tek sud na kraju oslobodio optužbe.¹⁶⁴

Kad su u pitanju načini zlostavljanja kojem su bili podvrgnuti, Boljević, Grujičić i Mugoša su ih slično opisali. Sva trojica su tvrdili da je zlostavljanje uključivalo:

- stavljanje maske ili vreće preko glave;
- primjenu elektro-šokera u oblasti genitalija i butina;
- udaranje boksterskim rukavicama, bejzbol palicama i rukama u gornji dio tijela;
- udaranje po tabanima bejzbol palicama;
- prijetnje ubistvom repetiranjem pištolja pored glave; i
- ponižavajuće postupanje, uvrede i prijetnje smrću članovima porodice.

Grujičić je ovoj listi dodao i tvrdnju da su policajci pokušali da ga seksualno zlostavljaju (siluju) koristeći bejzbol palicu, a rekao je i da su mu bili oduzeti lijekovi koji se koriste za liječenje psihoze i da mu je priječeno daljim uskraćivanjem lijekova. Boljević je dodao da su mu pretili da će mu ubiti djevojku. Obojica su tvrdili da je tokom ispitivanja puštana glasna muzika da bi se manje čuli njihovi jauci.

HRA je, u saradnji sa Međunarodnim savjetom za rehabilitaciju žrtava torture i Ekspertskom grupom nezavisnih forenzičara izradila izvještaje o povredama Grujičića i Boljevića. Strani eksperti, koje je HRA angažovala zahvaljujući podršci Dobrovoljnog fonda UN za žrtve torture, utvrdili su da su tragovi torture u vidu „fizičkih i psiholoških simptoma“ koje su zapazili prilikom pregleda Grujičića i Boljevića „visoko konzistentni“ sa njihovim navodima da su mučeni u policiji udarcima, elektrošokovima, ponižavanjem i zastrašivanjem.¹⁶⁵

¹⁶² Postupajuće tužiteljke su Snežana Šišević, Slađana Španjević Volkov i Maja Knežević.

Vidi „Hitno istražiti prijave mučenja i iznude priznanja u slučaju napada na lokal „Grand“ i kuću Golubovića, HRA, jul 2020.: [https://www.hraction.org/2020/07/14/20995/](https://www.hrraction.org/2020/07/14/20995/).

¹⁶³ Postupajuća tužiteljka je Snežana Šišević.

¹⁶⁴ Izvještaj medija o pomenutoj konferenciji pogledajte na: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/437595/grujicic-uhapsen-zbog-podmetanja-bombe-u-grandu-i-napada-na-imovinu-golubovica-mugosa-nalogodavac>.

¹⁶⁵ Izvještaji stranih eksperata dostupni su na: <https://www.hraction.org/wp-content/uploads/2021/07/novi-pdf-za-lovana.pdf> (Grujičić) i <https://www.hraction.org/wp-content/uploads/2021/07/novi-pdf-za-Marka.pdf> (Boljević). Strani eksperti su angažovani jer je državno tužilaštvo pet i po mjeseci oklijevalo da naredi vještačenje tjelesnih povreda kod Grujičića već se oslanjalo na nepotpunu dokumentaciju zatvorskeg ljekara. Kada je konačno pod pritiskom ipak naložilo njegov pregled od strane sudskog vještaka, domaći vještak je postavio inkonzistentan

Slučaj je skrenuo značajnu pažnju javnosti, a na inicijativu HRA povodom njega reagovali su i specijalni izvijestilac UN za torturu i drugo surovo, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje Nils Melcer i potpredsjednica Radne grupe UN za arbitrarno lišenje slobode Elina Štajnerte, koji su ukazali na potrebu da se poštuju relevantni međunarodni standardi o zaštiti ljudskih prava, prije svega oni koji se odnose na zabranu mučenja, pravo na slobodu i bezbjednost ličnosti i zaštitu osoba sa invaliditetom, uključujući psihosocijalni invaliditet.¹⁶⁶

3.2.6.2. Djelotvornost istrage prijave zlostavljanja Jovana Grujičića

3.2.6.2.1. Hitnost i blagovremenost

Državni organi su za indicije da je Grujičić zlostavljan morali znati najkasnije tri dana poslije incidenta, kada ga je ljekar pregledao prilikom prijema u pritvor. Tada su kod njega evidentirane povrede, ali niko nije reagovao.

Šest dana poslije tog pregleda, 4. 6. 2020, njegov otac podnosi krivičnu prijavu ali državna tužiteljka u Višem državnom tužilaštvu u Podgorici (Suzana Milić) koja ju je primila tada nije odredila sudsko-medicinsko vještačenje njegovih povreda, niti pregled sudsko-medicinskog vještaka psihijatra u skladu sa Uputstvom Vrhovnog državnog tužioca od 27. juna 2019. godine¹⁶⁷ (Uputstvo VDT) i u skladu sa evropskim standardima djelotvorne istrage torture.

Grujičić 24. 6. 2020. na saslušanju kod državne tužiteljke u ODT u Podgorici Snežane Šišević podnosi prijavu zbog zlostavljanja, a ona idućeg dana donosi naredbu kojom nalaže samo vještačenje dokumentacije o povredama sačinjene u pritvoru.

Vještačenje tjelesnih povreda, koje je moralo biti izvršeno hitno, zatraženo je tek 10. 11. 2020, oko pet i po mjeseci poslije incidenta. Mišljenje vještaka dostavljeno je 21. 11. 2020. godine.

Dokazi u vidu fotografija sa mjesta događaja (prostorije 115 i 117 u CB Podgorica u kojima je ispitivan) prikupljeni su tek 5. 10. 2020, sa oko četiri mjeseca zakašnjenja.¹⁶⁸

Državno tužilaštvo tek deset mjeseci poslije incidenta počinje sa ispitivanjem četiri umiješana policijska službenika, iako je Grujičićeva majka, zahvaljujući efikasnom postupanju Savjeta za građansku kontrolu rada policije, odmah poslije njegovog hapšenja saznala imena 11 policijskih službenika koji su postupali prema njenom sinu.

zaključak u pogledu tragova opekotina od elektrošokera, koji su strani eksperti opovrgli. Oni su sproveli i psihijatrijsko vještačenje i kod obojice utvrdili prisustvo postr-traumatskog sindroma koji je dodatno ukazao na to da je do zlostavljanja zaista došlo.

Vidi, „Strani forenzičari potvrdili navode žrtava o policijskoj torturi u istrazi 'bombaških napada' – HRA očekuje hitnu reakciju policije i državnog tužilaštva”, HRA, jul 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/07/05/strani-forenzicari-potvrdili-navode-zrtava-o-policijskoj-torturi-u-istrazi-bombaskih-napada-hra-ocekuje-hitnu-reakciju-policije-i-drzavnog-tuzilastva/>.

¹⁶⁶ Vidi Pismo Nilsa Melcera i Eline Štajnerte dostupno na:

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=25498>.

Vidi i Saopštenja HRA, O prijavama policijske torture u istrazi „bombaških napada“ obaviješten Specijalni izvijestilac za torturu Ujedinjenih nacija, dostupan na: <https://www.hracion.org/2020/07/29/o-prijavama-policijske-torture-u-istrazi-bombaskih-napada-obavijesten-specijalni-izvijestilac-za-torturu-ujedinjenih-nacija/> i Specijalni izvijestilac UN pisao Vladi zbog policijske torture, HRA, oktobar 2020., dostupan na:

<https://www.hracion.org/2020/10/20/specijalni-izvijestilac-un-pisao-vladi-zbog-policijske-torture/>.

¹⁶⁷ Uputstvo opšteg karaktera Vrhovnog državnog tužilaštva, op. cit

¹⁶⁸ U prostorijama CB Podgorica, Stanici kriminalističke policije za suzbijanje krvnih delikata i nasilja u porodici, u kancelarijama broj 115, 116 i 117, nije instaliran video nadzor, Rješenje Ministarstva unutrašnjih poslova 39 Br: UPI – 037/22-1280/3, op.cit.

Krajem 2021. godine, predmet se još uvijek nalazio u fazi izviđaja. Posljednja poznata aktivnost bilo je ponovljeno saslušanje četvorice osumnjičenih, koje je izvršeno na zahtjev jednog branioca koji nije prisustvovao njihovom ranijem saslušanju zbog štrajka advokata.

Osnovna državna tužiteljka u Podgorici Maja Knežević je 8. 3. 2022. donijela rješenje kojim je odbacila krivičnu prijavu protiv svih deset prijavljenih službenika Uprave policije u čijem pritvoru je bio Jovan Grujičić 26. 5. 2020. Tužiteljka Knežević je zaključila da je bilo „očigledno“ da Grujičića niko od prijavljenih službenika koji su ga ispitivali i stalno bili zaduženi za njega nije mučio, jer to nijesu priznali, iako on nije mogao da ih prepozna jer su bili maskirani. Ustanovila je da su osumnjičeni policajci priveli Jovana Grujičića iz Specijalne psihijatrijske bolnice u CB Podgorica, da je maltretiran „da bi dobili odgovarajuće priznanje ili informacije od njega, vršili su pritisak na njega i nanijeli mu određene tjelesne povrede kako je navedeno u nalazima i mišljenjima medicinskih vještaka“; da su gotovo svi osumnjičeni potvrdili da su bili nadležni, da su znali da je Grujičić priveden i saslušan, ili da su oni aktivno učestvovali u navedenom saslušanju, ali pošto niko nije priznao krivično djelo, a oštećeni nije mogao da prepozna nijednog od njih, zaključila je da „očigledno prijavljena lica to nijesu učinila“. Shodno tome, ona je predmet prenijela u registar predmeta u koje su umiješani neidentifikovani počinioci.¹⁶⁹ Više državno tužilaštvo u Podgorici je u rješenju od 11. maja 2022, ocijenilo da je odbacivanje krivične prijave protiv 10 službenika CB Podgorica koji su osumnjičeni za mučenje Jovana Grujičića u istrazi „bombaških napada“ preuranjeno i zasnovano na nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju. Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici (ODT) je naloženo da u potpunosti utvrdi činjenice ovog slučaja, a da potom donese pravičnu i zakonitu odluku.¹⁷⁰

3.2.6.2.2. Temeljnost

U prvi mah, državna tužiteljka je proizvoljno zaključila da „nije moguće i nije potrebno“ da se tjelesne povrede vještače pregledom povrijeđenog, a da se o tome nije konsultovala sa stručnim licem, npr. vještakom sudsko-medicinske struke.

Naglašavamo da su potrebne komponente potpunog sudsko-medicinskog pregleda višestruke i obuhvataju i medicinske i psihološke komponente procijenjene na osnovu svjedočenja žrtve. Sveukupna evaluacija bi trebalo da odgovori na niz pitanja koja se odnose na navodno fizičko i psihičko stanje žrtve, uticaj i vremenski okvir navodnih događaja i na kraju da da odgovor na pitanje da li su ovi nalazi konzistentni sa izjavama o torturi. Ovo nije moguće riješiti u kontekstu zatvorskeg ljekarskog pregleda, posebno ukoliko se uzme u obzir da je još u izvještaju o posjeti Crnoj Gori 2017. godine CPT utvrdio da u Sektoru za zdravstvenu zaštitu zatvora u Spužu, uprkos novom uputstvu, medicinski pregledi prilikom prijema i dalje bivaju površni i nepotpuni.¹⁷¹

Kvalitet vještačenja koje je naložila državna tužiteljka je upitan, jer su ga stručni strani vještaci u značajnom dijelu opovrgli.¹⁷² Oni su posebnu pažnju obratili i na psihološko-psihijatrijsko vještačenje i zaključili da Grujičić „trpi veliki skup simptoma koji su dio velikog složenog poremećaja post-traumatskog stresnog poremećaja“.¹⁷³

Takođe, Grujičić je u svom razgovoru sa Ombudsmanom naveo da su se jednoj osobi sa fantomkama svi obraćali nadimkom „Rambo“, da im je zapamtio glasove, a dvojici i lica jer su u

¹⁶⁹ Slučaj trostruke policijske torture u istrazi „bombaških napada“: Petorica inspektora optuženi za torturu nad Boljevićem, niko za Grujičića i Mugošu, HRA, mart 2022, dostupno na: [https://www.hraction.org/2022/03/19/slucaj-trostruke-policijske-torture-u-istrazi-bombaskih-napada-petorica-inspektora-optuzeni-za-torturu-nad-boljevicem-niko-za-grujicica-i-mugosu/](https://www.hrraction.org/2022/03/19/slucaj-trostruke-policijske-torture-u-istrazi-bombaskih-napada-petorica-inspektora-optuzeni-za-torturu-nad-boljevicem-niko-za-grujicica-i-mugosu/).

¹⁷⁰ Rješenje Višeg državnog tužilaštva Ktr-P.br. 109/22, od 11. 5. 2022. godine.

¹⁷¹ Izvještaj CPT o posjeti Crnoj Gori 2017. godine, st. 63.

¹⁷² Izvještaj stranih eksperata za Jovana Grujičića, op.cit. str. 40.

¹⁷³ Ibid.

jednom trenutku podigli fantomke. Od tog trenutka je prošlo preko 18 mjeseci, a nije poznato da je bilo šta preduzeto kako bi se utvrdilo ko je zapravo „Rambo“ i kako bi se protiv njega pokrenula istraga.

3.2.6.2.3. Nezavisnost i nepristrasnost

Ista državna tužiteljka, Snežana Šišević, postupala je u postupku vođenom protiv Grujičića, kao i u izviđaju povodom njegovog zlostavljanja. Kada je tako, istraga zlostavljanja može biti djelotvorna samo ako tužilac u praksi pokaže neophodnu nezavisnost i nepristrasnost, a to se ovdje nije dogodilo. Naime, da je nepristrasno i savjesno postupala, državna tužiteljka bi, prije nego što je formalno optužila Grujičića, morala da utvrdi da li su iznuđeni njegovo priznanje i iskaz svjedoka Boljevića, na kojima je zasnovala optužbu protiv Grujičića. Dakle, djelotvorna istraga o zlostavljanju Grujičića morala je da prethodi optužnom aktu protiv njega.

Imajući u vidu sve opisane okolnosti – krivične prijave Grujičića, Boljevića i Mugoše u kojima su detaljno opisali kako su zlostavljani da bi dali iskaze, dokaze o povredama (kasnije i iscrpna mišljenja stranih eksperata), te saznanje da je navodni Grujičićev saizvršilac Mugoša u vrijeme „bombaških napada“ bio u zatvoru, što pokazuje da djelo nije nikako moglo biti izvršeno kako je opisano u spornim iskazima – zaključak da su ova dva iskaza (Grujičićev i Boljevićev) iznuđena bilo je relativno lako izvesti. Uprkos tome, državna tužiteljka Šišević je nastavila da insistira na optužbi baziranoj na nezakonitim dokazima, i to nastalim izvršenjem krivičnog djela od strane policijskih službenika, sve do samog kraja krivičnog postupka protiv Grujičića i oslobađajuće presude. Pri tome je optužni akt protiv Grujičića podnijela samo dan pošto je on pred njom detaljno opisao kako je zlostavljan, navodeći sve detalje brutalnosti koju je preživio.¹⁷⁴

Od objektivnog tužioca bi se očekivalo da od tako neosnovane optužbe odustane čim vidi da nema dovoljnih i zakonitih dokaza protiv okrivljenog, a u ovom slučaju je to sigurno bilo jasno dosta prije kraja glavnog pretresa. Imajući sve ovo u vidu, sposobnost državne tužiteljke da sprovede nezavisnu i nepristrasnu istragu povodom Grujičićevih navoda o zlostavljanju ozbiljno je kompromitovana, što se vidi i iz njenih gore opisanih postupaka – neblagovremenog postupanja i propusta u vezi s naredbom za vještačenje. Bilo bi stoga logično da je ovdje izuzeta i predmet dodijeljen drugom tužiocu.

3.2.6.2.4. Učestvovanje žrtve u istrazi

Pravo navodne žrtve da učestvuje u istrazi podrazumijeva, prije svega, da bude pažljivo saslušana. Pri tome treba voditi računa o svim njenima karakteristikama, posebno ako je u pitanju osoba sa psihosocijalnim invaliditetom ili mentalnom bolešću i ako je riječ o osobi kod koje, uslijed osobite osjetljivosti, postoji mogućnost dodatne viktimizacije. Čini se da je ovdje to izostalo, jer navodima Grujičića inicijalno nije data odgovarajuća pažnja – nije odmah naloženo vještačenje povreda i od strane psihijatra¹⁷⁵, iako se znalo da je riječ o osobi prinudno odvedenoj sa psihijatrijskog bolničkog liječenja, kao što je već gore opisano.

¹⁷⁴ Pozivajući se na prethodne preporuke, Komitet protiv torture je u svojim Zaključnim razmatranjima u odnosu na Crnu Goru 2022. konstatovao da ostaje zabrinut zbog i daljeg postojanja izvještaja o fizičkom i psihičkom zlostavljanju ili mučenju osoba lišenih slobode od strane policije prilikom njihovog ispitivanja u cilju iznuđivanja iskaza ili dobijanja informacija. Vidi, *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, op.cit, 2022, tač. 18.

¹⁷⁵ Grujičićovo psihološko stanje je vještačeno samo da bi se ocijenilo da li protiv njega može biti vođen krivični postupak, kao i da li je to što mu je terapija bila uskraćena u pripremi ispitivanja u policiji ostavilo trajnije posljedice na njegov život i zdravlje, međutim nikada nije vještačeno da li je tortura prouzrokovala psihijatrijske posledice poput npr. post-traumatskog stresa.

3.2.6.2.5. Zaključak

Pošto je, kao što je gore navedeno, rješenjem Višeg državnog tužilaštva u Podgorici, nakon odbacivanja krivične prijave, predmet vraćen ODT Podgorica da u potpunosti utvrdi činjenice ovog slučaja, a da potom donese pravičnu i zakonitu odluku, dana je ponovna mogućnost da se odgovorni za ovo djelo kazne. I prije odbacivanja krivične prijave istraga je bila kompromitovana brojnim opisanim propustima, koji su nagovještavali da tužilaštvo nema iskrenu namjeru da rasvijetli sve okolnosti ovog događaja.

3.2.6.3. Djelotvornost istrage prijave zlostavljanja Marka Boljevića

3.2.6.3.1. Hitnost i blagovremenost

Marko Boljević je 26. 5. 2020. podnio krivičnu prijavu protiv šestorice nepoznatih policijskih službenika iz CB Podgorica koje je optužio da su ga mučili kako bi dao izjavu kojom za dva krivična djela tereti Jovana Grujičića i Benjamina i Zorana Mugošu.

Državna tužiteljka je istog dana dala naredbu sudskom vještaku medicinske struke da izvrši tjelesni pregled Boljevića.

Pregled je izvršen istog dana. Vještak je u svom nalazu evidentirao brojne tjelesne povrede, uključujući i crvenilo koje može biti opekotina prvog stepena, a ako je tako posljedica je elektro-termičkog dejstva struje i mogla je nastati uslijed kontakta sa izvorom električne struje.

Boljević je u svojstvu svjedoka – oštećenog saslušan tek skoro tri mjeseca kasnije, 21. 8. 2020.

Dvadesetak dana poslije njega, 11. 9. 2020, saslušan je njegov otac, koji je bio prva osoba koja ga je vidjela poslije izlaska iz policije.

Pet od šest prijavljenih policijskih službenika identifikovano je tek 13 mjeseci poslije incidenta. Prethodno je Zaštitnik ljudskih prava, 20. 11. 2020, kada je utvrdio da je Boljević bio žrtva nečovječnog i ponižavajućeg postupanja, Upravi policije preporučio da bez odlaganja preduzme mjere za identifikaciju i utvrđivanje odgovornosti svih policijskih službenika koji su 25. 5. 2020. godine u odnosu na njega prekoračili svoja ovlaštenja.¹⁷⁶

HRA je 5. 7. 2020. održala konferenciju za štampu na kojoj je predstavila nalaze stranih eksperata o tragovima torture na Boljeviću. Sjutradan je policija Boljevića u Tivtu izvela iz kafića s obrazloženjem da treba da obave informativni razgovor, da bi mu onda rekli da je posrijedi greška. Nekoliko dana kasnije, 10. 7. 2020, policija je pretresla njega i njegove prijatelje, kojima je rečeno da se to radi jer se druže sa Boljevićem. Kako su osumnjičeni za njegovo zlostavljanje i dalje na slobodi i imaju nezanemarljiv uticaj u policiji, moguće je da se ovdje radilo o zastrašivanju oštećenog i zato treba provjeriti zašto su policijski službenici u Tivtu ovako postupali.

Na kraju 2021. godine u ovom predmetu još nije bila donijeta naredba o sprovođenju istrage iako je prošlo pola godine od kako je pet policijskih službenika identifikovano, niti su oni neposredno optuženi. Posljednji osumnjičeni je od strane tužiteljke Romine Vlahović bio saslušan u oktobru 2021. godine.

Državna tužiteljka je 3. 3. 2022. podnijela optužni predlog Osnovnom sudu u Podgorici zbog iznudičavanja iskaza iz člana 166 KZ protiv petorice kriminalističkih inspektora. Saslušanje za potvrđivanje optužnice je do kraja rada na ovom izvještaju odloženo u tri navrata.

¹⁷⁶ Mišljenje Ombudsmana br: 01-448/20-7, od 20.11.2020. godine, str. 16.

3.2.6.3.2. Temeljnost

Kao što je gore navedeno, jedan od šest prijavljenih policijskih službenika nije identifikovan.

Na osnovu podataka kojima raspolažemo ne zna se da je državna tužiteljka zatražila izuzimanje video snimaka iz prostorija CB Podgorica niti da je preduzela druge radnje potrebne za identifikaciju šestog osumnjičenog.

Inače, Zaštitnik ljudskih prava je u ovom slučaju skrenuo pažnju na to da se u Upravi policije u dežurnoj službi ne bilježi ulazak lica koja se dovode u pratnji policijskih službenika, već evidencije vode samo različiti postupajući inspektori.¹⁷⁷ Pored toga, video nadzor ne pokriva kancelarije inspektora, a građani koji se dovode u policiju zbog „prikupljanja obavještenja“ nemaju istu pravnu zaštitu kao lica lišena slobode,¹⁷⁸ mada im ZKP izričito daje pravo da prikupljanju obavještenja prisustvuje advokat (čl. 259, st. 1 i 4). Prema navodima iz Boljevićeve krivične prijave, upravo mu je pravo na advokata bilo uskraćeno.¹⁷⁹

Boljevićevo psihološko stanje nikada nije vještačeno po naredbi državnog tužioca. Strani eksperti koje je angažovala HRA su izvršili procjenu njegovog psihičkog stanja i zaključili da prolazi kroz grupu simptoma koji su dio velikog post-traumatskog stresnog poremećaja (PTSP), uz pojave koje su, zajedno sa brojnim uočenim tjelesnim povredama, visoko konzistentne s njegovom tvrdnjom da je 25. 5. 2020. prošao kroz policijsku torturu.

3.2.6.3.3. Nezavisnost i nepristrasnost

U ovom slučaju nije bilo izazova u ispunjavanju kriterijuma nezavisnosti istrage. Ista državna tužiteljka koja je primila Boljevićevu krivičnu prijavu sprovodila je i sve druge dokazne radnje u ovom slučaju, uključujući i identifikaciju osumnjičenih.

3.2.6.3.4. Učestvovanje žrtve u istrazi

Nakon što je državna tužiteljka naredila medicinsko vještačenje, i ono sprovedeno istog dana, Boljevićev advokat tri nedjelje od tog trenutka nije mogao da izvrši uvid u spise predmeta, jer je državna tužiteljka bila na odmoru, što ukazuje na to da u ovom periodu, ključnom za efikasno prikupljanje dokaza, dalje istražne radnje nijesu sprovedene, a ni adekvatno zastupanje oštećenog nije omogućeno.

3.2.6.3.5. Zaključak

Mada je prva reakcija državne tužiteljke bila brza, jer je medicinsko vještačenje povreda naredila istog dana kada je primila prijavu, ostale dokazne radnje, počev od ispitivanja oštećenog, sprovedene su s neobjašnjivo velikim odlaganjima, a neke razumne mjere, kao što je pribavljanje snimaka iz CB Podgorica ili psihološko-psihijatrijsko vještačenje, nikada nijesu preduzete. Nakon što su policijski službenici koje je Boljević optužio za zlostavljanje identifikovani u junu 2021, oni su nastavili da rade jer u narednih pola godine nije pokrenuta istraga koja bi predstavljala osnov za njihovu suspenziju. Zbog toga, zabrinjavaju tvrdnje Boljevića da je u međuvremenu imao

¹⁷⁷ Mišljenje Ombudsmana br. 01-448/20-7, od 20. 11. 2020. godine.

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Navodi iz Boljevićeve prijave ukazuju na to da uskraćivanje prava na advokata nije bilo jedina povreda odredaba iz čl. 259 ZKP, kojim je regulisano prikupljanje obavještenja od građana. Te odredbe kažu da se radi prikupljanja obavještenja prinudno može dovesti lice koje se nije odazvalo pozivu samo ako je u pozivu na to bilo upozoreno (st. 1) i da prikupljanje obavještenja može trajati najduže šest sati (st. 2), a Boljević navodi da ga je policija zadržala punih 14 sati. U istom članu kaže se i da se obavještenja od građana ne smiju prikupljati prinudno niti uz obmanu ili iscrpljivanje, te da policija mora poštovati ličnost i dostojanstvo građana (st. 3).

uznemiravajuće susrete sa policijskim službenicima, koje je mogao tumačiti samo kao nastojanje da se zastraši zbog prijave policijskog zlostavljanja. Iako istraga u dosadašnjem toku nije zadovoljavala sve kriterijume potrebne da bi se mogla smatrati djelotvornom, najprije one koji se odnose na hitnost u postupanju i temeljitost, u martu 2022. je ipak podnijet optužni predlog protiv petorice policijskih službenika, koji je nakon više odlaganja potvrđen, zbog čega postoji mogućnost da odgovorni za zlostavljanje Boljevića odgovaraju u skladu sa zakonom.

3.2.6.4. Djelotvornost istrage prijave zlostavljanja Benjamina Mugoše

3.2.6.4.1. Hitnost i blagovremenost

Benjamin Mugoša je državnoj tužiteljki Snežani Šišević prijavio zlostavljanje 28. 5. 2020. godine prilikom saslušanja u svojstvu osumnjičenog. Ona je odmah naložila sudskomedicinsko vještačenje njegovih tjelesnih povreda neposrednim pregledom, koji je izvršen istog dana.

U nalazu i mišljenju vještaka sudske medicine koji su tužilaštvu dostavljeni 9. 6. 2020. godine navedeno je da je Mugoša zadobio povrede u vidu krvnih podliva na glavi, u predjelu desnog oka i nosa, te nagnječenja i ogrebotina koje su mogle nastati uslijed udaraca pesnicama i obuvenim stopalom. Ipak, ista tužiteljka ga je u svojstvu svjedoka - oštećenog prvi put saslušala tek nakon više od tri mjeseca, 11. 9. 2020. godine, kada je naveo da je, između ostalog, mučen i elektrošokovima. Nakon njegovog saslušanja, zatraženo je da se obavi dopunsko sudskomedicinsko vještačenje kojim je 22. 10. 2020. godine potvrđeno da su zadobijene povrede mogle nastati na dan obavljanja pregleda 28. 5. 2020. godine ili dan - dva ranije, kao i da su mogle nastati uslijed udaraca bokserskim rukavicama, što sve odgovara Mugošinom svjedočenju.

Mugoša je u u svojoj izjavi od 11. 9. 2020. naveo da je, nakon pola sata od kako su ga policijski službenici vratili iz mračne prostorije u kojoj je zlostavljan u kancelariju na prvom spratu, tamo ušao inspektor V. L, a da je kasnije policijski službenik N. M. prilikom popunjavanja formulara za lice lišeno slobode evidentirao njegove povrede koje su bile uočljive. Tužiteljka je ova dva službenika saslušala tek poslije više od mjesec dana, 21. 10, odnosno tri mjeseca, 9. 12. 2020. godine. Ovoliko kašnjenje u istrazi ne može biti opravdano osim ako se, na primjer, svjedoci ili osumnjičeni nijesu nalazili na bolničkom liječenju ili van zemlje.

Dana 23. i 28. oktobra 2020. godine saslušana su, u svojstvu svjedoka, četiri policijska službenika koja su Mugošu privela u CB Podgorica, i tada je izvršeno prepoznavanje putem glasa. Mugoša je tada isključio mogućnost da su ga oni zlostavljali.

U narednom periodu, od skoro pet mjeseci, tačnije od 23. 12. 2020. godine, kada je saslušan policijski službenik S. P, koji je sačinio zapisnik nakon lišavanja slobode Mugoše, pa do 12. 5. 2021. godine, tužiteljka je saslušala doktoricu iz Hitne pomoći u Podgorici, medicinsku sestru i poligrafskog ispitivača. Nije saslušan nijedan drugi policijski službenik, iako je Mugoša saopštio da se za vrijeme njegovog boravka u CB na radnom mjestu nalazio i rukovodilac Stanice kriminalističke policije za suzbijanje krvnih delikata i nasilja u porodici, S. K, koji je o ovom događaju svjedočio tek nakon više od godinu dana. Kancelarija S. K. se nalazi na istom spratu na kojem je i kancelarija u koju je Mugoša sproveden po dolasku u CB i u koju je vraćen nakon što je bio zlostavljan, zbog čega je bilo logično da se odmah ispita i osoba za koju se opravdano može pretpostaviti da je vidjela ili znala ko je za vrijeme kritičnog događaja postupao sa Mugošom.

S. K. je saslušan 2. 8. 2021. godine, i to je poslednja dokazna radnja u predmetu do kraja te godine.

Državni tužilac je 2022. godine ispitao još 9 svjedoka. Tokom ispitivanja, 14. februara Benjamin Mugoša je prepoznao D. LJ. i označio ga kao osobu koja ga je zlostavljala 28. 5. 2020. da bi od njega iznudila iskaz.¹⁸⁰

Iako je medicinsko vještačenje tjelesnih povreda odmah izvršeno i ukazalo na to da se zlostavljanje dogodilo, za godinu i po dana nijesu bili saslušani ni identifikovani ni svi policijski službenici koji su na dan prijavljenog zlostavljanja bili nadležni za saslušanje Benjamina Mugoše ili su bili neposredno nadređeni onima koji su bili u neposrednom kontaktu sa njim.

3.2.6.4.2. Temeljnost

Državna tužiteljka je do kraja 2021. godine saslušala 13 svjedoka. Na osnovu podataka kojima raspolažemo nije poznato da je zatražila izuzimanje video snimaka iz prostorija CB Podgorica koji bi joj pomogli da utvrdi koji su policijski službenici, ili makar koliko njih, ušli u kancelariju na prvom spratu, izveli Mugošu iz nje i spustili ga liftom u mračnu prostoriju u kojoj je zlostavljan.¹⁸¹

Takođe, nije utvrđeno ko je sve od policijskih službenika bio zadužen za postupanje prema njemu. Prema izjavama ispitanih službenika, nikome od njih navodno nije poznato sa kim se Mugoša nalazio od trenutka njegovog dovođenja sa poligrafskog testiranja oko podneva do trenutka kada je inspektor V. L. popodne ušao u kancelariju u kojoj se nalazio. Napominjemo da pomenuti inspektor tvrdi da je na posao došao tek oko 15 časova, što znači da navodno niko u policijskoj stanici nije znao ko je prema Mugoši postupao u periodu od puna tri sata. Međutim, imajući u vidu uobičajenu policijsku dokumentaciju u vezi sa primjenom policijskih ovlašćenja, kakva je u slučaju oštećenog Jovana Grujičića pomogla da se identifikuje ko je prema njemu postupao prilikom kritičnog događaja, neobično je da državna tužiteljka od Policije ne zahtijeva da joj svu takvu dokumentaciju dostavi.

Iako je poslije Mugošinog saslušanja u svojstvu svjedoka – oštećenog u septembru 2020. bilo naređeno dopunsko vještačenje, ono nije podrazumijevalo novi pregled već se vještak izjašnjavao samo u pogledu detaljnijeg opisa navodnog zlostavljanja i ostao pri prvobitnom mišljenju da su povrede koje je konstatovao mogle nastati uslijed udaraca kakve je Mugoša opisao. Ni u prvobitnom ni u dopunskom vještačenju nema ni govora o tome da li su se na tijelu mogli uočiti tragovi elektrošokera. Iako je Mugoša navode o zlostavljanju elektrošokerima iznio tek više od tri mjeseca poslije incidenta, objašnjavajući da prvi put to nije uradio zbog straha, stresa i stanja šoka u kojem se nalazio, to ne znači da tragovi tada nijesu mogli postojati i da pregled nije trebalo izvršiti, jer se ispostavilo da su, na primjer, kod Grujičića i Boljevića oni bili vidljivi i poslije više od šest meseci, kada su ih evidentirali strani eksperti koje je angažovala HRA (ovi eksperti nijesu vještačili povrede Mugoše). Takođe, nikada nije vještačeno Mugošino psihološko stanje, što bi bilo u skladu sa Istanbulskim protokolom, pa i to ukazuje da istraga nije sprovedena temeljno.

3.2.6.4.3. Nezavisnost i nepristrasnost

Ista tužiteljka koja je Mugošu saslušavala u svojstvu osumnjičenog nastavila je da postupa i u predmetu u kojem je on oštećen policijskim zlostavljanjem.

Nezavisnost istrage je dovedena u pitanje. Iako je u jednom pogledu identifikaciju učinilaca državna tužiteljka nastojala da izvrši samostalno, lično saslušavajući policijske službenike i

¹⁸⁰ Do marta 2022, kada je završen rad na izvještaju, niko nije optužen.

¹⁸¹ U prostorijama CB Podgorica, Stanici kriminalističke policije za suzbijanje krvnih delikata i nasilja u porodici, u kancelarijama broj 115, 116 i 117, nije instaliran video nadzor, Rješenje Ministarstva unutrašnjih poslova 39 Br: UPI – 037/22-1280/3, *op.cit.*

pokušavajući prepoznavanje uz asistenciju oštećenog, druge istražne radnje samostalno nije sprovela. Nijesu pribavljeni ni video snimci iz CB Podgorica ni kompletna policijska dokumentacija o postupanju prema Mugoši, koja bi pokazala ko je bio zadužen za njega, mada je pitanje da li je takva dokumentacija uopšte sačinjena, kako propisi nalažu. U ovom trenutku izgleda da učinioci mogu biti identifikovani samo ako neko od njihovih kolega iz policije iznese dokaze protiv njih. U ovakvim predmetima vidi se koliko tužilaštvu nedostaje nezavisni organ koji bi mu asistirao kod prikupljanja materijalnih dokaza, pošto se ispostavilo da u tom pogledu gotovo potpuno zavisi od policije.¹⁸² Povrh toga, kada tužilaštvo, kao u ovom slučaju, propusti da od policije zatraži pojedinu relevantnu dokumentaciju a saslušanja oštećenog i drugih svjedoka, koji bi mogli biti i učinioci krivičnog djela, vrši s neobjašnjivo velikim odlaganjima, neminovno se javlja sumnja u nepristrasnost državne tužiteljke, odnosno u njenu spremnost da djelotvorno istraži prijavu o policijskom zlostavljanju.

3.2.6.4.4. Učestvovanje žrtve u istrazi

Oštećeni je, zajedno sa punomoćnikom, prisustvovao svakom saslušanju svjedoka koje je sprovedeno pred tužilaštvom, kada im je data mogućnost da postavljaju pitanja svjedocima. Mugoša se na kraju svjedočenja i izjašnjavao o tome da li prepozna nekog od policijskih službenika koji su davali izjavu i da li ih može označiti kao osobe koje su ga u maju 2020. godine zlostavljale. Iako psihološko stanje oštećenog nije vještačeno, ozbiljni navodi o mučenju, kako je to utvrđeno i kod Grujičića i kod Boljevića, mogu dovesti do stresnog poremećaja, zbog čega izlaganje žrtve neposrednom prepoznavanju osumnjičenih nije adekvatno i može dovesti do nove traumatizacije. Uzimajući u obzir i strah koji žrtva može osjećati zbog prisustva zlostavljača, bilo bi primjereno da se prepoznavanje i u slučaju Mugoše i u slučaju Grujičića vršilo u sobi za prepoznavanje, a ne u neposrednom prisustvu policijskih službenika.

3.2.6.4.5. Zaključak

Prva reakcija državne tužiteljke je bila brza, jer je medicinsko vještačenje povreda naredila istog dana kada je primila prijavu. Međutim, ostale dokazne radnje, počev od ispitivanja Benjamina Mugoše u svojstvu oštećenog, sprovedene su s prevelikim odlaganjima, dok do pribavljanja snimaka i kompletne dokumentacije iz CB Podgorica nikada nije ni došlo. Pored toga, izgleda da su prilikom medicinskog vještačenja zanemarene Mugošine tvrdnje o zlostavljanju elektrošokerima, jer se vještak ni u jednom trenutku nije izjasnio o tome ima li povreda koje bi mogle nastati uslijed korišćenja takvih sredstava. Nije bilo ni psihološko-psihijatrijskog vještačenja. Iako se još uvijek ne može otpisati mogućnost utvrđivanja relevantnih činjenica i odgovornosti osumnjičenih, istraga za sada ne zadovoljava kriterijume koji se odnose na hitnost u postupanju, temeljitost, pa i nezavisnost, dok se uključivanju navodne žrtve u istragu u pokušaju prepoznavanja trebalo pristupiti na drugačiji način, vodeći računa o tome da direktni kontakt sa mogućim učiniocima zlostavljanja može da proizvede strah i nove traume.

¹⁸² Komitet protiv torture je u svojim Zaključnim razmatranjima u odnosu na Crnu Goru iz 2022. godine preporučio Crnoj Gori da obezbjedi da se sve prijave mučenja i zlostavljanja hitno istraže na nepristrasan način od strane nezavisnog tijela, i da ne bude nikakve institucionalne povezanosti između istražitelja koji pripadaju tom tijelu i onih koji su osumnjičeni za takve radnje. Vidi *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, op.cit, 2022, tač. 19a.

3.2.7. Istraga zlostavljanja Predraga Radetića na terasi kafića u Budvi poslije protesta u junu 2020. godine

3.2.7.1. Navodi o zlostavljanju

Na terasi kafića u Budvi, dok je trajala policijska operacija, dvojica policijskih službenika su Predraga Radetića udarali nogama prvo, dok je sjedio, a zatim ležao na zemlji, pri čemu ga je svaki policajac udario bar po jednom, u predjelu leđa i u stomak.¹⁸³ To se može vidjeti na snimku koji je i danas dostupan javnosti.¹⁸⁴ Radetić je tvrdio da je, osim ovih udaraca, pretrpio i prskanje biber sprejom u oči i to potkrijepio nalazom oftamologa, dok o povredama svjedoče i objavljene fotografije.¹⁸⁵ Na snimku se ne vidi da je postojao neki razlog za takvu upotrebu sredstava prinude.

Prema navodima iz tužilaštva u Kotoru, reakcija policije bila je usmjerena na privođenje Radetića zbog krivičnog djela učestvovanje u grupi koja spriječiti službeno lice u vršenju službene radnje.

Nakon što je priveden tužiocu Radetić je prilikom saslušanja u svojstvu osumnjičenog izjavio da je u toku privođenja zadobio udarce od strane policije. Tužilac je na osnovu objavljenog video snimka na portalu „Vijesti“ i izjave Radetića, odmah formirao predmet na sopstvenu inicijativu.¹⁸⁶ Istog dana, 25. 6. je donio naredbu za vještačenje tjelesnih povreda Radetića i uputio dopis načelniku UP CB Budva, kako bi se identifikovali policijski službenici koji su izvršili ovo djelo i eventualno skinuli snimci video-nadzora u stanici policije UP CB Budva.

Tek u septembru 2020. godine Unutrašnja kontrola je konstatovala da postoji osnovana sumnja da su se u radnjama i postupanju policijskih službenika Stanice policije CB Budva N. R. i D. B. stekla obilježja krivičnog djela zlostavljanje iz čl. 166a st. 2 KZ i tada je predmet dostavila tužilaštvu.¹⁸⁷ I Savjet za građansku kontrolu rada policije je 25. 6. 2020. ukazao na disproportionalnu upotrebu sile i sredstava prinude.¹⁸⁸

Međutim, ODT u Kotoru nije smatralo da ima osnova sumnje da je u ovom slučaju izvršeno krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti, pa je predmet arhiviran, a Radetić je o tome obaviješten 22. 12. 2021. godine.¹⁸⁹

Nije jasno zašto je državni tužilac odlučio da nema mjesta krivičnom gonjenju odnosno da upotrebljena sila nije bila dovoljnog inteziteta da bi se stekla obilježja krivičnog djela, uprkos zaključcima Unutrašnje kontrole policije i snimku incidenta koji svjedoči o namjernom udaranju Radetića, i zašto mu je za takav zaključak trebalo skoro 18 mjeseci.

Ministar unutrašnjih poslova, Sergej Sekulović je, odgovarajući na poslaničko pitanje 27. 5. 2021, potvrdio da su u ovom predmetu pokrenuti disciplinski postupci protiv dva policijska službenika zbog sumnje da su izvršili zloupotrebu položaja ili prekoračenje ovlašćenja u službi. Oba

¹⁸³ Vidi i Apel IA i HRA „Dajmo šansu miru i razumu, obezbijediti poštovanje ljudskih prava neistomišljenika“: <https://www.hrraction.org/2020/06/26/apel-ia-i-hra-dajmo-sansu-miru-i-razumu-drzavni-sluzbenici-da-obezbijede-postovanje-ljudskih-prava-neistomisljenika/>; kao i medijske navode dostupne na: <https://www.atvbl.rs/vijesti/region/britanskom-profesoru-kojeg-je-pretukla-budvanska-policija-osteceni-bubrezima-1-7-2020>; <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/448195/tokom-haosa-u-budvi-policajci-tukli-preko-mjere>.

¹⁸⁴ Vidi snimak na: https://www.youtube.com/watch?v=oXQNB_DfliY.

¹⁸⁵ Vidi: <https://www.espreso.co.rs/svet/crna-gora/584745/pedja-radetic-bio-na-meti-milove-policije-brutalno-pretucen-u-budvi-ostecen-mu-je-vid-i-ima-problema-s-bubrezima>.

¹⁸⁶ Postupajući tužitelj Žarko Pajković.

¹⁸⁷ Odgovor Ministarstva unutrašnjih poslova od 27. 5. 2021. (br. 040/21-11464/2) na poslaničko pitanje M. Koprivice.

¹⁸⁸ Zaključak Savjeta: <http://www.kontrolapolicije.me/blog/zatra%C5%BEeno-utvr%C4%91ivanje-identiteta-policajaca-sa-snimka>.

¹⁸⁹ Odgovor Osnovnog državnog tužilaštva u Kotoru na upit HRA, dostavljen 2. 2. 2022, Tu. br. 1/22.

policijska službenika su disciplinski kažnjena novčanom kaznom od 20%, odnosno 30% zarade u periodu od dva mjeseca. Na ovakvo rješenje Disciplinske komisije uložena je žalba, pa se predmet na početku 2022. godine nalazio pred Upravnim sudom Crne Gore.

3.2.7.2. Zaključak

Državno tužilaštvo je procijenilo da namjerno šutiranje Radetića, koje je zahvaljujući objavljenom video snimku u junu 2020. bilo pod lupom crnogorske javnosti, ne treba da bude krivično procesuirano, iako je takva primjena sile nad njim od strane policije bila sasvim neopravdana. Pohvalno je što su oba policijska službenika u ovom predmetu snosila bar disciplinsku odgovornost zbog teže povrede službene dužnosti, zahvaljujući Unutrašnjoj kontroli policije koja je predmet dostavila direktoru Uprave policije u cilju pokretanja disciplinskih postupaka.

3.2.8. Istraga prijave zlostavljanja Stefana Kovača, jul 2020.

3.2.8.1. Navodi o zlostavljanju

Stefan Kovač je 9. 12. 2020. godine podnio krivičnu prijavu protiv više neidentifikovanih policijskih službenika navodeći da su vršili torturu nad njim 29. 7. 2020, nakon hapšenja, uglavnom da bi ga natjerali da otključa svoj kriptovani telefon.

ODT Podgorica je formiralo predmet Ktn.br. 257/20. Kovač je saslušan kod tužioca 29. 12. 2020. godine povodom svoje krivične prijave. Doveden je iz zatvora na saslušanje, gdje se nalazio u pritvoru.

Državnom tužiocu¹⁹⁰ je ispričao da je uhapšen na graničnom prelazu Crne Gore i Bosne i Hercegovine i sproveden u CB Nikšić, gdje su policajci u civilu, s fantomkama na glavama počeli da ga zlostavljaju, a zatim su ga sproveli u Podgoricu u vozilu BMW X5. Tokom vožnje mu je stavljena crna kesa na glavu. Prvo je odveden u šumu u blizini Podgorice, gdje su ga policajci navodno zlostavljali dva do tri sata. Tvrdi da su ga davili kesama, udarali otvorenim i zatvorenim pesnicama i pištoljem po glavi i prijetili mu da će ga optužiti za ubistvo jer „sada imaju njegov DNK i otiske“ na pištolju koji su mu prethodno stavljali u ruke. Njihov cilj je bio da saznaju šifre njegovog kriptovanog telefona. Nakon toga je sproveden u prostorije Specijalnog policijskog tima u City Mall-u oko 15h, gdje je zadržan do ponoći. Tvrdi da je tamo zlostavljan od strane šest do sedam inspektora koji su ga takođe davili, udarali mnogo puta otvorenom i zatvorenom pesnicama, udarali po potiljku rukama, stopalima, pištoljem, tupim predmetima, kao i u predjelu glave, rebara i nogu. Pod prijetnjom da će mu ubiti članove porodice, Kovač je potpisao službenu zabilješku, kojom je potvrdio da je dobrovoljno otključao kriptovani telefon.

Policijski službenici su ga takođe primoravali da sarađuje, i rekli su mu da čak iako on ne zna ko je odgovoran za jedno određeno ubistvo da to „izmisli“, a da će oni u zamjenu za to uništiti njegov dosije.

Pred državnim tužiocem je naveo i da su ga policijski službenici tokom vožnje snimali, i da su mu pokazivali video zapise na kojima se vidjelo kako zlostavljaju i druge osobe.

¹⁹⁰ Vukas Radonjić. Ktn. br. 257/20

Zlostavljanje od strane istog policijskog tima 2020. godine su prijavili i Srđan Vušurović (vidi 3.2.10), Nikola Drecun¹⁹¹, Goran Brajović¹⁹² i Uroš Vučinić¹⁹³, a u 2021. godini Mile Jovanović (vidi 3.2.11). Ovi drugi slučajevi nijesu istraženi.

U martu 2022. godine, Kovač je osuđen pred prvostepenim sudom za krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije s namjerom izvršenja ubistva.

3.2.8.2. Hitnost i blagovremenost

Državni tužilac je saslušao Stefana Kovača u svojstvu svjedoka 29. 12. 2020. godine, 20 dana nakon što je njegov avokat podnio krivičnu prijavu. U narednih godinu dana sproveo je još samo tri istražne radnje u postupku.

Zatražio je kopiju medicinskog kartona Kovača iz UIKS, koja mu je dostavljena 29. 1. 2021. Takođe je zatražio izjašnjenje ljekara Kliničkog centra CG, Urgentnog centra, da je Stefan Kovač tamo pregledan 29. 7. 2020. i nalaz i mišljenje sudskomedicinskog vještaka nakon vještačenja medicinske dokumentacije, koje mu je dostavljeno 26. 4. 2021. godine.¹⁹⁴

Standard hitnosti nije zadovoljen jer nijedan svjedok nije saslušan, niti su izuzeti video snimci iz prostorija CB Nikšić ni iz prostorija Specijalnog policijskog tima. Zbog protoka vremena, video snimci više nijesu dostupni.

3.2.8.3. Temeljnost

Kako nijedna od pomenutih dokaznih radnji ne samo što nije sprovedena hitno, već nije sprovedena uopšte, ova istraga nije zadovoljila ni minimum da bi se mogla smatrati temeljnom.

Državni tužilac nije naložio vještačenje tjelesnih povreda Stefana Kovača, već samo vještačenje postojeće medicinske dokumentacije. Takvim vještačenjem je evidentirano nekoliko modrica, oguljotina i ogrebotina, i zaključeno je da su one mogle nastati uslijed udaraca pesnicama i grebanjem.

Evidentirano je i da je Kovač imao povredu vrata „od pada“, ali se vještak nije izjasnio o mogućem uzroku, iako je Kovač naglasio da je u potiljačnom dijelu zadobio veliki broj udaraca i da su ga policajci pustili da padne na glavu.

Državni tužilac je propustio da postavi pitanje o vremenu nastanka opisanih povreda, tačnije propustio je da zatraži izjašnjenje vještaka o tome da li su navedene povrede mogle nastati 29. 7. 2020. godine, na dan Kovačevog hapšenja.

Uprkos ovim nedostacima, dopunsko vještačenje kao ni psihološko vještačenje, nikada nije zatraženo.

¹⁹¹ Drecun: Mučili su me da lažno optužim osumnjičene za napad na Oliveru Lakić, portal *Vijesti*, 17. 7. 2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/451987/drecun-mucili-su-me-da-lazno-optuzim-osumnjicene-za-napad-na-oliveru-lakic>.

¹⁹² Bazne stanice pokazale da je Brajović bio u blizini graničnog prelaza, *Pobjeda*, 12.11.2021.

<https://www.pobjeda.me/clanak/bazne-stanice-pokazale-da-je-brajovic-bio-u-blizini-granicnog-prelaza-2>.

¹⁹³ Skinuli su me golog i držali mi pištolj uperen u glavu, *Dan*, 14. 12. 2020.

<https://old.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Hronika&datum=2020-12-14&clanak=771714>.

¹⁹⁴ Do kraja rada na ovom izvještaju, dalje radnje nijesu sprovedene.

3.2.8.4. Zaključak

Državno tužilaštvo je, za više od godinu dana, preduzelo samo dvije dokazne radnje, od kojih jedna - sudskomedicinsko vještačenje - nije sprovedena ni hitno ni temeljno. Ovakvo djelovanje državnog tužioca ukazuje na nedostatak namjere da se u ovom slučaju sprovede djelotvorna istraga, jer dokazi koji bi morali da omoguće identifikaciju počinitelja nijesu pribavljeni.

3.2.9. Istraga zlostavljanja I. Đ. u Danilovgradu 25. 11. 2020. godine

3.2.9.1. Navodi o zlostavljanju

I. Đ. je 25. 11. 2020. pristupio u prostorije OB Danilovgrad jer je saznao da ga policija traži u vezi s ubistvom jedne osobe. On je negirao izvršenje tog krivičnog djela, za koje će kasnije i biti optužena druga osoba. Tom prilikom je, kako navodi, fizički napadnut od strane načelnika OB Danilovgrad.¹⁹⁵

Zadržan je u policiji i istog dana potpisao je zapisnik o obavještenju prikupljenom od građanina u kojem se navodi i da su ga policijski službenici odveli u hitnu pomoć u Danilovgradu radi konstatovanja povreda koje je zadobio po licu, rukama i tijelu u vidu ogrebotina, te da ih je zadobio tokom bjekstva, odnosno prolaska kroz žbunje i drugo rastinje prilikom kretanja po brdu. Kasnije će, u pritužbi Ombudsmanu, tvrditi da ljekarka koja ga je tada pregledala nije htjela da mu dozvoli da primi terapiju koju uzima duže vrijeme i da je u svom izvještaju navela „neistinite i neproverene činjenice“ da su povrede koje je imao po tijelu nastale prije njegovog dolaska u policiju.¹⁹⁶

Idućeg dana, 26. 11. 2020, izveden je pred ODT u Podgorici. Već tada državna tužiteljka Biljana Medenica je naredila da se izvrši njegov sudsko-medicinski pregled i po službenoj dužnosti je formirala predmet da bi se utvrdilo da li je protiv njega izvršeno krivično djelo mučenje ili zlostavljanje. Pregled je pokazao da je I. Đ. imao povrede koje su mogle nastati grebanjem o granje, šiblje ili drugo rastinje, ali i povrede koje su mogle nastati udarcima i grebanjem, čupanjem ili povlačenjem, od kojih su najupečatljivije krvni podliv kapka jednog oka i oguljotina u predjelu jagodice.¹⁹⁷

Dan kasnije, 27. 11. 2020, otac I. Đ. je Ombudsmanu prijavio da je njegov sin zlostavljan u policiji. Istog dana predstavnici Ombudsmana su ga obišli u prostorijama za zadržavanje i vidjeli da ima veliki podliv oko jednog oka. Tada je rekao da se povredio tako što se udario vratima prostorije za zadržavanje.

Međutim, predstavnicima Ombudsmana nije bilo omogućeno da ga bez odlaganja vide i razgovaraju sa njim, a dok su čekali da im to bude omogućeno, u dio zgrade u kojem su prostorije za zadržavanje ušao je službenik policije u uniformi i tamo ostao zaključan neko vrijeme. Kada je taj službenik izišao odatle, predstavnici Ombudsmana su stigli do I. Đ, koji im je rekao da nije saglasan da postupaju u njegovom slučaju, mada im se požalio zbog uskraćivanja nekih procesnih prava. Ipak, kasnije, kada više nije bio u rukama policije, I. Đ. je Ombudsmanu rekao da je bio zlostavljan i dao je saglasnost za postupanje.

¹⁹⁵ „Ispituju da li je Đurović zlostavljan u policiji“, *portal Vijesti*, 29. 11. 2020. godine: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/490389/ispituju-da-li-je-djurovic-zlostavljan-u-policiji>. Mišljenje Ombudsmana br. 01-976/20-17, od 4. 5. 2021. godine.

¹⁹⁶ Ibid, str. 1.

¹⁹⁷ Ibid, str. 3.

Konačno, poslije 28. 12. 2020, kada je dobio pritužbu punomoćnika I. Đ, Ombudsman je od Službe za informaciono komunikacione tehnologije MUP, bezbjednost i sistem tehničkog nadzora tražio snimke sa nadzornih kamera koje pokrivaju ulaz u OB Danilovgrad, ali ih nije dobio, uz obrazloženje da se čuvaju „okvirno oko 40 dana“ i da se traženi video materijal ne nalazi u arhivi sistema.

3.2.9.2. Hitnost i blagovremenost

Iako je pohvalno što je državna tužiteljka predmet oformila po službenoj dužnosti, čim je vidjela I. Đ, i odmah naložila sudsko-medicinski pregled, nije poznato da li su odmah ili bilo kada kasnije u okviru te istrage preduzete i druge mjere potrebne da bi se utvrdilo da li je on bio žrtva zlostavljanja.

Ombudsman je u svom mišljenju 4. 5. 2021. preporučio policiji da utvrdi identitet policijskih službenika koji su prekoračili ovlašćenja prema I. Đ, ali ne znamo da li je on ostao nepoznat i ODT-u u Podgorici.

3.2.9.3. Učešće žrtve u istrazi

Veliki problem u ovom predmetu je to što su oštećeni i njegova punomoćnica isključeni iz istrage. Naime, punomoćnica I. Đ. je HRA saopštila da ne zna u kojoj je fazi postupak. Prema podacima koje smo dobili od nje, za ovaj predmet je tokom 2021. bila je zadužena tužiteljka Osnovnog državnog tužilaštva u Podgorici, Biljana Medenica, koja je dugo bila odsutna, iz zdravstvenog razloga, a onda je tužilaštvo predmet dodijelilo drugom tužiocu. Navodi da je više puta zahtjevala uvid u spise predmeta, kao i da bude obavještena o planiranim dokaznim radnjama, ali odgovor nikada nije dobila. Takođe, ni oštećeni I. Đ, kao ni ona, nikada nije bio obavješten o bilo kojoj eventualno preduzetoj dokaznoj radnji. Kaže da se čak morala obraćati prvo molbom, a onda urgencijom novom rukovodiocu ODT u Podgorici da bi uopšte saznala kojem tužiocu je predmet dodijeljen na postupanje.

3.2.9.4. Zaključak

Iako ne raspolazemo mnogim relevantnim podacima o ovom slučaju – prije svega, ne znamo koje dokaze je tužilaštvo prikupilo ili probalo da prikupi – nameće se zaključak da je do sada bar moralo da obavještava oštećenog o onome što je uradilo, a razumno je očekivati i da poslije više od godinu dana otkad je formiralo predmet podnese optužni predlog ili zaključi da nema dovoljno dokaza za krivično gonjenje.

3.2.10. Istraga prijave zlostavljanja Srđana Vušurovića u decembru 2020. godine

3.2.10.1. Navodi o zlostavljanju

Srđan Vušurović je uhapšen u Podgorici 2. 12. 2020. godine zbog sumnje da je planirao atentat na jednu osobu. Lišen je slobode oko 12:45h, kada ga je presreo inspektor Sektora za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije (SBPOKK) u civilu, nakon čega je pozvao kolege da ga preuzmu. Prema podacima do kojih je došao Ombudsman, do preuzimanja je došlo nakon petnaestak minuta, tačnije oko 13h. Vušurović tvrdi da su mu maskirani policajci koji su ga preuzeli BMW X5 vozilom odmah stavili crnu kesu na glavu, da su ga tokom vožnje udarali, stiskali kesu na glavi, i da su ga, kada su stigli na nepoznato odredište, izveli iz vozila, naredili mu da legne, sipali mu vodu u usta na silu, zbog čega je počeo da se guši, pri čemu su ga držali za noge i ruke.

Na kraju su ga, navodi, opet ubacili u vozilo i vodili na drugu lokaciju, gdje su mu stavljali ogrlicu sa strujom koju su povremeno puštali daljinskim upravljačem, sve vrijeme ga tjerajući da prizna izvršenje krivičnog djela.¹⁹⁸

Od trenutka kada je Vušurović preuzet od strane inspektora SBPOKK do trenutka kada je predat dežurnoj službi u CB Podgorica prošlo je čak 11 sati. Iz mišljenja Ombudsmana saznajemo da je u tom periodu došlo i do pretresanja stana Vušurovića, koje je trajalo svega sat i 20 minuta, pa se postavlja pitanje šta su pripadnici SBPOKK radili sa njim preostalih devet i po sati? Inspektori su objasnili da ih je Vušurović tokom vožnje pogrešno navodio do stana u kom je bio smješten u Podgorici i da je vožnja zbog toga dugo trajala, što je državni tužilac prihvatio bez ikakvog daljeg provjeravanja. Nakon pretresa stana, Vušurović je odveden u službene prostorije SBPOKK, a zatim predat službeniku u CB Podgorica.

U zapisniku o obezbjeđenju lica lišenih slobode, policijski službenik koji je Vušurovića preuzeo od službenika SBPOKK konstatovao je povrede na njemu u vidu crvenila oko oba ručna zgloba, crvenila i otoka ispod očiju, i otoka iza lijevog uva. Iste povrede je konstatovao i drugi dežurni službenik CB Podgorica sledećeg dana, kao i Ombudsman tokom njegove posjete između 4. i 8. decembra.

Vušurović je 3. 12. 2020. godine u 17h sproveden do državnog tužioca, kome je i prijavio zlostavljanje. Oko 22h je odveden u urgentni blok Kliničkog centra radi ljekarskog pregleda. On do državnog tužioca nije doveden u zakonskom roku, jer je od momenta njegovog faktičkog lišavanja slobode, do koga je prema Ombudsmanu došlo oko 13h, kada ga je inspektor presreo, pa do trenutka kada je sproveden kod tužioca prošlo 28 časova, dok ZKP (čl. 264) zahtijeva sprovođenje u roku od 24 časa od trenutka lišavanja slobode ili puštanje na slobodu.

Krivična prijava sa navodima o mučenju i zlostavljanju je podnijeta 4. 12. 2020. godine protiv NN lica, i istog dana je naloženo vještačenje tjelesnih povreda neposrednim pregledom.

Sudski vještak medicinske struke u svom nalazu i mišljenju od 8. 12. 2020. godine naveo je da je kod Vušurovića uočio povrede u očnom i potiljačnom predjelu, te predjelu desne butine, koje su mogle nastati uslijed udarca, moguće pesnicom ili dlanom, istovremeno izazivajući grebanje noktom ili pak uslijed pada i udara o tvrdu i neravnu podlogu ako je ta mogućnost postojala. Zadobijene povrede su kvalifikovane kao laka tjelesna povreda i mogle su nastati u periodu od 3 dana unazad u odnosu na vrijeme obavljenog pregleda u Urgentnom centru, 3. 12. 2020. godine. U nalazu se još navode i ogrebotine u predjelu oba ručna zgloba, koje su mogle nastati stezanjem tih predjela sredstvima za vezivanje – „liscama“, a kvalifikovane su kao laka tjelesna povreda. Iz nalaza se ne vidi da je pregledan vratni dio, da bi se provjerile tvrdnje o upotrebi elektošokera ili ogrlice u tom predjelu, u skladu sa iskazom oštećenog.

3.2.10.2. Hitnost i blagovremenost

Medicinska dokumentacija je pribavljena blagovremeno, u roku od 24 časa, a pohvalno je i to što je policijski službenik koji je preuzeo Vušurovića u CB Podgorica te povrede evidentirao odmah po njegovom preuzimanju u noći između 2. i 3. decembra.

Vušurović je 3. decembra u 17h izveden pred državnog tužioca na saslušanje, a tek u 22h sproveden u Urgentni centar zbog medicinskog pregleda. Period od pet sati koji je prethodio upućivanju na pregled eventualno potkrijepljuje tvrdnje da je tek na insistiranje advokata odveden u Urgentni centar, a ne na osnovu inicijative tužioca, koji je morao primjetiti makar njegove povrede u predjelu glave.

¹⁹⁸ Mišljenje Ombudsmana br. 01-999/20-6 od 25. 5. 2021. godine.

Vještačenje je naloženo tek poslije podnošenja krivične prijave 4. decembra, a ne odmah nakon što su navodi o zlostavljanju iznijeti pred državnog tužioca, iako nije potrebno da je tvrdnja o zlostavljanju iznijeta i u formi krivične prijave da bi se sproveda hitna istraga, već je dovoljno da nadležni državni organ sazna za ozbiljnu tvrdnju da je neko bio zlostavljan.¹⁹⁹ Navodi Vušurovića o zlostavljanju, potkrijepljeni vidljivim povredama prilikom njegovog privođenja i prilikom izvođenja pred državnog tužioca predstavljaju ozbiljnu tvrdnju koja je zahtijevala hitnu reakciju.

3.2.10.3. Temeljnost

Osnovni državni tužilac je saslušao Vušurovića i tri službenika koja su učestvovala u njegovom hapšenju, inspektora koji ga je presreo i dva službenika koji su ga preuzeli, dok je od Specijalnog državnog tužilaštva pribavljen zapisnik o saslušanju još jednog svjedoka. Pored toga, pribavljen je nalaz sudskog vještaka medicinske struke od 8. 12. 2020. godine. Nije poznato da li su pribavljeni pojedinačni izvještaji policijskih službenika o primjeni sredstava prinude.

Iako Vušurović navodi da su pretresanju njegovog stana prisustvovala dva svjedoka, nije poznato da li je tužilaštvo ova dva svjedoka saslušalo da bi utvrdilo da li su u tom trenutku na tijelu Vušurovića postojale povrede i u kakvom se on stanju nalazio.

Takođe, iz izjave Vušurovića se vidi da se u službenom vozilu nalazio sa još „četiri maskirana službenika“, međutim tužilac je saslušao samo trojicu inspektora, uključujući inspektora u civilu koji ga je samo predao kolegama. To navodi na zaključak da tužilac nije detaljno pristupio identifikaciji svih potencijalnih osumnjičenih i njihovom saslušavanju.

Iz mišljenja Ombudsmana se saznaje da je vožnja od trenutka privođenja Vušurovića do početka pretresa njegovog stana trajala 6 sati, međutim nije poznato da je tužilaštvo tražilo izuzimanje snimaka sa bilo kog video nadzora u gradu, koji bi potvrdio da su se službenici zaista toga dana nalazili na lokacijama koje su naznačili kao one koje su sa Vušurovićem obilazili.

Tužilaštvo je odbacilo krivičnu prijavu, s obrazloženjem da su povrede kod Vušurovića mogle nastati u periodu od tri dana prije nego što je on sproveden u Urgentni centar, pa tako „i prije privođenja“, iako nijesu postojali nikakvi dokazi o tome da su povrede nastale prije privođenja.

Vušurovićev advokat tvrdi da je policijski službenik koji je učestvovao u hapšenju na saslušanju pred specijalnim državnim tužiocem istakao da na Vušuroviću prilikom hapšenja nije uočio nikakve povrede. Na zapisnik o ovom saslušanju stavljena je oznaka tajnosti, zbog čega on u postupku po prijavi Vušurovića nije razmatran, a predstavlja važan dokaz o njegovom povrijeđivanju nakon privođenja.

3.2.10.4. Nezavisnost i nepristrasnost

Tužilaštvo ni u jednom trenutku nije kritički sagledalo iskaze inspektora koji su preuzeli Vušurovića, a koji su tvrdili da nijesu upotrebljavali silu prema njemu već im je nekritično poklonilo potpuno povjerenje, dok je za navode o zlostavljanju konstatovalo da se samo temelje na „iskazu oštećenog“, što nije istina, jer je i medicinski nalaz utvrdio povrede na njegovom tijelu koje su mogle nastati uslijed udaraca u vremenskom periodu koji je obuhvatao vrijeme lišavanja slobode.

¹⁹⁹ Hajnal protiv Srbije, predstavka br. 36937/06, st. 94–99.

3.2.10.5. Zaključak

U ovom slučaju je državno tužilaštvo odbacilo krivičnu prijavu Vušurovića prije nego što je sprovedo djelotvornu, tj. temeljnu istragu, iako je postojalo dovoljno dokaza za sumnju da je do zlostavljanja došlo, jer inspektori nijesu ponudili uvjerljivo objašnjenje šta su radili sa njim čak šest časova prije nego što su počeli sa pretresom njegovog stana, i to u periodu u kojem je on, prema nalazu vještaka, mogao zadobiti vidljive povrede. Takođe, tužilaštvo nije pristupilo kritički i obazrivo iskazima policijskih službenika, već im je dalo veći značaj u odnosu na iskaz oštećenog, iako je taj iskaz bio potkrijepljen medicinskom dokumentacijom.

3.2.11. Istraga prijave zlostavljanja Mila Jovanovića u januaru 2021. godine

3.2.11.1. Navodi o zlostavljanju

Mile Jovanović je 22. januara 2021. lišen slobode zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio krivična djela stvaranje kriminalne organizacije, teško ubistvo u pokušaju i nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija. 25. januara 2021. godine je stavljen u pritvor.²⁰⁰

Ubrzo poslije njegovog hapšenja, njegova braniteljka u krivičnom postupku je podnijela krivičnu prijavu zbog krivičnog djela mučenja, protiv nepoznatog učinioca.²⁰¹

Jovanović je, u izjavi koju je dao pred državnim tužilaštvom, ispričao da je 22. januara u 6 sati ujutru policija ušla u iznajmljeni stan u Tivtu i izvršila pretres. Tvrdi da nije pružao nikakav otpor ali je odmah oboren na pod i više maskiranih policajaca (sa fantomkama na glavi) ga je udaralo pesnicama po leđima. Tom prilikom je zadobio povredu nosa. Poslije izvjesnog vremena je, kaže, prebačen u drugu prostoriju u kojoj se maltretiranje nastavilo – tada gaženjem čizmama po nogama i rukama i udarcima po genitalijama i u predjelu rebara. Sve ovo se odvijalo između 6h i 9.30h. Zatim je, navodi, prebačen u Podgoricu, u prostorije policije u City mall-u, gdje se zlostavljanje nastavilo. U svojoj izjavi detaljno je opisao policijskog službenika koji ga je tamo udarao pesnicama u predjelu potiljka. Poslije toga je prebačen u prostoriju u kojoj su ga trojica inspektora ispitivali u vezi djela zbog kojeg je uhapšen. Ubrzo zatim ga je inspektor za kojeg misli da se preziva A. počeo šamarati po licu, što mu je ponovo povrijedilo nos. Naveo je i da je policijski službenik koji ga je prethodno zlostavljao u drugoj prostoriji nastavio to da radi i ovdje – serijom udaraca u grudi i pleksus. Nije se izjasnio o tačnom vremenskom trajanju prebijanja, ali zna da je u 17h potpisao dokument kojim se konstatuje da je lišen slobode.

Kada je sutradan, 23. 1. 2021, trebalo da da izjavu u postupku u kojem je okrivljeni, Jovanović je izjavio da to ne može da učini zbog prethodne torture, poslije čega je tužilac prekinuo saslušanje i uputio ga lekaru. Pregledan je istog dana u Kliničkom centru Crne Gore u Podgorici i tada je konstatovano da je povrede zadobio prilikom hapšenja.

Ponovo je pregledan 25. 1. 2021, pošto je stigao u pritvor, kada su povrede ponovo evidentirane.

Kasnije je, 2. juna 2021, i vještak konstatovao da su sve prethodno zabilježene povrede lake i da su mogle nastati 22. januara 2021. godine, kako je Jovanović tvrdio.

3.2.11.2. Hitnost i blagovremenost

M. Jovanović je u svojstvu oštećenog pred ODT u Podgorici saslušan tek 14. 4. 2021, skoro tri mjeseca poslije podnošenja prijave zbog mučenja.

²⁰⁰ Za policiju heroji, za uhapšenog mučitelji, *portal Vijesti*, 20.2.2021.

²⁰¹ Postupajuća tužiteljka Ivana Vuksanović.

Državno tužilaštvo do kraja 2021, nije identifikovalo policijske službenike koje je okrivio za zlostavljanje.

Državna tužiteljka je tek 23. 6. 2021. od Sektora za borbu protiv kriminala dopisom tražila da se izjasne o okolnostima ovog događaja i dostave video snimak iz svojih prostorija. Odgovoreno joj je 1. 7. 2021. i rečeno da poslije toliko vremena ne postoji pohranjen sadržaj snimaka sa video nadzora koji bi mogao dokazati šta se zaista dešavalo.

Sudsko-medicinsko vještačenje postojeće dokumentacije završeno je tek 2. 6. 2021. godine, suprotno Uputstvu VDT koje nalaže da se ono sprovede po hitnom postupku.

3.2.11.3. Temeljnost

Na prvom mjestu, državni tužilac u ovom slučaju nije postupio shodno Uputstvu VDT da se u ovakvim slučajevima preduzmu mjere i radnje u cilju postizanja hitne, nezavisne i djelotvorne istrage. Propusti su brojni i očigledni.

Prvo, iako je krivično djelo prijavljeno svega nekoliko sati poslije, državno tužilaštvo nije tada naložilo medicinsko vještačenje povreda, mada Jovanovića jeste uputilo na ljekarski pregled tokom kojeg su dokumentovane povrede.

Osim toga, kada je sa velikim zakašnjenjem naređeno vještačenje, ono je obuhvatilo samo dokumentaciju.

Potpuno je nevjerovatno da osumnjičeni nijesu mogli biti identifikovani. Inspektori koji su ispitali M. Jovanovića nijesu bili maskirani i on bi ih mogao prepoznati, ali nije bilo ni pokušaja da se izvrši prepoznavanje. Osim toga, policijska dokumentacija bi morala da pokaže ko je prema njemu postupao. Na kraju, tokom davanja svoje izjave u aprilu 2021. godine M. Jovanović je naveo i prezimena dvojice inspektora koji su prisustvovali događaju (jednom od njih čak i ime), a tužiteljka Ivana Vuksanović ih narednih osam mjeseci nije ni saslušala.

Nije bilo pokušaja da se pribave snimci sa kamera u blizini iznajmljenog stana oštećenog, koji bi eventualno pomogli identifikaciji policijskih službenika koji su ga privodili.

Konačno, Sektor za borbu protiv kriminala je odbio da državnoj tužiteljki dostavi spisak lica koja su 22. 1. 2021. postupala u odnosu na Jovanovića, sa objašnjenjem da su se konsultovali sa Specijalnim državnim tužiocem Sašom Čadenovićem, koji je zadužen za predmet u kojem je Jovanović okrivljeni, i da se on izjasnio da, s obzirom na to da je u tom predmetu određen stepen tajnosti, državna tužiteljka za sve potrebne informacije treba da se obrati njemu. Iako je državna tužiteljka nakon toga tražila spisak od specijalnog tužioca, do kraja 2021. godine ga nije dobila.

Čak i kada je u nekom predmetu određen stepen tajnosti, time policijski službenici koji postupaju u tom postupku ne mogu steći imunitet od krivičnog gonjenja za krivična djela koja izvrše radeći na tom predmetu.

3.2.11.4. Nezavisnost i nepristrasnost

Očigledno je da i u ovom postupku državna tužiteljka zavisi od saradnje policije, čiji su pripadnici osumnjičeni, a sama ne pokazuje volju da istragu vodi nezavisno i da prijavu o zlostavljanju ispita nepristrasno. Da je drugačije, u odsustvu dokaza iz policijskih evidencija i s video kamera,

pokušala bi da izvrši bar prepoznavanje, jer je oštećeni vidio učinioce, dvojici je naveo čak i prezimena.

3.2.11.5. Zaključak

Mada državno tužilaštvo u ovom slučaju jeste preduzelo nekoliko radnji, njegovo djelovanje je u cjelosti takvo da ne stvara čak ni privid namjere da se sprovede djelotvorna istraga. Nijedan mogući učinilac navodno nije poznat tužilaštvu, a dokazi koji bi morali da omoguće identifikaciju sigurno postoje i mogli bi se obezbijediti.

3.2.12. Istraga prijave zlostavljanja Jovana Đurovića u Baru u julu 2021. godine

3.2.12.1. Navodi o zlostavljanju

Jovan Đurović je 12. 7. 2021. rukovodiocu ODT u Baru prijavio da su ga 9. 7. 2021. godine policijski službenici u svojim prostorijama šamarali, vrijeđali, omalovažavali, tukli, mučili kako bi od njega iznudili informacije o tome gdje je službena policijska značka jednog službenika MUP Srbije, koji je u Baru boravio kao turista.²⁰²

Naveo je da su mu stavili pancir i tukli ga preko njega kako bi umanjili mogućnost da nastanu modrice; da su mu stavljali šlem na glavu i da ga je onda policajac R. (naveo je njegovo prezime) po šlemu udarao drvenom letvom, uslijed čega je izgubio svijest; da su ga polivali vodom kako bi ga probudili, uz kontinuirano ispitivanje o tome gdje je značka. Kazao je da je više puta padao od udaraca da bi ga oni podizali i ledom rashlađivali kako se ne bi onesvijestio. Rekao je i da je iznuđivanje iskaza trajalo bar dva sata, ali ga nijesu neprestano tukli već su pravili pauze u kojim su ga ispitivali.

Đurović je ispričao i da su policijski službenici u jednom trenutku napustili prostoriju i prešli u drugu, gdje je, koliko je njemu poznato, bio njegov prijatelj. Kad su se vratili, rekli su mu da je njegov drug sve priznao, da sutra treba da donesu značku i da znaju šta ih čeka ako to ne urade.

Kad je izašao iz policije, Đurović je oko 10:50 krenuo do Doma zdravlja. Nedaleko odatle u susret mu je došao automobil iz kojeg su izašli policajac R. i njegov kolega. Uхватili su ga za ruke i sačekali da se pojavi kombi interventne policije u kojem su bila četiri uniformisana policajca. Ubacili su ga u vozilo i poslije desetak minuta zaustavili se na nekoj makadamskoj cesti, ponovo mu obukli pancir i R. ga je ponovo udarao pendrekom po grudima 7-8 puta.

U izvještaju ljekara specijaliste od 10. 7. se navodi da se Đurović žalio na bol u grudima i lijevoj nadlaktici, ali povrede nijesu evidentirane. U izvještaju ljekara specijaliste od 15. 7. 2021. je dijagnostifikovana vrtoglavica, na koju se Đurović žalio, i navedena je njegova izjava da je povredu zadobio od strane drugog lica, ali ljekar konstatuje da ne postoji medicinska dokumentacija koja to potvrđuje.

Osim tužilaštvu, Đurović je prijavu podnio i Unutrašnjoj kontroli policije, koja ga je 1. 11. 2021. obavijestila da nije pronašla dokaze koji potvrđuju njegovu pritužbu, ali da je izvještaj sa spisima predmeta dostavila ODT u Baru na dalji postupak i konačnu ocjenu o tome da li u radnjama četiri imenovana policijska službenika ima elemenata krivičnog djela zlostavljanje ili nekog drugog djela koje se goni po službenoj dužnosti.

²⁰² „Brutalna policijska tortura u CB Bar, grb Crne Gore doživjeli kao provokaciju: Nikšićanin od batina padao u nesvijest, koristili pancir da sakriju povrede!“, *Standard*, 13. 7. 2021.

Incidentom se bavio i Savjet za građansku kontrolu rada policije, koji je na osnovu priložene medicinske dokumentacije, fotografija i navoda Đurovića ocijenio da je došlo do prekoračenja policijskih ovlaštenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja.²⁰³

3.2.12.2. Hitnost i blagovremenost

Do 2022. godine saslušana su dvojica od trojice osumnjičenih. Treći osumnjičeni nije saslušan jer je, kako je objasnilo tužilaštvo, bio na stručnom usavršavanju van Bara. Iz tužilaštva još tvrde da će biti saslušan kad se vrati, a da će onda biti saslušan i oštećeni J. Đurović i biti naređeno potrebno vještačenje.²⁰⁴

Naravno, ničim se ne može opravdati to što oštećeni nije saslušan ni nakon pola godine od podnošenja prijave i što vještačenje nije sprovedeno. Uputstvo VDT jasno kaže da, kada postoje navodi o zlostavljanju, „tužilac treba da donese naredbu o angažovanju sudskog vještaka medicinske struke i preduzme sve mjere i radnje kako bi ovi navodi bili do kraja istraženi. Takav pristup treba preduzeti bez obzira na to da li osoba ima vidljive spoljašnje povrede ili ne“.²⁰⁵

Konačno, izostankom blagovremene reakcije osumnjičenima je ostavljena neograničena mogućnost da se međusobno dogovaraju o iskazima ili uništavaju dokaze.²⁰⁶

3.2.12.3. Temeljnost

Osim saslušanja dvojice osumnjičenih do kraja 2021, tužilaštvo nije preduzelo nijednu dokaznu radnju – nije naložilo vještačenje ili izuzimanje video snimaka iz prostorija CB Bar niti je tragalo za svjedocima, a moglo ih je biti. Uz to, iako je tužilaštvo od Unutrašnje kontrole policije dobilo izvještaj koji se odnosio na četiri službenika, a iz prijave osumnjičenog proističe da ih je bilo i više od tog broja, osumnjičenima smatra samo trojicu.

3.2.12.4. Nezavisnost i nepristrasnost

Formalno gledano, državno tužilaštvo je organ nezavisan od policije, ali ovdje ne pokazuje namjeru da postupa nezavisno i nepristrasno i ozbiljno ispita navode iz krivične prijave.

3.2.12.5. Učešće navodne žrtve u istrazi

Čak ni bazični, minimalni standard u pogledu učešća oštećenog u istrazi – taj da bude saslušan i da mu bude pružena prilika da predlaže dokaze – nije bio ispunjen u ovom slučaju ni šest mjeseci od podnošenja prijave.

3.2.12.6. Zaključak

Državno tužilaštvo se u ovom slučaju nije trudilo ni da stvori privid da postupa savjesno i objektivno i da namjerava da sprovede djelotvornu istragu. U prvih pola godine saslušana su samo dva osumnjičena, nije naloženo vještačenje povreda oštećenog, niti su saslušani oštećeni i osumnjičeni, a nijesu preduzete ni bilo koje druge dokazne radnje.

²⁰³ Zaključak Savjeta za građansku kontrolu rada policije od 21. 12. 2021, br: 43-21.

²⁰⁴ Rješenje Osnovnog državnog tužilaštva u Baru br. 1/22, od 4. 1. 2022.

²⁰⁵ Uputstvo opšteg karaktera Vrhovnog državnog tužilaštva, *op. cit.*

²⁰⁶ Do kraja rada na ovom izvještaju iz tužilaštva je potvrđeno da su u međuvremenu saslušani svi osumnjičeni i oštećeni kao svjedok. Poslata je naredba za dopunsko vještačenje, nakon čijeg prijema će tužilac donijeti odluku. Odgovor ODT u Baru od 2. 3. 2022. godine na zahtjev HRA za slobodan pristup informacijama.

3.2.13. Istraga prijave zlostavljanja vlasnika kafića na Cetinju u julu 2021. godine

3.2.13.1. Navodi o zlostavljanju

Ivan Roganović je 28. 7. 2021. prijavio da ga je istog dana u njegovom ugostiteljskom objektu, prilikom policijske kontrole, jedan od policijskih službenika nekoliko puta udario dok je ležao na podu. Mediji su objavili i snimak tog incidenta.²⁰⁷

Prijavu je podnio i policiji i tužilaštvu, u formi krivične prijave u vezi s postupanjem N. N. lica službenika Uprave policije. Uz prijavu je priložio i snimak sa video nadzora, na kojem se vidi kako ga jedan policijski službenik gura na zemlju i onda šutira prvo u predjelu butine, zatim u rebra, a onda donom po potiljku, da bi ga na kraju šutnuo i u predjelu ramena. Na snimku se vidi i da on nijednog trenutka ne pruža nikakav otpor i da po naređenju policajaca kleči prije nego što je oboren. Svi policajci na snimku su maskirani, nemaju identifikacione oznake i ne vide im se lica.²⁰⁸ Na snimku nema zvuka, ali je Roganović dodao da ga je policajac koji ga je udarao i vrijeđao.²⁰⁹

Savjet za građansku kontrolu rada policije je 29. 7. 2021. izdao saopštenje u kojem je naveo da je Roganović istakao da je nakon odlaska policije iz njegovog lokala otišao u Stanicu policije na Cetinju kako bi podnio prigovor na njihovo postupanje, te da je njegova pritužba primljena tek kada je pokazao video zapis, a da je prije toga bio upućen da pritužbu podnese u CB Podgorica, iako je obaveza policijskih službenika da zaprime svaku pritužbu bez obzira iz koje organizacione jedinice dolazi službenik na koga se ona odnosi.²¹⁰ Savjet je konstatovao da je očigledno došlo do prekomjerne upotrebe sile, mada se može dodati da je bila i očigledno neopravdana jer nije postojao nijedan razlog za upotrebu sredstava prinude.

Iz saopštenja Savjeta se vidi da je Roganović izjavio da su u njegovom lokalu od juna tri puta sprovedene „racije“ i da su i ranije policajci prema njemu neprofesionalno postupali. Savjet je upoznat i s time da su se policajci kod osoblja lokala raspitivali da li je video nadzor u funkciji i da su obustavili akciju kad su shvatili da su u prostoru pokrivenom kamerama.

Na kraju, Savjet je pozvao direktora Uprave policije da do okončanja daljih postupaka privremeno udalji iz službe policajca koji je prekoračio policijska ovlašćenja. Prema informacijama kojima raspolažemo, disciplinski postupak se još uvijek ne vodi, ali je V. V. suspendovan 19. 11, nakon što je optužni predlog protiv njega potvrđen.

Policijski službenik je nedugo zatim, 11. 1. 2022, prvostepeno osuđen na četiri mjeseca kućnog zatvora.

3.2.13.2. Hitnost i blagovremenost

Istog dana kada je Savjet za građansku kontrolu rada policije izdao saopštenje, Uprava policije je saopštila da je pokrenula interne procedure da bi utvrdila sve okolnosti ovog događaja.²¹¹

²⁰⁷ „Uznemirujuće: Policajac tokom racije gazi po glavi i udara Cetinjanina“, *portal Vijesti*, 29. 7. 2021. godine. Vidi i saopštenje HRA „Hitno obezbijediti identifikaciju maskiranih policijskih službenika vidljivim oznakama“.

²⁰⁸ Vidi snimak na: <https://www.youtube.com/watch?v=npVCiHfDClc>.

²⁰⁹ Podatak iz slike zapisnika o obavještenju prikupljenom od građanina (28. 7. 2021) objavljene u novinskom članku CdM, 29. 7. 2021: <https://m.cdm.me/hronika/uznemirujucevlasnik-cetinjskog-lokala-policajac-je-mene-tukao-tokom-racije-podnio-sam-prijavu/>.

²¹⁰ Saopštenje Savjeta za građansku kontrolu rada policije, od 29. 7. 2021: <http://www.kontrolapolicije.me/blog/prilikom-intervencije-na-cetinju-o-%C4%8Digledno-prekora%C4%8Dena-ovla%C5%A1%C4%87enja>.

²¹¹ Saopštenje Uprave policije od 29. 7. 2021, dostupno na linku: <https://www.gov.me/clanak/pokrenute-interne-procedure>, posljednji put ristupljeno na dan 8. 4. 2022.

Rukovodilac ODT Cetinje je 9. 8. 2021. saopštio da su u toku dokazne radnje u okviru izviđaja i da se zbog toga obratio svim nadležnim organizacionim jedinicama u Upravi policije radi utvrđivanja identiteta osumnjičenog, ali mu do tada traženi odgovori još nisu dostavljeni.²¹² Policija je dva dana kasnije, 11. 8, dostavila tužilaštvu podatke o identitetu policijskog službenika koji je udarao Roganovića.²¹³

Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije je 19. 8. 2021. godine utvrdilo da je policijski službenik V. V. nezakonito upotrijebio prinudu prema Roganoviću, čime je počinio težu povredu službene dužnosti. Izvještaj o izvršenoj kontroli je dostavljen direktoru Uprave policije, radi pokretanja disciplinskog postupka, i ODT Cetinje, zbog postojanja osnovane sumnje da su se u radnjama i postupanju policijskog službenika V.V. stekla obilježja krivičnog djela zlostavljanje.²¹⁴

ODT Cetinje je 22. 9. 2021. podnijelo optužni predlog protiv V. V. iz Podgorice kojim se tereti za krivično djelo zlostavljanje. Taj optužni predlog je potvrđen 16. 11. 2021. godine.

Prvo ročište pred OS na Cetinju je bilo zakazano za 9. 12. 2021, tada odloženo zbog bolesti advokata, ali je već 11. 1. 2022. održano i tada je V. V. osuđen na četiri mjeseca kućnog zatvora.

3.2.13.3. Temeljnost

Pošto je postojao video snimak incidenta, nije bilo potrebno posebno istraživati šta se desilo. Jedini izazov mogla je biti identifikacija osumnjičenog, jer niko od policijskih službenika nije imao svoje oznake, a bili su maskirani, ali je i taj problem otklonjen pošto se on sam prijavio.²¹⁵ Ministar policije je 12. 8. 2021. izjavio da je sam V. V. obavijestio starješine šta je uradio i da nije bilo pokušaja da se on prikrije,²¹⁶ mada se onda postavlja pitanje zašto državni tužilac podatak o identitetu nije imao ranije i da li bi događaj bio tako brzo rasvijetljen da nije bilo video snimka i medijskog interesovanja.

3.2.13.4. Nezavisnost i nepristrasnost

Iako se državni tužilac u pogledu identifikacije učinioca oslonio na policiju, čiji je osumnjičeni bio pripadnik, ispostavilo se da to ipak nije osujetilo istragu, kao što je bio slučaj u čitavom nizu incidenata u kojima su maskirani policajci zlostavljali građane.

3.2.13.5. Odgovarajuća sankcija

U trenutku pisanja ovog izvještaja presuda kojom je V. V. određena kazna od četiri mjeseca kućnog zatvora još uvijek nije pravosnažna, pa je preuranjeno zaključiti da li će postupak rezultirati odgovarajućom sankcijom. Osim toga, do ovog trenutka nismo imali uvid u obrazloženje prvostepene presude pa ne možemo znati koje je sve okolnosti sud uzeo u obzir kada je odredio kaznu. Osnovno državno tužilaštvo na Cetinju je uložilo žalbu na prvostepenu presudu jer smatra da je izrečena kazna blaga i umjesto kućnog, zahtijevalo je kaznu efektivnog zatvora, zbog čega se predmet sada nalazi pred Višim sudom u Podgorici.

²¹² Više o sadržini odgovora Duška Milanovića vidjeti u „Tužilaštvo optužuje policiju za opstrukciju: Podatke o batinašu ne daju ni tužiocu?“, *Vijesti*, 11. 8. 2021.

²¹³ „Policija dostavila cetinjskom tužilaštvu podatke o identitetu policajca koji je nogom gazio Roganovića“, *Vijesti*, 11. 8. 2021.

²¹⁴ „MUP: Policajac nezakonito upotrijebio prinudu prema Roganoviću“, *Vijesti*, 19. 8. 2021.

²¹⁵ Komitet protiv torture je u svojim Zaključnim razmatranjima u odnosu na Crnu Goru 2022. preporučio državi da obezbijedi djelotvornu primjenu Pravilnika o policijskoj uniformi, oznakama zvanja i naoružanja iz 2013. godine koji propisuje da svi uniformisani službenici policije (uključujući specijalne interventne jedinice) moraju da nose natpise s imenima ili identifikacione brojeve prilikom sprovođenja službenih radnji. Vidi, *Concluding observations on the third periodic report of Montenegro*, op.cit, 2022, tač. 19f.

²¹⁶ „Sekulović: Garantujem saradnju sa tužilaštvom“, *Vijesti*, 12. 8. 2021.

3.2.13.6. Zaključak

U ovom slučaju istragom je relativno brzo utvrđena odgovornost za zlostavljanje, pa ovaj slučaj predstavlja primjer istrage u kojoj je policija adekvatno sarađivala sa tužilaštvom. Ipak, ponovo je bilo naznaka da bi se postupak otežano odvijao da nije bilo video snimka (Roganović je naveo da policija na Cetinju nije htjela da primi njegovu prijavu sve dok nije pokazao snimak) i da učinilac sam nije priznao djelo.

4. Drugi državni organi koji ispituju prijave zlostavljanja

4.1. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

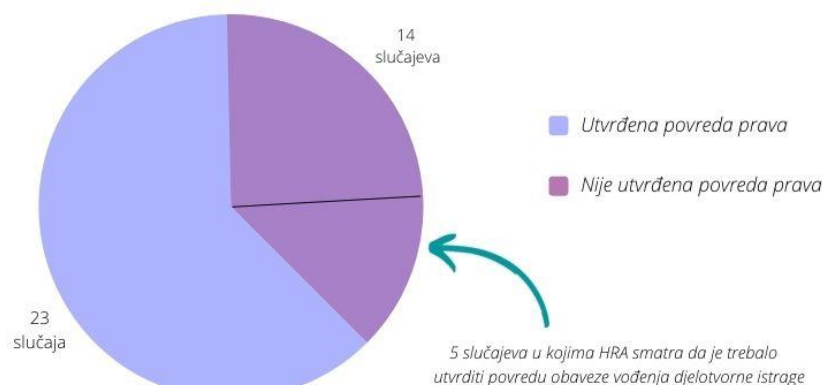
4.1.1. Nadležnost

Zaštitnik/ca ljudskih prava i sloboda Crne Gore (Ombudsman) je nacionalni preventivni mehanizam za zaštitu lica lišenih slobode od mučenja i drugih oblika surovog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.²¹⁷ Ima zamjenika-cu za zaštitu prava lica lišenih slobode u cilju prevencije njihovog zlostavljanja.²¹⁸

Ombudsman pokreće postupak ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda po pritužbi građana ili po sopstvenoj inicijativi kada sazna da su aktom, radnjom ili nepostupanjem nekog organa povrijeđena ljudska prava.²¹⁹ Nakon završetka ispitivanja daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava, i daje preporuke za otklanjanje povrede.²²⁰ Državni organi su dužni da sarađuju sa Ombudsmanom i osobama koje on ovlasti, da im dostavljaju informacije, omoguće pristup svim službenim prostorijama i bez prethodne najave, omoguće razgovore s osobama lišenim slobode itd.²²¹

4.1.2. Opšti pregled

U toku 2020-2021. godine, Ombudsman je donio čak 37 mišljenja u vezi kršenja člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima („Konvencije“). Kršenja je utvrdio u 23 predmeta, u 14 nije.²²²

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore
2020-2021

²¹⁷ Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, *Službeni list CG*, br. 42/2011 i 32/2014, čl. 25, st. 1.

²¹⁸ Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, *op.cit.*, čl. 9.

²¹⁹ *Ibid.*, čl. 28, st. 1 i 2.

²²⁰ *Ibid.*, čl. 28 i 41.

²²¹ *Ibid.*, čl. 35-38.

²²² Rješenje Ombudsmana br. 03-1393/21-1, od 20. 12. 2021, o zahtjevu HRA za slobodan pristup informacijama.

Za izradu mišljenja Ombudsmanu je, u prosjeku, bilo potrebno šest mjeseci.

Predmeti u kojima je Ombudsman utvrdio povredu čl. 3 Konvencije		
nečovječno i ponižavajuće postupanje	ponižavajuće postupanje	povreda prava na djelotvornu istragu
7	15	1
23		

4.1.3. Nečovječno i ponižavajuće postupanje

Povreda člana 3 Konvencije „nečovječnim i ponižavajućim postupanjem“ utvrđena je u sedam slučajeva, po pritužbama M. B,²²³ O. M,²²⁴ A. C,²²⁵ I. Đ,²²⁶ P. P,²²⁷ X. X,²²⁸ i X. Y.²²⁹ Utvrđeno je da su podnosioci pritužbi izloženi batinanju, nesrazmjernoj upotrebi službenih palica, elektrošokera, maltretiranju, omalovažavanju i sl.

Ombudsman je u ovim predmetima opravdano skrenuo pažnju Upravi policije na obavezu da ispita sve navode o zlostavljanju, i preduzima neophodne mjere za procesuiranje i eventualno kažnjavanje službenih lica, ističući da je problem neprimjerenog postupanja policijskih inspektora u njihovim kancelarijama, evidentiran u svakom izvještaju CPT-a, a da je Crna Gora uvjeravala CPT da će po njegovim preporukama postupati,²³⁰ što evidentno nije učinila.

Posebno je važno to što je utvrđena povreda prava u slučajevima O. M. i A. C, iako je u oba izostalo odgovarajuće medicinsko dokumentovanje povreda. U slučaju O. M, istaknuto je neprihvatljivo opravdanje Opšte bolnice u Pljevljima da nadležna doktorica nije bila u obavezi da opisuje nastale povrede, već dežurni hirurg, naglasivši da se radilo o povredama dobijenim u sukobu sa policijskim službenicima, što je iziskivalo posebnu pažnju.²³¹ Ni u slučaju maloljetnog podnosioca pritužbe, A. C, postupajući ljekar, specijalista hirurg Opšte bolnice u Nikšiću, nije konstatovao sve povrede, niti ih je adekvatno opisao. Međutim, Ombudsman je uočio da je isti ljekar detaljno opisao povrede policajca, koji je tvrdio da ga je A. C. povrijedio, čime je doveo u pitanje svoju nepristrasnost (vidi detaljnije 3.2.3).

U ovim predmetima je primjetno različito postupanje Ombudsmana u pogledu dostavljanja svog mišljenja nadležnim državnim tužilaštvima. Mišljenje je dostavljeno tužilaštvu u tri predmeta, dok je u četiri²³² dostavljeno samo Upravi policije, uz preporuku da bez odlaganja izvrši identifikaciju i utvrđivanje odgovornosti svih policijskih službenika koji su prekoracili ovlašćenja. Kako su sva četiri podnosioca pritužbi podnijeli i krivične prijave državnom tužilaštvu, koje je i formiralo predmete, nejasno je zašto Ombudsman svoje mišljenje o povredi prava nije dostavio i nadležnim tužiocima. Iz optužnog predloga u slučaju O. M. vidi se da mišljenje Ombudsmana nije

²²³ Mišljenje Ombudsmana br. 01-448/20-7, od 20. 11. 2020, za detaljnu analizu vidi 3.2.5.2.

²²⁴ Mišljenje Ombudsmana br. 01-375/20-4, od 12. 11. 2020, za detaljnu analizu vidi 3.2.4.

²²⁵ Mišljenje Ombudsmana br. 01-374/20-4, od 30. 9. 2020, za detaljnu analizu vidi 3.2.3.

²²⁶ Mišljenje Ombudsmana br. 01-976/20-17, od 4. 5. 2021, za detaljnu analizu predmeta vidi 3.2.7.

²²⁷ Mišljenje Ombudsmana br. 01-375/20-4, od 23. 10. 2020.

²²⁸ Mišljenje Ombudsmana br. 01-194/20-4, od 1. 9. 2020.

²²⁹ Mišljenje Ombudsmana br. 01-90/20-4, od 7. 4. 2020.

²³⁰ Vidi npr. Mišljenje Ombudsmana br. 01-194/20-4, *op.cit.*

²³¹ Mišljenje Ombudsmana br. 01-375/20-4, *op.cit.*

²³² O. M, A. C, P. P. i I. Đ.

na listi dokaza čije se razmatranje zahtjeva od suda, iako je u njemu opisano i utvrđeno nečovječno i ponižavajuće postupanje, što može biti rezultat propusta da se to mišljenje dostavi tužilaštvu. **Predlažemo da Ombudsman uvijek i bez izuzetka, sva mišljenja u kojima utvrdi povredu prava podnosioca pritužbe, dostavi nadležnom državnom tužilaštvu na razmatranje.**

Ombudsman je samo u jednom od pomenutih sedam predmeta razmatrao i postupanje tužilaštva u odnosu na navode o zlostavljanju, konstatovao da je tužiteljka u roku od 10 mjeseci saslušala samo oštećenog, tj. podnosioca pritužbe, i jednog svjedoka, i zaključio da to nikako ne odgovara zahtjevu da se istraga sprovede na efikasan i eskpeditivan način.²³³ **Kritičko ocjenjivanje postupanja tužilaštva od strane Ombudsmana moglo bi da pruži značajan doprinos unapređenju djelotvornosti istraga zlostavljanja, pa bi takav pristup trebalo primjenjivati bez ustezanja, u skladu sa zakonskim ovlašćenjima Ombudsmana da ukazuje i upozorava na propuste u radu nadležnih organa, kao i da te propuste kritikuje.**²³⁴

4.1.4. Ponižavajuće postupanje

Od 15 slučajeva u kojima je Ombudsman utvrdio kršenje čl. 3 Konvencije ponižavajućim postupanjem, 11 predmeta se odnosilo na uslove u prostorijama za zadržavanje,²³⁵ dva na način lišavanja slobode, jedan na pretres stana. U preostalom predmetu, gdje je oštećeni zadobio više tjelesnih povreda i utvrđena je nesrazmjerna primjena sredstava prinude, utvrđeno je samo ponižavajuće postupanje, iako je u sličnim slučajevima Ombudsman utvrđivao i nečovječno i ponižavajuće postupanje.

U ovim slučajevima, cijeneći da li je zlostavljanja bilo, razmatrani su subjektivni osjećaj straha, očaja i inferiornosti, odnosno sve okolnosti koje mogu umanjiti moralnu i fizičku otpornost žrtve. Ombudsman je ocjenio da do ponižavajućeg postupanja može dovesti to što prilikom lišavanja slobode nije uzeto u obzir prisustvo maloljetne djece i drugih članova porodice;²³⁶ nezakonito lišavanje slobode na radnom mjestu, u kancelariji u sudu, u toku radnog vremena podnositeljke pritužbe koja obavlja funkciju sudije, naočigled kolega i stranaka;²³⁷ nezakonito kažnjavanje od strane revoltiranog službenika koji je očigledno izgubio strpljenje;²³⁸ ali i zadržavanje u neadekvatnim uslovima.²³⁹

Nejasan je zaključak o povredi prava samo ponižavajućim postupanjem u slučaju Đ. Đ, u kojem je utvrđeno da su dva službenika prekoračila službena ovlašćenja nesrazmjernom primjenom fizičke snage.²⁴⁰ Podnosilac pritužbe se žalio na postupanje službenika CB Budva, koji su tokom nereda u Budvi, u junu 2020, odbili da mu vrata telefon, koji mu je prethodno ispao, a zatim ga izudarali i inače ponižavajuće postupali prema njemu. Tom prilikom je zadobio znatne povrede, a činjenica „da je službenik fizičku snagu prema podnosiocu pritužbe, nakon komande 'odbi', upotrijebio pod povišenim emotivnim nabojem i s namjerom da ga kazni, u kojoj namjeri bi po svemu sudeći i duže istrajavao da nije bilo i drugih aktera događaja i prisutnih građana koji su kritični događaj nastavili da snimaju,“²⁴¹ otvara pitanje i teže kvalifikacije povrede prava.

²³³ *Ibid.*

²³⁴ Vidi Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, *op.cit.*, čl. 20, st. 1. Primjeri dobre prakse u postupanju Ombudsmana su Mišljenje br. 01-95/21-4 od 8.4.2021. i Mišljenje br. 01-691/20, od 13.1.2020.

²³⁵ Devet predmeta se odnosilo na uslove u CB Nikšić, a dva na materijalne uslove u Istražnom zatvoru u Podgorici.

²³⁶ Mišljenje Ombudsmana br. 01-456/20-4, od 12. 5. 2021. godine.

²³⁷ Mišljenje Ombudsmana br. 98/21, od 23. 9. 2021. godine.

²³⁸ Mišljenje Ombudsmana br. 01-684/20-4, od 7. 12. 2020. godine.

²³⁹ Mišljenja Ombudsmana br. 01-384, 382, 378, 439, 377, 379, 383, 381, 380/20-4, od 5. 10. 2020.

²⁴⁰ Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, *Izveštaj o radu za 2020. godinu*, str. 171.

²⁴¹ Mišljenje Ombudsmana br. 01-684/20-4, od 7. 12. 2020, str. 8. Povrede su pet hematoma, od kojih je jedan na glavi, a najveći se nalazio u na desnoj strani leđa i bio je veličine čak 15x10cm; 18 oguljotina, posjekotina i ogrebotina po cijelom tijelu, kao i hiperemija (lokalnu prepunjenost krvnih žila nekog organa ili dijela tijela krvlju).

Međutim, ODT u Kotoru nije našlo dovoljno dokaza da su policijski službenici izvršili krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti i predmet je arhiviran (o procesuiranju predmeta sa protesta u Budvi vidi 3.1.3.1).

Ombudsman je utvrdio ponižavajuće postupanje prilikom hapšenja sveštenika u Nikšiću 12. maja 2020. godine, jer je broj osoba zadržanih u CB Nikšić prevazilazio kapacitete prostorija za zadržavanje.²⁴² Problem neadekvatnih materijalnih uslova u prostorijama za zadržavanje i zatvorskim jedinicama nije novost. CPT je u svom izvještaju o posjeti Crnoj Gori još 2008. upozorio na „alarmantan nivo prenatrpanosti“ u Istražnom zatvoru u Podgorici,²⁴³ na isti problem je ukazao i u izvještajima 2013. i 2017. godine.²⁴⁴ Ipak, iako je Ombudsman primjetio pozitivne pomake u unaprijeđivanju materijalnih uslova u tom zatvoru, u dva predmeta u posljednje dvije godine je utvrdio prenatrpanost, u sobama D4, L2 i L3, jer nijesu bili ispunjeni minimalni međunarodni standardi od 4m² po osobi²⁴⁵.

CPT je već tri puta u proteklih 13 godina preporučio Crnoj Gori da službenici policije nose identifikacione oznake prilikom izvođenja operacija,²⁴⁶ ali je ipak Ombudsman u dva predmeta posljednjih godina utvrdio da ih i dalje ne nose. U jednom predmetu 2020. godine, u kojem je utvrdio ponižavajuće postupanje prema podnosiocu predstavke i njegovoj porodici, konstatovao je da predstavnici specijalnih jedinica (njih 16) prilikom pretresa stana s automatskim oružjem i upaljenim laserima nijesu nosili identifikacione oznake,²⁴⁷ i isto je ponovio i 2021. godini u predmetu Ivana Roganovića (vidi 3.2.11).

4.1.5. Pravo na djelotvornu istragu

Ombudsman je u jednom predmetu utvrdio da je pritvoreniku povrijeđeno pravo na djelotvornu istragu, jer Uprava UIKS nije obavijestila nadležno tužilaštvo o navodima o zlostavljanju odmah po saznanju za kritični događaj.²⁴⁸

Prema iskazu navodne žrtve, njega su službenici u Istražnom zatvoru u Podgorici tokom sprovođenja iz suda u Nikšiću u UIKS, a zbog sumnje da je prije ulaska u službeno vozilo pušio cigarete, šamarali i vrijeđali po dolasku u UIKS. Iskaz je potkrijepljen ljekarskim nalazom i iskazom svjedoka, a službenici nijesu dostavili uvjerljivo objašnjenje o drugom načinu na koji su povrede mogle nastati dok je pritvorenik bio pod njihovom kontrolom. Pasivno držanje UIKS u ovom predmetu je spriječilo da se istraga sprovede djelotvorno, zbog čega je Ombudsman podsjetio na dužnost državnih službenika, uključujući policijske i zatvorske službenike, da o pritužbama i indicijama o zlostavljanju obavijeste pretpostavljene i državno tužilaštvo. U ovom slučaju je za to postojao i očigledan razlog, jer su tvrdnje o zlostavljanju bile potkrijepljene medicinskim nalazima o tjelesnim povredama, koji su *prima facie* dokazi zlostavljanja i zahtijevaju hitnu istragu.²⁴⁹

Ovaj slučaj, po svemu sudeći, zahtijeva ispitivanje odgovornosti nadležnih u zatvoru za pomoć učiniocu krivičnog djela ili neki oblik saizvršilaštva u zlostavljanju. Osnovno državno tužilaštvo u

²⁴² *Ibid.*

²⁴³ *Izvještaj CPT o posjeti Crnoj Gori 2008. godine*, st. 55.

²⁴⁴ *Izvještaj CPT o posjeti Crnoj Gori 2013*, st. 37 i *Izvještaj CPT o posjeti Crnoj Gori 2017*, st. 50.

²⁴⁵ Vidi Mišljenja Ombudsmana br. 01-230/21-2 od 18. 4. 2021. i br. 01-314/20-3 od 17. 9. 2020.

²⁴⁶ *Izvještaj CPT o posjeti Crnoj Gori 2008*, st. 27; *Izvještaj CPT o posjeti Crnoj Gori 2013*, st. 21 i 22.

²⁴⁷ Mišljenje Ombudsmana br. 01-187/20-4 od 28. 7. 2020. U mišljenju je takođe zaključeno da je pretres realizovan na način nesrazmjeran očekivanoj situaciji na terenu, nepotrebno i pretjerano grubo jer se radilo o neosuđivanom licu, protiv kojeg se ne vodi krivični postupak i koje nije označeno kao „bezbjedonosno interesantno lice“.

²⁴⁸ Mišljenje Ombudsmana br. 01-95/21-4 od 8.4.2021. Ombudsman je u još jednom predmetu utvrdio da državno tužilaštvo nije sprovelo djelotvornu istragu u slučaju ranjavanja u šumi od strane nepoznatog lica (br. 01-691/20, od 13.1.2020). U ovom drugom slučaju je krivično gonjenje zastarjelo.

²⁴⁹ *Ibid.*, str. 8.

Podgorici je formiralo predmet povodom ovog događaja i u njemu se preduzete određene dokazne radnje. Predmet se do kraju rada na ovom izvještaju nalazio u postupku izviđaja.

4.1.6. Predmeti u kojima nije utvrđeno zlostavljanje

Od 14 pritužbi povodom kojih nije utvrđena povreda čl. 3 Konvencije, pet je sadržalo navode o namjernom mučenju i zlostavljanju od strane službenika policije. Ostale su se odnosile na materijalne uslove u KP domu UIKS i policiji (4),²⁵⁰ primjenu hemijskih sredstava na protestima (3), radnje policije u kojima Ombudsman nije našao osnov da postupa, jer nijesu dosegle minimalni prag surovosti (1),²⁵¹ a jedna pritužba nije bila elementarno utemeljena (1).²⁵²

U svih pet predmeta s navodima o namjernom zlostavljanju, u kojima Ombudsman nije utvrdio povredu zabrane zlostavljanja, kao ni obavezu sprovođenja djelotvorne istrage, moglo se zaključiti da je zapravo do povrede bar nekog od ovih prava ipak došlo.

1) U predmetu po pritužbi S. V. nije data izričita ocjena da je podnosilac pritužbe zlostavljan, iako su konstatovane činjenice koje ukazuju da se to vjerovatno i dogodilo, i utvrđeno više nezakonitosti u postupanju policije, a posebno nepoštovanje procesnih garancija za zaštitu prava osobe lišene slobode.²⁵³ Međutim, iako je konstatovano da je očigledno postojala obaveza da se sprovede djelotvorna istraga, nije ispitano i nije ocjenjeno da li je istraga koju je tužilaštvo sprovelo i bila takva, već je navedeno da Ombudsman ne može donositi zaključke o odluci ODT u Podgorici da odbaci krivičnu prijavu, jer „nema nadležnost da sprovodi instancionu kontrolu“ i „ne može istupati kao supervizijski organ koji može uticati na pravnu valjanost odluka koje su ti organi donijeli u okviru svojih nadležnosti“.

Tačno je da Ombudsman nije ovlašćen da mijenja, ukida ili poništava akte državnih organa²⁵⁴, pa tako ni odluke državnog tužilaštva, ali jeste ovlašćen da „kritikuje“²⁵⁵ postupanje državnih organa. Njegova ovlašćenja su donekle ograničena samo u odnosu na sudove.²⁵⁶ Prema tome, nije morao biti toliko uzdržan u pogledu kritike rada ODT u Podgorici. Čak i ako je smatrao da nije primjereno da ocjenjuje ispravnost odluke tužioca da odbaci krivičnu prijavu, Ombudsman je ipak mogao da ocjeni da li je istraga koju je tužilac sproveo prije donošenja te odluke bila djelotvorna, tj. da li je zadovoljila kriterijume ustanovljene u praksi Evropskog suda za ljudska prava, i upozori nadležno tužilaštvo ako to nije bio slučaj. To ne bi bio ni prvi put da se upusti u takvu kritiku.²⁵⁷ Ovako, iako je konstatovano više nezakonitosti u postupanju policije i činjenica da nije dato razumno objašnjenje o porijeklu povreda podnosioca pritužbe, nije jasno rečeno ni da li je povređen materijalni aspekt zabrane zlostavljanja, ni da li je povređen procesni aspekt, iako su to bila suštinska pitanja (detaljnije vidi 3.2.8).

²⁵⁰ Dva predmeta su se odnosila na uslove u Kazneno popravnom domu, a dva na uslove zadržavanja u CB Podgorica.

²⁵¹ Podnositeljka pritužbe se žalila da ju je policijski službenik legitimisao na ulici tako što joj je tražio dokumenta, a nije se predstavio. Nakon toga je na potralu pročitala da će sva legitimisana lica biti pozvana na razgovor u CB Herceg Novi, te da postoji mogućnost podnošenja krivičnih prijava.

²⁵² Podnosilac pritužbe je isticao povredu člana 3 Evropske konvencije, tvrdeći da ga je policija prije hapšenja mučila. Međutim, na osnovu uvida u pribavljenu dokumentaciju, Ombudsman nije našao nijedan dokaz koji bi učinio vjerovatnim ili mogućim da je do povrede došlo.

²⁵³ Mišljenje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Siniše Bjekovića od 25. 5. 2021, br. 01 – 999/20-6.

²⁵⁴ Vidi Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, *Službeni list CG*, br. 42/2011 i 32/2014, čl. 22, st. 1.

²⁵⁵ Vidi Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, *op. cit.*, čl. 20, st. 1.

²⁵⁶ „Zaštitnik/ca je ovlašćen/a da postupa po pritužbama koje se odnose na rad sudova u slučaju odugovlačenja postupka, zloupotrebe procesnih ovlašćenja ili neizvršavanja sudskih odluka.“ *Ibid*, čl. 17.

²⁵⁷ Vidi mišljenje Ombudsmana br. 01-194/20-4 od 1. 9. 2020. godine, st. 44-45. U tom slučaju Ombudsman je ODT u Podgorici preporučio da „bez daljih odlaganja kroz djelotvornu, efikasnu i ekspeditivnu istragu sprovede postupak u predmetu Ktr. br. 1345/19 sa ciljem utvrđivanja da li u radnjama službenih lica postoje elementi bića krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti“.

2) U predmetu pacijenta Specijalne bolnice za psihijatriju (SBP), koji je spadao u posebno ranjivu kategoriju, prilikom davanja ocjene o povredi prava, zamjenica Ombudsmana je utvrdila „povredu fizičkog integriteta žrtve“, ali ne i nečovječno ili ponižavajuće postupanje²⁵⁸. U ispitnom postupku, u rubrici „utvrđene činjenice“ za podnosioca pritužbe je navedeno da u prošlosti nije ispoljavao sklonost ka fizičkom ugrožavanju drugih. Prema nalazu i mišljenju vještaka, povrede koje je podnositelj pritužbe zadobio od strane stomatologa SBP, dok se nalazio na liječenju, kvalifikovane su kao teška tjelesna povreda jer se radilo o najmanje dva udarca pesnicom koja su dovela do pomjeranja koštanih ulomaka, krvarenja iz nosa, razderotina i preloma nosnih kostiju.

Mišljenje Ombudsmana, da je nesporno povrijeđeno pravo na nepovredivost fizičkog integriteta S. K, ali da sud tek treba da utvrdi šta se desilo i da nije došlo do nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja, je kontradiktorno. Tako se, primjera radi, navodi da: „utvrđivanje tačne uzročno-posledične veze samog događaja i konstatovanih povreda kod podnosioca pritužbe, te mogući mehanizam njihovog nastanka, zahtijeva sprovođenje dokaznog postupka pred nadležnim sudom“, dok se neposredno zatim govori o emocijama s kojima je podnositelj pritužbe pristupio pregledu, postupanju medicinskih radnika i sl, pa se ne može jasno zaključiti šta je opredijelilo zamjenicu Ombudsmana da se ipak upusti u interpretaciju kritičnog događaja sve do momenta nanošenja povreda podnosiocu pritužbe. S tim u vezi su uočene i nedosljednosti u odnosu na utvrđene činjenice i zaključnu ocjenu koje idu na štetu podnosioca pritužbe. Navodi se da je podnositelj pritužbe: „obaviješten da se javi stomatologu dana 18.6.2020. godine u jutarnjim časovima“, kao da je „toga datuma i došao do stomatološke ambulante koja se nalazi u krugu bolnice“, dok se u zaključnoj bitno različito navodi: „Na osnovu utvrđenih činjenica u ovom postupku, proizilazi da je podnositelj pritužbe stomatološkom pregledu pristupio sa negativnom emocijom“. Slično, dok se u utvrđenim činjenicama za žrtvu navodi „da u trenucima uznemirenosti, a uslijed prirode svoje bolesti, povremeno vrijeđa zaposlene“, u zaključnoj ocjeni se ovaj navod mijenja: „Nadalje, osoblje je svjedočilo i da je uslijed prirode svoje bolesti, često teško vrijeđao zaposlene“, takođe na štetu podnosioca pritužbe. Konačno, u obrazloženju zašto nije donijet zaključak ni u pravcu ponižavajućeg postupanja navedeno je: „jasno je da Evropski sud kod ponižavajućeg postupanja naglasak stavlja na subjektivni osjećaj straha, očaja i inferiornosti, za razliku od nečovječnog postupanja (kao težeg oblika zlostavljanja), u kom slučaju naglasak stavlja na elemenat bola i patnje. Međutim, u ovom slučaju se radi o podnosiocu pritužbe koji je psihijatrijski pacijent, pa se njegov subjektivni osjećaj koji može, ali i ne mora biti uslovljen stvarnim i realnim uzročnicima, mora sagledati i u tom kontekstu“, što upućuje na diskriminaciju podnosioca pritužbe po osnovu njegovog mentalnog oboljenja, jer Ombudsman nema stručna znanja da bez specijalističkog vještačenja tako nešto zaključiti.

U tri preostala predmeta, Ombudsman je kritikovao neodgovarajuću medicinsku dokumentaciju, koja je onemogućila utvrđivanje da li je došlo do zlostavljanja.²⁵⁹

3) U slučaju lica lišenog slobode, Č. T, nije zaključeno da je došlo do zlostavljanja, u suštini zbog nalaza zatvorskog ljekara da su povrede mogle nastati 6-7 dana prije pregleda „u skladu sa navodima podnosioca pritužbe“, a što je bilo prije dana navodnog zlostavljanja u policiji.²⁶⁰ U ovom mišljenju je posebno kritikovana činjenica da u nalazu ljekara iz zatvora nije opisana povreda na lijevom tabanu, koji je fotografisan, ali kako je fotografija priložena u crno-bijeloj boji, povreda nije bila uočljiva i nije se moglo utvrditi da li se radi o „falangi/falaki“, koja je poznati vid policijske torture, na koju se podnositelj pritužbe takođe žalio u pritužbi.

Iako je medicinski nalaz zatvorskog ljekara ukazao na višestruke hematome na tijelu podnosioca pritužbe, i iako je uz nalaz stajala fotografija tabana, kakvu ljekari u zatvoru po pravilu ne sačinjavaju, i iako je u pritužbi detaljno opisana policijska tortura koja je uključivala udarce po

²⁵⁸ Mišljenje zamjenice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Zdenke Perović od 28. 12. 2020, br. 01-507/20-5.

²⁵⁹ Mišljenja zamjenice Zaštitnika Zdenke Perović br. 01-401/20-30, 01-740/20-3 i 01-477/20-4.

²⁶⁰ Mišljenje Ombudsmana br. 01 – 477/20-4 od 14. 10. 2020. godine.

tabanima i drugim djelovima tijela, zamjenica Ombudsmana nije posjetila podnosioca pritužbe u zatvoru i nije ga pitala zašto je zatvorskom ljekaru rekao da su povrede nastale prije dana boravka u policiji, niti je pretpostavila da se radi o strahu od policije, već je zaključila da je to okolnost koja isključuje mogućnost da je do zlostavljanja došlo. Takođe, nije razgovarala ni sa ljekarom u UIKS, nije ga pitala zašto je fotografisao povredu na tabanu podnosioca pritužbe, pošto se to ne radi rutinski, i zašto povreda nije opisana, te šta mu je podnosilac pritužbe rekao o porijeklu povreda, da li je djelovao zastrašeno, itd²⁶¹. Drugim riječima, može se reći da nije temeljito pristupljeno utvrđivanju činjenica u ovom slučaju, iako se moglo doprinijeti da se otkloni propust ljekara u dokumentovanju povreda, tim prije što je u više predmeta prethodno konstatovano da "zatvorski ljekari još uvijek ne evidentiraju povrede u skladu sa smjernicama datim u Istanbulskom protokolu, odnosno da ne sačinjavaju fotoelaborat u boji sa tačnim i sveobuhvatnim opisom nađenih povreda na cijelom tijelu."²⁶² U ovom predmetu je na štetu podnosioca pritužbe tumačeno i to što je pritužbu podnio poslije „više od mjesec dana od zlostavljanja“, iako je to još uvijek bilo daleko od krajnjeg roka za podnošenje pritužbe²⁶³.

4) U drugom slučaju lica lišenog slobode, J. G. kritikovana je medicinska dokumentacija zato što je nalaz zatvorskog ljekara koji ga je prvi neposredno pregledao morao biti sveobuhvatniji, povrede su morale biti fotografisane, a izostalo je i precizno navođenje izjave podnosioca pritužbe o nastanku evidentiranih povreda.²⁶⁴ Ipak, i ovako manjkav nalaz zatvorskog ljekara pokazao je da su kod podnosioca postojali krvni podlivi u predjelu obje nadlaktice i u desnoj polovini slabinskog predjela, za koje je vještak naveo da su mogli nastati uslijed stezanja odnosno udaraca pesnicama (a u šta je zamjenica Ombudsmana imala uvid), zbog čega nije trebalo isključiti mogućnost zlostavljanja u ovom predmetu. Ovo tim prije što tužilac u prvih šest mjeseci nije našao za shodno da naloži vještačenje neposrednim pregledom oštećenog.

Za razliku od slučaja Ć. T, s kojim nije obavljen razgovor, u ovom slučaju su predstavnici Ombudsmana ipak posjetili podnosioca pritužbe u zatvoru. Zamjenica Ombudsmana je ocijenila važnim to što podnosilac pritužbe predstavnicima Ombudsmana nije sam odmah objasnio zašto nije odmah prijavio zlostavljanje državnom tužiocu, odbijajući da prihvati njegovo izjašnjenje da se plašio da ga prijavi zbog prisustva policije, jer je taj odgovor dao odgovarajući na navodno sugestivno pitanje savjetnika Ombudsmana. Pri svemu tome nije uzeta u obzir činjenica da se podnosilac sve vrijeme nalazio u istražnom zatvoru, tj. da je bio zatvoren od dana navodnog nastanka povreda u policiji, što je bitna činjenica za ocjenu vjerodostojnosti iskaza o tome da je osjećao strah od policije, tj. državnih službenika.

Dodato je i da predstavnici Ombudsmana prilikom posjete na njemu nijesu uočili vidljive povrede, iako oni i nijesu pregledali njegovo tijelo, već su vidjeli samo glavu i šake, što sve ukazuje na pristup koji teži da odbrani policiju od svake sumnje, umjesto da se založi da tvrdnje podnosioca pritužbe budu djelotvorno istražene. Uočavaju se nekonzistentnosti u mišljenju i prilikom zaključnog ocjenjivanja postupanja policije. Nije jasno na osnovu čega se u utvrđenim činjenicama navodi da je podnosilac pritužbe u ranim jutarnjim časovima pristao da dobrovoljno ode sa maskiranim policijskim službenicima, dok se neposredno prije toga navodi da se rukovodstvo bolnice saglasilo da on „bude poveden“, da mu „nije uručen poziv“ niti je dobio priliku „da o tome obavijesti majku, sa kojom je inače u svakodnevnom kontaktu i koja svakodnevno prati njegovo liječenje i stanje“, niti je medicinski tehničar pošao u njegovu pratnju „kako je to uobičajeno“ itd. (o ovom slučaju detaljnije u poglavlju 3.2.6.2).

²⁶¹ Ovo ovlaštenje je izričito propisano Zakonom o Zaštitniku/Zaštitnici ljudskih prava i sloboda, *op. cit.*, u čl. 24 i 40. Ovlašten je i da angažuje stručnjaka iz ogovarajuće oblasti u cilju ispitivanja povrede ljudskih prava.

²⁶² Vidi na primjer Mišljenje Ombudsmana broj 01-477/20-4 od 14.10.2020. godine.

²⁶³ Pritužba se podnosi u roku od šest mjeseci od dana saznanja za učinjenu povredu ljudskih prava i sloboda, odnosno u roku od jedne godine od dana učinjene povrede. Izuzetno, Zaštitnik/ca može postupati i po isteku roka iz stava 1 ovog člana, ako ocijeni da značaj slučaja to zahtijeva. Zakon o zaštitniku/ci, *op. cit.*, čl. 32.

²⁶⁴ Mišljenje zamjenice Ombudsmana Zdenke Perović, br. 01-401/20-30, od 6.11.2020, str. 20.

5) U trećem predmetu S. V, kritikovana je činjenica da su postojala tri različita medicinska izvještaja, prvi, u kome nijesu konstatovane povrede, drugi, u kom je konstatovano samo crvenilo, i treći, u kome su postojali navodi o krvnom podlivu.²⁶⁵

Ombudsman je u sva tri predmeta ponovio da **medicinski radnici, a posebno ljekari u zatvoru koji su nadležni za pregled osoba na prijemu, hitno počnu da temeljno dokumentuju medicinske dokaze, koji ukazuju na eventualno zlostavljanje, u skladu sa Istanbulskim protokolom,** jer njihovi nalazi predstavljaju jedan od glavnih osnova za utvrđivanje mučenja i zlostavljanja građana. Treba imati u vidu da je Ombudsman čak u *šest predmeta* u posljednje dvije godine kritikovao površno dokumentovanje povreda od strane ljekara povodom pritužbi na policijsko zlostavljanje, što je alarmantno.²⁶⁶ Neuredni nalazi ljekara mogu da ukažu i na sumnju da se radilo o namjernom pomaganju izvršiocima zlostavljanja, što je krivično djelo.

4.1.7. Zaključak

Ombudsman je veoma važan organ za suzbijanje zlostavljanja u Crnoj Gori, čija mišljenja izuzetno doprinose zaštiti prava žrtava. Od 37 mišljenja koja je donio u 2020. i 2021. godini u ovoj oblasti, u 23 je utvrđena povreda prava, u 14 nije. HRA nije saglasna sa nalazom Ombudsmana da nije bilo povrede prava u 5 slučajeva.

U radu Ombudsmana je primijećeno različito postupanje u predmetima u kojima je medicinska dokumentacija bila nepotpuna. Dok je u nekim predmetima utvrđeno da je do zlostavljanja došlo sintezom svih drugih dokaza u postupku, uprkos nedostacima medicinske dokumentacije (koja iako predstavlja *prima facie* dokaz zlostavljanja nije i jedini mogući dokaz), u drugim predmetima je mišljenje o tome da do povrede prava nije došlo, ili da se ona ne može utvrditi, izgrađeno upravo na neadekvatnoj dokumentaciji. Neophodno je da u ovakvim slučajevima Ombudsman zatraži sprovođenje djelotvorne istrage i vještačenje tjelesnih povreda neposrednim pregledom podnosilaca pritužbi, u skladu s Istanbulskim protokolom, koje može da otkloni nedoumice i doprinese utvrđivanju povreda i pošto protekne više mjeseci od dana povređivanja.

Predstavnici Ombudsmana bi po pravilu trebalo da posjete podnosiocima pritužbi na zlostavljanje koji se nalaze u zatvoru, imajući u vidu da se osobe lišene slobode teže odlučuju da prijave zlostavljanje od onih na slobodi. Takođe, oklijevanje da se odmah podnese pritužba ne bi trebalo tumačiti na štetu podnosioca pritužbe, posebno ako se on nalazi u zatvoru, sve dok je pritužba podnijeta u zakonskom roku. U slučaju nedoumice oko nalaza ili dokumentacije, Ombudsman treba da koristi svoja ovlašćenja i da od nadležnih državnih službenika pribavi dodatna pojašnjenja.

Ombudsman sva svoja mišljenja u kontekstu zabrane zlostavljanja treba da dostavi državnom tužilaštvu. Ocjena djelotvornosti istrage tužilaštva od strane Ombudsmana može da pruži značajan doprinos zaštiti prava žrtava zlostavljanja, pa bi takav pristup trebalo primjenjivati bez ustezanja, u skladu sa zakonskim ovlašćenjima Ombudsmana da ukazuje i upozorava na propuste u radu nadležnih organa, i da konkretne propuste kritikuje.

²⁶⁵ Mišljenje Ombudsmana br. 01-740/20-3, 28.12.2020. Podnosilac pritužbe u ovom predmetu bio je Siniša Vuković koji je krivičnu prijavu zbog zlostavljanja podnio i ODT u Bijelom Polju 30.8.2020. Tužilaštvo je 15.12.2021. odbacilo ovu krivičnu prijavu protiv tri policijska službenika, međutim Više državno tužilaštvo je 8.3.2022. usvojilo pritužbu oštećenog za preispitivanje rješenja o odbacivanju krivične prijave i predmet je vraćen ODT na ponovno odlučivanje.

²⁶⁶ Mišljenja Ombudsmana br. 01-375/20-4 *op.cit.*, br. 01-740/20-3 *op.cit.*, br. 01-401/20-30 *op.cit.*, br. 01-477/20-4 *op.cit.*, br. 01-95/21-4 *op.cit.* i br. 01-374/20-4 *op.cit.*

4.2. Odjeljenje za unutrašnju kontrolu rada policije

4.2.1. Nadležnost

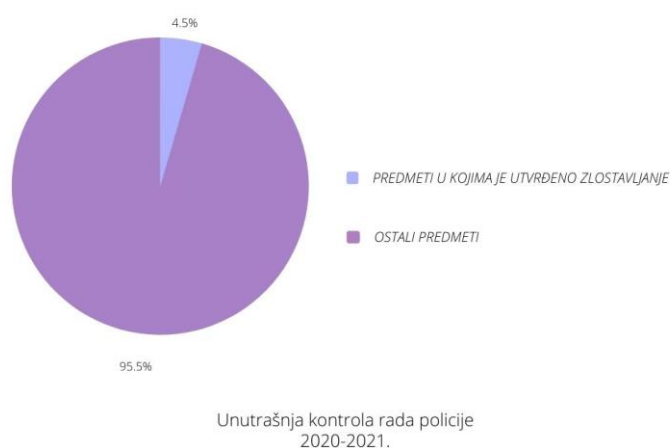
Unutrašnju kontrolu policije vrši posebna organizaciona jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova koja preduzima mjere i radnje u cilju otkrivanja i suzbijanja krivičnih djela policijskih službenika, izvršenih na radu ili u vezi sa radom, i vrši kontrolu zakonitosti vršenja policijskih poslova, naročito u pogledu poštovanja i zaštite ljudskih prava prilikom izvršavanja policijskih zadataka i primjene policijskih ovlašćenja. Takođe, preduzima i druge kontrole od značaja za efikasan i zakonit rad policije.²⁶⁷

Unutrašnju kontrolu vrši policijski službenik koji je za to ovlašćen.²⁶⁸ On postupuje po sopstvenoj inicijativi, na osnovu prikupljenih obavještenja i drugih saznanja, na osnovu predloga, pritužbi i predstavljanja građana i policijskih službenika, predloga i zaključaka nadležnog odbora Skupštine Crne Gore, preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i na osnovu analize ocjena i preporuka Savjeta za građansku kontrolu rada policije.²⁶⁹

4.2.2. Opšti pregled postupanja u 2020. i 2021. godini²⁷⁰

Na osnovu dvadeset i tri dostupna mjesečna izvještaja iz 2020. i 2021. godine, Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije je izvršilo kontrolu zakonitosti postupanja policijskih službenika na osnovu 71 pritužbe građana, kao i 98 kontrola na sopstvenu inicijativu, odnosno na osnovu prikupljenih obavještenja i drugih saznanja.

U osam predmeta je utvrđeno postojanje osnovane sumnje da je ukupno 20 policijskih službenika izvršilo krivično djelo zlostavljanje i spisi su dostavljeni nadležnom državnom tužilaštvu na postupanje, a u dva predmeta su spisi ipak dostavljeni tužilaštvu na ocjenu, iako u postupku kontrole nijesu utvrđene činjenice koje bi ukazivale na to da su šestorica policijskih službenika izvršili neko krivično djelo.

²⁶⁷ Čl. 194 i 195 Zakona o unutrašnjim poslovima.

²⁶⁸ Čl. 116, *ibid.*

²⁶⁹ Čl. 117, *ibid.*

²⁷⁰ Kako je u mjesečnim izvještajima Odjeljenja za unutrašnju kontrolu policije razgraničeno postupanje na osnovu pritužbi i na osnovu tzv. sprovedene kontrole, u nastavku će se izraz sprovedena kontrola koristiti za postupanje službenika unutrašnje kontrole po sopstvenoj inicijativi, na osnovu prikupljenih obavještenja i drugih saznanja, predloga i zaključaka nadležnog odbora Skupštine, preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i na osnovu analize ocjena i preporuka Savjeta za građansku kontrolu rada policije.

4.2.3. Slučajevi u kojima je utvrđena osnovana sumnja da je izvršeno zlostavljanje

U posljednje dvije godine, u predmetima formiranim po dvije pritužbe i šest kontrola²⁷¹ utvrđeno je postojanje osnovane sumnje da je izvršeno krivično djelo zlostavljanje (čl. 166a st. 2 KZ) od strane ukupno 20 policijskih službenika. U odnosu na 13 od njih 20, spisi su dostavljeni i direktoru Uprave policije radi utvrđivanja disciplinske odgovornosti zbog teže povrede službene dužnosti zloupotrebom položaja ili prekoračenjem ovlašćenja u službi, dok je u odnosu na preostalih sedam to izostalo jer unutrašnja kontrola policije nije mogla da identifikuje počinioc.²⁷²

U jednom od navedenih predmeta, M. M. iz Herceg Novog uputio je pritužbu na postupanje policijskih službenika CB Herceg Novi (B. I. i P. J) prema njemu 6. 10. 2020. godine, kada su ga, kako je naveo, nakon zaustavljanja na benzinskoj pumpi u Meljinama i incidenta koji se tom prilikom desio, lišili slobode i uveli u policijski kombi, a zatim udarali zatvorenim šakama u predjelu glave i vrata, ističući uz to da ga je, dok su se vozilom kretali prema zgradi CB Herceg Novi, policijski službenik B. I. i vrijeđao. Ovaj predmet je unutrašnja kontrola policije dostavila Osnovnom državnom tužilaštvu u Herceg Novom u decembru 2020. godine zbog sumnje da su ispunjeni elementi krivičnog djela zlostavljanje, a ispostavilo se da je tužilaštvo već djelovalo i 27. 11. 2020. podnijelo optužni predlog zbog zlostavljanja, prije nego što je unutrašnja kontrola policije dala svoju ocjenu.²⁷³ (vidi 3.1.2.2.)

U drugom predmetu P. P. iz Podgorice uputio je pritužbu na policijske službenike Stanice policije OB Kotor F. T. i D. R, zbog načina postupanja i preduzimanja službenih mjera i radnji prema njemu prilikom kontrole u saobraćaju 2. 6. 2020. godine u Kotoru. Tvrdio je da je tada, nakon odbijanja alkotestiranja, priveden i transportovan policijskim vozilom i da je tom prilikom prema njemu nezakonito upotrijebljena sila i nanijete mu tjelesne povrede. I ovaj predmet je doveo do optužnog predloga nakon šest mjeseci od kritičnog događaja, tačnije 17. 12. 2020. godine (vidi 3.1.2.1.).²⁷⁴ Ni u jednom od pomenutih predmeta na kraju 2021. godine nije bilo pravosnažne presude.

U trećem slučaju, Jovana Đurovića, unutrašnja kontrola policije nije našla dokaze koji potvrđuju navode pritužbe, ali je zbog činjenice da je pritužba sadržala navode o nezakonitoj upotrebi sile prema građaninu, kao i zbog toga što je Osnovno državno tužilaštvo u Baru formiralo predmet povodom predmetnog slučaja, svoj izvještaj dostavila tužilaštvu na odlučivanje o tome da li u radnjama i postupanju četvorice policijskih službenika CB Bar (R. M, M. S, R. D. i D. S) ima elemenata krivičnog djela zlostavljanje ili drugog krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti.²⁷⁵ Do kraja 2021. u ovom predmetu nije došlo do optuženja.

Nešto konkretniju ocjenu unutrašnja kontrola dala je u odnosu na pritužbu S. V, u kojoj je konstatovano da je jedan policijski službenik 5. 9. 2021, tokom protesta na Cetinju, prema S. V. više puta ciljano upotrijebio sredstva prinude, gađajući ga šok bombama, iako on prethodno nije preduzimao protivzakonite aktivnosti. Događaju je prisustvovala i majka S. V, koja je zajedno sa njim od jačine eksplozije poslije druge šok bombe oborena na zemlju. Nakon toga, kako navodi S. V, gađanje šok bombama uslijedilo je još dva puta. U postupku je konstatovano da je rukovodilac Interventne jedinice R. K. izdavanjem naredjenja za upotrebu sredstava prinude, ali i nesačinjavanjem izvještaja o njihovoj upotrebi, počinio teže povrede službene dužnosti. Utvrđeno je i da je policijski službenik CB Budva M. L. bez razloga, nezakonito upotrijebio pomenuta

²⁷¹ Od toga, u dvije kontrole utvrđeno je da je zlostavljanje izvršeno u sticaju sa krivičnim djelom laka tjelesna povreda iz čl.152 st. 2 KZ.

²⁷² Do kraja rada na ovom izvještaju HRA ni od Uprave policije, ni od Ministarstva unutrašnjih poslova nije dobila odgovor na pitanje u kojim slučajevima je došlo do pokretanja disciplinskih postupaka protiv policijskih službenika u 2020. i 2021. godini.

²⁷³ Optužni predlog ODT u Herceg Novom, Kt. br. 261/20, od 27. 11. 2020. godine.

²⁷⁴ Optužni predlog ODT u Kotoru, Kt. br. 352/20, od 17. 12. 2020. godine.

²⁷⁵ Međutim, ODT u Baru do kraja 2021. nije saslušalo ni sve osumnjičene, ni oštećenog, niti je naredilo vještačenje. Više o postupanju tužilaštva u ovom slučaju vidi u 3.2.12.

sredstva i propustio da sačini izvještaj o upotrebi sredstava prinude. U ovom slučaju je izvještaj o izvršenim provjerama upućen direktoru Uprave policije u cilju pokretanja pitanja disciplinske odgovornosti, ali i Osnovnom državnim tužilaštvu na Cetinju na ocjenu da li u radnjama i postupanju imenovanih policijskih službenika ima elemenata krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti. Iz izvještaja se saznaje da je unutrašnja kontrola policije obavještenja i prikupljala upravo na zahtjev tužilaštva. To ukazuje da je identifikacija službenika bila prepuštena unutrašnjoj kontroli, koja je omogućila prikupljanje svih potrebnih dokaza i tako doprinijela da okolnosti događaja budu rasvijetljene. ODT na Cetinju je onda donijelo naredbu o sprovođenju istrage o tome da li su rukovodilac Interventne jedinice CB Budva R. K. i policijski službenik u toj jedinici M. R. izvršili krivično djelo mučenje. Do kraja 2021. za ovo djelo niko nije optužen.

Unutrašnja kontrola je i u naredna dva predmeta decidno ukazala na postojanje sumnje da je do zlostavljanja došlo.

Prema njegovim navodima, Jovana Đerasimovića su u noći između 20. i 21. oktobra 2021. godine u Tivtu inspektori i policijski službenici Uprave policije – OB Tivat zlostavljali tako što su mu u toku vršenja službene radnje – privođenja lica koje remeti javni red i mir – zadali više udaraca u predjelu glave i tijela. Dok je Đerasimović stajao naslonjen na betonskom zidu, P. V. je izvadio službeni pištolj i uperio ga u njegovom pravcu dok mu je O. R. prišao sa desne strane i zadao mu udarac rukom u predjelu gornjeg dijela tijela, nakon čega mu je M. D. prišao sa lijeve strane i udario ga rukom u predjelu lijeve strane gornjeg dijela tijela, da bi ga onda S. M. uhvatio i zadao mu udarac rukom, takođe u gornji dio tijela. Unutrašnja kontrola je svoje mišljenje dala za manje od mjesec dana od predmetnog događaja (12. 11. 2021). Konkretno ukazivanje na postojanje osnovane sumnje da je zlostavljanje učinjeno vjerovatno je doprinijelo podnošenju optužnog predloga 27. 12. 2021. godine (vidi 3.1.2.5).

Na kraju, u mišljenju Odjeljenja za unutrašnju kontrolu policije u slučaju Ognjena Mijatovića (vidi 3.2.5), iako nije uspješno izvršena identifikacija tri policijska službenika u odnosu na koje je utvrđeno postojanje osnovane sumnje da su izvršili zlostavljanje, došlo je do pomaka u utvrđivanju odgovornosti službenika koji su svojim izjavama i postupcima opstruirali istragu. Naime, unutrašnja kontrola je utvrdila da je policijski službenik S. B, kao nesumnjivi očevidac čitavog događaja, svojom izjavom da nije vidio da je bilo ko od prisutnih službenika upotrebio palicu ili drugo sredstvo prinude prema Mijatoviću očigledno želio da onemogući da se utvrdi identitet postupajućih policijskih službenika, pa samim tim i njihova odgovornost za preduzete radnje. Takođe, ukazano je i na odgovornost komandira M. J, koji je u svojoj izjavi demantovao da je prilazio Mijatoviću, a na snimku događaja se jasno vidi trenutak kada on to čini, zbog čega je nesumnjivo morao biti upoznat sa činjenicom da su policijski službenici u konkretnom slučaju prekoračili svoja ovlaštenja. Shodno tome, imao je obavezu da od istih tih službenika zahtjeva podnošenje pisanog izvještaja o upotrebi sredstava prinude u skladu sa zakonom, čime bi se individualizovala odgovornost svakog od njih za nastale posledice. Međutim, to nije učinjeno. Zato je protiv M. J. podniet optužni predlog zbog pomoći učiniocu poslije izvršenog krivičnog djela, dok je pet osoba optuženo za zlostavljanje. Ipak treba istaći da, iako je unutrašnja kontrola ukazala i na odgovornost S. B, protiv njega tužilaštvo nije pokrenulo postupak, iz nepoznatih razloga.

4.2.4. Zaključak

U nekim postupcima unutrašnja kontrola je, reklo bi se bez uvjerljivog opravdanja, propustila da izvede zaključke o tome da li su policijski službenici postupali nezakonito. Recimo, u slučaju zlostavljanja Jovana Grujičića (vidi detaljnije u 3.2.6.1), izvještaj o izvršenoj kontroli je, sa spisima predmeta, samo upućen Osnovnom državnim tužilaštvu u Podgorici na dalji postupak, bez ikakve ocjene o tome da li je do prekoračenja ovlaštenja došlo. S druge strane, u predmetu Marka

Boljevića (vidi detaljnije u 3.2.6.2), kontrola nije utvrdila da je prema njemu postupano onako kako je opisao u krivičnoj prijavi, iako je Viši sud u Podgorici nešto kasnije, u postupku koji se vodio protiv Grujičića, utvrdio da su i njemu i Boljeviću iskazi bili iznuđeni policijskom torturom, pri čemu je kod Boljevića od početka postojao i nalaz vještaka koji je nesumnjivo utvrdio povrede koje su mogle nastati od zlostavljanja u policiji.

Izveštavanje o radu unutrašnje kontrole policije po prijavama građana je transparentno – u izvještaju se objavljuju navodi pritužbe, inicijali policijskih službenika, konačna ocjena, kao i šta je u konkretnom slučaju preduzeto. Međutim, u slučajevima u kojima se sprovodi provjera postupanja policijskih službenika po drugim osnovama (sopstvenim saznanjima, preporukama Ombudsmana, Savjeta za građansku kontrolu rada policije), transparentnost je znatno smanjena, jer se ne objavljuju utvrđene činjenice, iako interes javnosti da zna očigledno postoji i u ovim slučajevima.

4.3. Etički odbor Ministarstva unutrašnjih poslova

4.3.1. Nadležnost

Etički odbor na osnovu sopstvenih saznanja, kao i pritužbi i predavki građana i policijskih službenika, daje mišljenje da li određeno ponašanje policijskog službenika predstavlja povredu Kodeksa policijske etike („Kodeks“).²⁷⁶ Članom 10 Kodeksa regulisana je i upotreba sredstava prinude, međutim do Etičkog odbora stiže veoma mali broj predmeta koji se tiču ovog pitanja, jer je njegovo razmatranje i u nadležnosti unutrašnje kontrole policije, ali i u nadležnosti direktora policije kada odlučuje na osnovu podnijetih izvještaja o upotrebi sredstava prinude.²⁷⁷

4.3.2. Opšti pregled postupanja u 2020. i 2021. godini

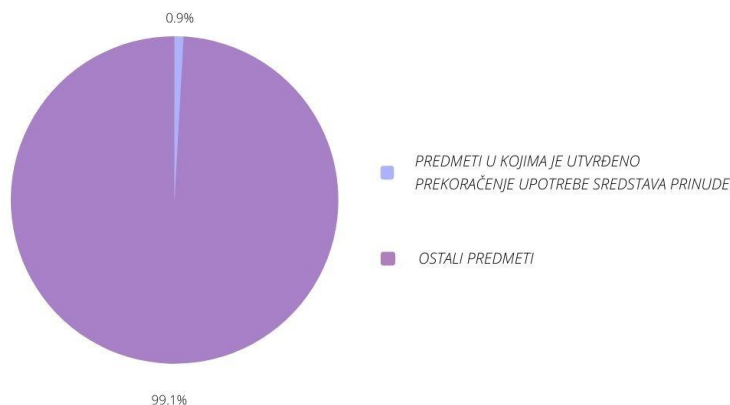
Od ukupno 113 predmeta kojima se Etički odbor bavio u 2020. i 2021. godini samo se u jednom predmetu pritužba ticala povrede čl. 10 Kodeksa. Radilo se o slučaju Z. M, u kome je i pravosnažnom presudom utvrđeno da je 28. 10. 2018. godine u Podgorici, kao službeno lice, zlostavljao oštećenog maloljetnog V. B. i nanio mu teške tjelesne povrede.²⁷⁸

U ovom predmetu je unutrašnja kontrola policije djelovala prije Etičkog odbora, utvrdila je povredu i podnijela izvještaj o izvršenoj kontroli od 18. 2. 2020. godine direktoru policije, koji je zatim nakon pet mjeseci od strane načelnika CB Podgorica proslijeđen Etičkom odboru na odlučivanje (17. 7. 2020). Odbor je ocjenu o povredi dao tek nakon sedam i po mjeseci, 9. 3. 2021. godine.

²⁷⁶ Čl. 31 Zakona o unutrašnjim poslovima.

²⁷⁷ U skladu sa čl. 96 Zakona u unutrašnjim poslovima policijski službenik koji je upotrijebio i/ili naredio upotrebu sredstva prinude, odnosno učestvovao u primjeni sredstava prinude, podnosi pisani izvještaj o toj upotrebi neposrednom rukovodiocu najkasnije u roku od 24 časa od trenutka upotrebe. Nakon prikupljanja obavještenja o okolnostima upotrebe sredstava prinude, rukovodilac daje mišljenje o njenoj opravdanosti i pravilnosti, koje se sa izvještajem policijskog službenika u roku od 48 sati od upotrebe sredstva prinude dostavlja direktoru Policije ili licu koje on ovlasti. Ako oni ocijene da je sredstvo prinude nezakonito upotrijebljeno, dužni su da preduzmu mjere za utvrđivanje odgovornosti policijskog službenika koji je upotrijebio, odnosno naredio upotrebu sredstva prinude.

²⁷⁸ Prethodno je, 2019, Z. M. osuđen zbog krivičnih djela zlostavljanje i teška tjelesna povreda na dva meseca i 15 dana zatvora, na osnovu sporazuma o priznanju krivice (presuda Osnovnog suda u Podgorici od 12. 11. 2019, br. K 127/19). Mada je i policijski službenik R. V. bio optužen, prema dostupnoj evidenciji, on dalje nije krivično gonjen.

Etički odbor Ministarstva unutrašnjih poslova
2020-2021.

Etičkom odboru je trebalo sedam i po mjeseci da donese odluku, iako je prethodno postojala čak i pravosnažna presuda o tome da je došlo do prekomjerne upotrebe sile. Nejasno je i zašto je Odbor samo u jednom predmetu razmatrao povredu čl. 10 Kodeksa, kada se iz javnih izvještaja unutrašnje kontrole policije vidi da je u bar deset slučajeva postojala sumnja da je do prekoračenja upotrebe sile došlo, a samim tim i do Kršenja kodeksa. Etički odbor je razmatranje ovih predmeta mogao pokrenuti na sopstvenu inicijativu, ne čekajući da mu predmete prosljede nadležni rukovodioci.

4.4. Savjet za građansku kontrolu rada policije

4.4.1. Nadležnost

Građansku kontrolu policije vrši Savjet za građansku kontrolu rada policije, koji ocjenjuje primjenu policijskih ovlaštenja radi zaštite ljudskih prava i sloboda i mogu mu se obraćati svi građani, uključujući policijske službenike.²⁷⁹

U svom radu Savjet daje ocjene i preporuke koje se dostavljaju ministru, koji je dužan da o preduzetim mjerama bez odlaganja obavijesti Savjet, najkasnije u roku od 20 dana od dana prijema ocjene, preporuke ili zaključka.²⁸⁰

4.4.2. Opšti pregled postupanja u 2020. i 2021. godini

U posljednje dvije godine Savjet je donio najmanje 115 zaključaka, ocjena, mišljenja i preporuka, dok je u istom periodu primio najmanje 72 pritužbe, a po sopstvenoj inicijativi pokrenuo 14 postupaka.²⁸¹ U te dvije godine je postupao u 12 predmeta koji su se ticali mogućeg zlostavljanja.²⁸² Od toga je u samo tri predmeta konkretno utvrdio prekoračenje policijskih

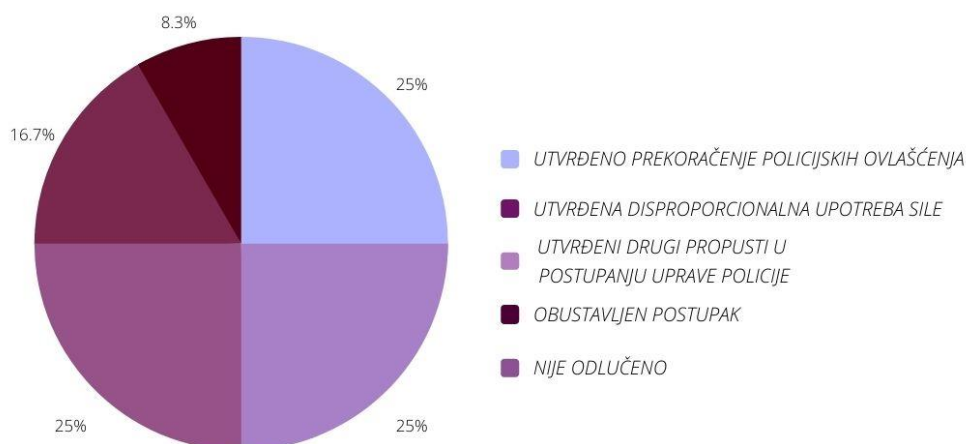
²⁷⁹ Čl. 191 Zakona o unutrašnjim poslovima.

²⁸⁰ Čl. 193 Zakona o unutrašnjim poslovima.

²⁸¹ Podaci su prikupljeni sa sajta www.kontrolapolicije.me, jer Savjet za građansku kontrolu rada policije ne vodi posebnu evidenciju o predmetima koji predstavljaju zlostavljanje već se svi postupci građanske kontrole uredno predstavljaju na priloženom sajtu. Rešenje broj: 67/1-21, od 21. 12. 2021. godine.

²⁸² Iz ove analize su izostavljeni slučajevi koji se tiču pritužbi u vezi sa incidentima na Cetinju 4. i 5. septembra 2021. godine. U ovim predmetima još uvijek nije utvrđeno da li je došlo do prekoračenja upotrebe sile, jer Savjet iz Uprave policije još uvijek nije dobio izjašnjenje o svakom pojedinačnom slučaju pritužbi. Savjet je, za sada, u ovim predmetima utvrdio prekomjernu upotrebu hemijskih sredstava, ali se postavlja pitanje kada se ovakva upotreba

ovlašćenja.²⁸³ U dva predmeta u vezi sa protestima u Budvi 2020. godine, Savjet je konstatovao da se policijske intervencije ne smiju kompromitovati upotrebom disproportionalne sile i sredstava prinude, kao što su to pokazivali snimci u razmotrenim slučajevima,²⁸⁴ u tri predmeta do kraja 2021. godine nije donio ocjenu o postupanju policijskih službenika,²⁸⁵ dok je u tri predmeta izostavio ocjenu o tome da li je došlo do prekoračenja ovlašćenja već je samo ukazao na druge propuste u postupanju Uprave policije, poput npr. nepoštovanja presumpcije nevinosti u predmetu I. Đ. (detaljnije o tom slučaju u poglavlju 3.2.7). U preostalom predmetu, kako je izostao odgovor direktora Uprave policije, Savjet je odlučio da obustavi dalje postupanje po ovoj pritužbi zato što nije u mogućnosti da završi pokrenuti postupak.²⁸⁶

Postupanje Savjeta za građansku kontrolu rada policije u predmetima zlostavljanja 2020-2021.

4.4.3. Zaključak

U svih 12 predmeta primjećuje se neujednačena praksa prilikom ocjene da li je došlo do prekoračenja ovlašćenja ili ne. Savjet je samo u slučajevima Ivana Roganovića, Ognjena Mijatovića i Jovana Đurovića konkretno utvrdio da je došlo do zlostavljanja, i to u slučaju Đurovića bez postojanja video snimaka koji to nesumnjivo i potvrđuju, dok je u slučajevima S. R. i Predraga Radetića – gdje je postojanje osnovane sumnje da je do zlostavljanja došlo utvrdila unutrašnja kontrola policije i gdje su postojali snimci na kojima se jasno vidi da policija upotrebljava silu nad građanima koji ne pružaju otpor – zaključio samo postojanje „disproporcionalne sile koja može kompromitovati rad policije.“²⁸⁷

može kvalifikovati kao zlostavljanje. Savjet je u pojedinim predmetima obavještenja sa opisima okolnosti i medicinskom dokumentacijom dostavio VDT Crne Gore, kako bi nadležno tužilaštvo provjerilo da li u radnjama policijskih službenika Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore prema građanima ima bića bilo kog krivičnog djela ili prekršaja koji se gone po službenoj dužnosti.

²⁸³ Predmeti O. M, I. R. i J. Đ. Detaljnije u poglavljima: 3.2.5, 3.2.13. i 3.2.12.

²⁸⁴ Predmeti S. R. i P. R. Detaljnije u poglavljima: 3.1.2. i 3.2.7.

²⁸⁵ Predmet L. V, P. P. i S. K.

²⁸⁶ Predmet Z. K.

²⁸⁷ Zaključak Savjeta od 25. 6. 2020. dostupan na: <http://www.kontrolapolicije.me/blog/zatra%C5%BEeno-utvr%C4%91ivanje-identiteta-policijaca-sa-snimka>.

Do izostanka ocjene o postupanju policijskih službenika došlo je i u slučajevima J. Đerasimovića, I. Đ. i M. M, kada je Savjet propustio da u svojim zaključcima konstatuje da li su policijski službenici prekoračili svoja ovlašćenja ili ne, iako su kasnije i Zaštitnik²⁸⁸ i unutrašnja kontrola utvrdili povrede prava građana u tim slučajevima.

Ipak, u ovom izvještajnom periodu primjećuje se dobra praksa Savjeta, koji je svojim zaključcima, čak i kada izričito ne utvrdi povredu prava građana, ipak jasno i transparentno ukazivao na propuste policije. Savjet u kontinuitetu zahtijeva od Uprave policije javna izjašnjenja o postupanju policijskih službenika u konkretnim predmetima, preduzetim radnjama, te identifikaciji službenika koji su postupali u odnosu na građane, čime pokušava da doprinese zakonitom i transparentnom radu Uprave policije u skladu sa preporukama CPT-a.

Kako je u izvještaju za 2017. godinu CPT je skrenuo pažnju da „crnogorski organi vlasti moraju da uvide da postojanje zlostavljanja od strane policijskih službenika predstavlja činjenicu, da to nije rezultat nekolicine grubih policajaca, već da je riječ o prihvaćenoj praksi unutar postojeće policijske kulture...“;²⁸⁹ veoma zabrinjava zaključak Savjeta da u 2021. godini postoji *trend izostanka izjašnjenja Uprave policije na pritužbe sa navodima o zlostavljanju građana*, jer „borba protiv zlostavljanja podrazumijeva ne samo usvajanje odgovarajućih pravnih normi, već i preduzimanje potrebnih mjera kako bi se osigurala njihova primjena“.²⁹⁰ Neizjašnjavanjem o pritužbama na zlostavljanje Uprava policije ne samo da krši svoju obavezu prema Savjetu, već postupi i u suprotnosti sa standardima CPT, prema kojima „državne vlasti treba bez oklijevanja da pošalju jasnu poruku, putem formalne izjave sa najvišeg političkog nivoa, da za mučenje i ostale oblike zlostavljanja mora postojati ‘nulta tolerancija’“.²⁹¹

Na kraju, iako bi i sam Savjet u slučajevima zlostavljanja mogao pružiti oštriju osudu i konkretnije određenje o prekoračenju ovlašćenja, njegov institucionalni pritisak na Upravu policije da daje svoja izjašnjenja u ovim predmetima je od izuzetnog značaja, i doprinosi ostvarivanju prava žrtava zlostavljanja u krivičnom postupku. Zbog toga ohrabrujemo nastavak ovakve prakse. Pohvalno je što institucija koja je nadležna za građansku kontrolu rada policije javno osuđuje nezakonite postupke Uprave policije u cilju razvoja svijesti o obavezama koje je dužna da ispunjava. Pri tome, izuzetno je važno da Savjet djeluje proaktivno, na osnovu sopstvenih saznanja, ne čekajući pritužbe građana.

4.5. Specijalna bolnica za psihijatriju „Dobrota“ Kotor

4.5.1. Nadležnost

Kada se u Specijalnoj bolnici za psihijatriju „Dobrota“ Kotor (SBP) pojavi sumnja na zlostavljanje, odnosno neki vid ponižavajućeg tretmana i kažnjavanja pacijenata, direktor SBP odlučuje o pokretanju disciplinskog postupka i prosleđivanju slučaja drugim organima u bolnici, tj. zaštitniku prava pacijenata i Savjetu za zaštitu mentalno oboljelih lica, koji o potencijalnom zlostavljanju sastavljaju izvještaj. Direktor bolnice odlučuje i o upućivanju slučaja organima izvan ustanove: Ombudsmanu, Upravi policije i/ili tužilaštvu.²⁹²

²⁸⁸ Mišljenje Ombudsmana br. 01- 976/20-17, od 4. 5. 2021. godine.

²⁸⁹ Izvještaj CPT o posjeti Crnoj Gori 2017. godine, st. 14.

²⁹⁰ *Ibid.*

²⁹¹ Izvod iz 14. Opšteg izveštaja [CPT/Inf (2004) 28, st. 42.

²⁹² Protokol o postupanju u slučajevima prijave navoda o mučenju i drugim oblicima zlostavljanja pacijenata, ZU Specijalna bolnica za psihijatriju „Dobrota“ Kotor, 2018.

4.5.2. Pregled postupanja

Od četiri disciplinska postupka koje je SBP pokrenula u 2020. i 2021. godini u odnosu na svoje zaposlene, jedan postupak je pokrenut zbog učestvovanja u tuči i nasilničkog, nedoličnog i uvredljivog ponašanja prema pacijentu (čl. 41 st. 1 tač. 5 i 10 Granskog kolektivnog ugovora za zdravstvenu djelatnost). Postupak je pokrenut u septembru 2020, nakon pribavljanja izvještaja zaštitnika prava pacijenata i člana Savjeta, jer je medicinski tehničar G. Đ, prilikom razdvajanja dva pacijenta, fizički nasrnuo na jednog od njih.

U sva četiri disciplinska postupka odluke nijesu donijete u zakonskom roku od tri mjeseca od dana pokretanja postupka i u svima je nastupila zastarjelost.²⁹³

Na kraju 2021. godine, pred sudom su bila u toku tri krivična postupka protiv zaposlenih u ustanovi, od kojih se jedan ticao zlostavljanja. U tom slučaju, Osnovno državno tužilaštvo u Kotoru je 30. 7. 2020. godine podnijelo optužni predlog protiv stomatologa R. S, zbog krivičnog djela teška tjelesna povreda iz čl. 151. st. 1 KZ, zato što je 18. 6. 2020. u bolnici oštećenog S. K. udario pesnicom u predjelu nosa, nakon čega je oštećeni pao na pod, a zatim ga je udario pesnicom u predjelu usne, nanoseći mu tako tešku tjelesnu povredu u vidu otoka i razderine nosa praćenih prelomom nosnih kostiju, sa pomjeranjem koštanih ulomaka i krvarenjem iz nosa i razderine donje usne praćene rasklaćenjem dva zuba.²⁹⁴ Uprava bolnice nije sprovela disciplinski postupak protiv ovog zaposlenog.

4.5.3. Zaključak

Izostanak zakonom predviđenih disciplinskih sankcija u situacijama u kojima zaposleni ugrožavaju fizički i psihički integritet pacijenata svakako ne ide u prilog ni prevenciji zlostavljanja ni uspostavljanju odgovornosti za nezakonite postupke zaposlenih, a predstavlja i ozbiljnu povredu ljudskih prava pacijenata. U takvoj situaciji, logično je zahtijevati da odgovorni za vođenje takvih postupaka odgovaraju zbog svog nečinjenja. U cilju rješavanja ovog problema trebalo bi i produžiti zakonski rok od tri mjeseca za vođenje disciplinskog postupka zbog povrede radne obaveze koji važi u SBP, jer on npr. u slučaju lakše povrede službene dužnosti državnih službenika i namještenika u UIKS iznosi godinu dana, odnosno dvije kada je učinjena teža povreda.²⁹⁵

4.6. Uprava za izvršenje krivičnih sankcija (UIKS)

4.6.1. Pregled postupanja u 2020. i 2021. godini

Uprava za izvršenje krivičnih sankcija je u 2020. i 2021. godini pokrenula ukupno pet disciplinskih postupaka protiv svojih zaposlenih, dok su se samo dva ticala prekoračenja ovlašćenja za upotrebu sredstava prinude, i to ručnog spreja sa nadražujućim dejstvom, kada zatvorenici više nijesu pružali aktivan otpor. U jednom od ova dva predmeta je službeniku izrečena novčana kazna od 30% od mjesečne zarade u trajanju od tri mjeseca.²⁹⁶ U drugom predmetu do kraja 2021. godine odluka nije donijeta, ali ipak još uvijek nema bojazni da će ovaj predmet proći nekažnjeno, jer vođenje disciplinskog postupka zbog teže povrede službene

²⁹³ Čl. 152 Zakona o radu.

²⁹⁴ Vidi „Stomatolog mu slomio nos, bolnica ga otpustila sa liječenja“, *Dan online*, 31. 7. 2020:

<https://old.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=753900&datum=2019-05-25&najdatum=2020-07-31>.

²⁹⁵ Čl. 103 Zakona o državnim službenicima i namještenicima.

²⁹⁶ Rješenje Disciplinske komisije br. 01- DP – 123/20-70, od 15.1.2021. godine.

dužnosti prema Zakonu o državnim službenicima i namještenicima zastarjeva u roku od dvije godine.²⁹⁷

U vezi krivičnih postupaka, UIKS ne posjeduje podatke o tome protiv koliko i kojih njihovih službenika se vode krivični postupci.²⁹⁸

4.6.2. Zaključak

U slučaju u kojem je Ombudsman našao da je povređen čl. 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, odnosno pravo na djelotvornu istragu, zbog propusta UIKS da tužilaštvu prijavi navode o zlostavljanju pritvorenika ispred Istražnog zatvora u Podgorici (detaljnije u 4.6.), nikada nije pokrenuto ni pitanje disciplinske odgovornosti službenika koji su 17. novembra 2020. godine sproveli pritvorenika i nanijeli mu tjelesne povrede, a ni odgovornosti onih koji je trebalo da o tome obavijeste državno tužilaštvo. Sada je već istekao rok za pokretanje postupka za utvrđivanje disciplinske odgovornosti, što je poseban problem zbog koga bi nadležno ministarstvo pravde trebalo da pokrene posebnu istragu.

UIKS bi morao da bude obaviješten o pokretanju krivičnih postupaka protiv njegovih službenika, jer može postojati razlog da se službeniku protiv koga se vodi krivični postupak, dok on traje, na osnovu Zakona o državnim službenicima i namještenicima ograniče ili oduzmu ovlašćenja, da mu se odredi mjera privremenog raspoređivanja na drugo radno mjesto ili zabrani obavljanje poslova u državnom organu.²⁹⁹

²⁹⁷ Čl. 103 Zakona o državnim službenicima i namještenicima.

²⁹⁸ Rješenje br. U – SPI br. 7/21 i U – SPI br. 13/21.

²⁹⁹ Čl. 111 Zakona o državnim službenicima i namještenicima.